

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RUH SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**LİSE ÖĞRENCİSİ ERGENLERİN SUÇA YÖNELİK
TUTUMLARI VE İLİŞKİLİ FAKTÖRLER**

**Ezgi SARI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Hülya ARSLANTAŞ**

AYDIN-2018

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RUH SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**LİSE ÖĞRENCİSİ ERGENLERİN SUÇA YÖNELİK
TUTUMLARI VE İLİŞKİLİ FAKTÖRLER**

**Ezgi SARI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Hülya ARSLANTAŞ**

Bu tez Adnan Menderes Üniversitesi Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı Birimi tarafından
14046 proje numarası ile desteklenmiştir

Bu tez Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından HF-
18001 proje numarası ile desteklenmiştir

AYDIN-2018

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Ezgi SARI tarafından hazırlanan “Lise Öğrencisi Ergenlerin Suça Yönelik Tutumları ve İlişkili Faktörler” başlıklı tez, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 28/03/2018

İmza

Üye (T.D) : Prof. Dr. Hülya ARSLANTAŞ Adnan Menderes Üniversitesi .....

Üye : Prof. Dr. Fatma DEMİRKIRAN Adnan Menderes Üniversitesi .....

Üye : Doç. Dr. Leyla BAYSAN ARABACI İzmir Katip Çelebi Üniversitesi .....

ONAY:

Bu tez Adnan Menderes Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun görülmüş ve Sağlık Bilimleri Enstitüsünün .....tarih ve ..... sayılı oturumunda alınan .....nolu Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet CEYLAN
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince yanımda olan ve özellikle her şeyi sorabileceğim bir ortam yaratan, her sorumu sabırla dinleyip yol gösteren, tüm hoşgörüsüyle bu süreçte bana destek olan değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Hülya ARSLANTAŞ'a,

Kaygılarımın beni ele geçirdiği ve kontrolümü yitirdiğim anlarda bile tutunup kendime gelmemi sağlayan, her ne olursa olsun yanımda olduğunu bildiğim, benim için her şeyi kolaylaştırmaya çalışan ve bunu başaran, sevgi dolu biricik ilkokul arkadaşım Ahmet Ünal SARI'ya,

Bugünlere gelmemi sağlayan, hep çok şanslı olduğumu hissettiren küçük ama aslında kocaman ve güçlü AİLEME,

Ne zaman tökezlesem elimden tutup beni kaldıracaklarını bildiğim ve varlıklarına güvendiğim, yüzümü her zaman güldüren ARKADAŞLARIMA, sonsuz teşekkürler...

Tezim Adnan Menderes Üniversitesi Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı Birimi tarafından 14046 proje numarası ve Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından HF-18001 proje numarası ile desteklenmiştir, teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	3
2.1. Ergenliğin Tanımı.....	3
2.1.1. Ergenlik Evreleri.....	3
2.1.1.1. Erken ergenlik dönemi (12-14).....	4
2.1.1.2. Orta ergenlik dönemi (14-17).....	4
2.1.1.3. Geç ergenlik dönemi (18-20+).....	5
2.1.2 Ergenlerde Bilişsel ve Psikososyal Gelişim.....	5
2.2. Suç Tanımı ve Sınıflaması.....	6
2.2.1. Suç Teorileri.....	7
2.2.1.1. Sosyal teoriler.....	7
2.2.1.2. Yapısal teoriler.....	8
2.2.1.3. Sosyalleşme teorileri.....	8
2.2.1.4. Ekolojik girişim okulu.....	9
2.2.1.5. Sutherland'in ayırıcı birliktelikler teorisi.....	9
2.2.1.6. Akers'in sosyal öğrenme teorisi.....	10
2.3. Tutum Kavramının Tanımı.....	11
2.3.1. Tutum Kavramını Oluşturan Öğeler.....	12
2.3.1.1. Bilişsel öge.....	12
2.3.1.2. Duygusal öge.....	12
2.3.1.3. Davranışsal öge.....	12
2.4. Ergen Suçluluğu ile İlişkili Faktörler.....	13
2.4.1. Bireysel Faktörler.....	13

2.4.1.1. Cinsiyet.....	13
2.4.1.2. Yaş.....	14
2.4.1.3. Kalıtım.....	14
2.4.1.4. Fizyolojik özellikler.....	15
2.4.1.5. Zeka.....	16
2.4.2. Çevresel Faktörler.....	17
2.4.2.1. Ailesel özellikler.....	17
2.4.2.2. Okul çevresi.....	18
2.4.2.3. Akran grubu.....	19
2.4.2.4. İş yaşamı.....	20
2.5. Türkiyede ve Dünyada Ergen Suçluluğu.....	21
2.6. Ergen Suçluluğunda Hemşirenin Sorumluluğu.....	22
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	25
3.1. Araştırmanın Şekli.....	25
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri.....	25
3.3. Araştırmanın Zamanı.....	25
3.4. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme.....	25
3.5. Araştırmaya Alınma ve Dışlanma Kriterleri.....	27
3.5.1. Araştırmaya Alınma Kriterleri.....	27
3.5.2. Araştırmadan Dışlanma Kriterleri.....	27
3.6. Veri Toplama Araçları.....	27
3.6.1. Kişisel Bilgi Formu.....	27
3.6.2. Suça Karşı Tutumlar Ölçeği (SKTÖ).....	28
3.6.3. Suç ve Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği (SŞDOÖ).....	28
3.6.4. Buss Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ).....	29
3.6.5. Algılanan Aile Desteği Ölçeği (AADÖ).....	29
3.7. Ön Uygulama.....	30
3.8. Verilerin Toplanması.....	30
3.9. Verilerin Değerlendirilmesi.....	31
3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	31
3.11. Araştırmanın Etik Yönü.....	31
4. BULGULAR.....	32
5. TARTIŞMA.....	58
5.1. Ergenlerin Demografik Özelliklerine Göre Suça Karşı Tutumlarının Tartışılması.....	58

5.2. Ergenlerin Aile Özelliklerine Göre Suça Karşı Tutumlarının Tartışılması.....	61
5.3. Ergenlerin Aile İlişkileri ve Aile Yaklaşımları Özelliklerine Göre Suça Karşı Tutumlarının Tartışılması.....	64
5.4. Ergenlerin Okul Başarısı ve Disiplin Cezası Alma Durumlarına Göre Suça Karşı Tutumlarının Tartışılması.....	67
5.5. Ergenlerin Arkadaş Yapısı Özelliklerine Göre Suça Karşı Tutumlarının Tartışılması.....	69
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	73
KAYNAKLAR.....	75
EKLER.....	90
ÖZGEÇMİŞ.....	106

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
Ark.	: Arkadaş
Akt.	: Aktaran
TCK	: Türk Ceza Kanunu
SKTÖ	: Suça Karşı Tutum Ölçeği
SŞDOÖ	: Suç ve Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği
BPSÖ	: Buss Perry Saldırganlık Ölçeği
AADÖ	: Algılanan Aile Desteği Ölçeği
FS	: Fiziksel Saldırganlık
SS	: Sözel Saldırganlık
Ö	: Öfke
D	: Düşmanlık
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Belirlenen Liselerdeki Öğrenci Sayısı ve Ulaşılması Hedeflenen Öğrenci Sayısı.....	26
Tablo 2. Ergenlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları.....	32
Tablo 3. Ergenlerin Aile Yapısı Özelliklerine Göre Dağılımları	34
Tablo 4. Ergenlerin Aile İlişkileri ve Aile Yaklaşımlarına İlişkin Algılamalarına Göre Dağılımları	36
Tablo 5. Ergenlerin Okul Başarısı ve Disiplin Cezası Alma Durumlarına Göre Dağılımları..	38
Tablo 6. Ergenlerin Algıladıkları Arkadaş Özelliklerine Göre Dağılımları... ..	39
Tablo 7. Ergenlerin Suça Karşı Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Puan Ortalamaları.....	41
Tablo 8. Ergenlerin Demografik Özelliklerine Göre Suça Karşı Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	42
Tablo 9. Ergenlerin Aile Yapısı Özelliklerine Göre Suça Karşı Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	44
Tablo 10. Ergenlerin Aile İlişkileri ve Aile Yaklaşımlarına İlişkin Algılamalarına Göre Suça Karşı Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	47
Tablo 11. Ergenlerin Okul Başarısı ve Disiplin Cezası Alma Durumlarına Göre Suça Karşı Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	51
Tablo 12. Ergenlere Göre Arkadaş Yapısı Özelliklerine İlişkin Suça Karşı Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	53
Tablo 13. Ergenlerin Suça Karşı Tutum Ölçeği, Suç ve Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği, Algılanan Aile Desteği Ölçeği, Buss Perry Saldırganlık Ölçeği ve Buss Perry Saldırganlık Ölçeği Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke ve Düşmanlık Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları.....	56
Tablo 14. Ergenlerin Suça Karşı Tutum Ölçeği Puanları ile Suç ve Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği, Algılanan Aile Desteği Ölçeği, Buss Perry Saldırganlık Ölçeği ve Buss Perry Saldırganlık Ölçeği, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke ve Düşmanlık Alt Ölçeklerinin İlişkisi.....	57

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİSİ ERGENLERİN SUÇA YÖNELİK TUTUMLARI VE İLİŞKİLİ FAKTÖRLER

Sarı E. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2018.

Ergenlerde görülen suç davranışı, sadece birey ve aile boyutunda değil toplum üzerinde de olumsuz etkiler bırakan sosyal bir sorundur. Gelişim ve değişimin yoğun olarak yaşandığı ergenlik dönemi için suç davranışının görülme riskinin artması göz önüne alınarak bu çalışma 14-18 yaş arası ergenlerin suça yönelik tutumlarını ve ilişkili faktörleri belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini 2016-2017 eğitim öğretim döneminde her okul türünü temsilen tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olan 14-18 yaş arası 1465 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Suça Karşı Tutumlar Ölçeği, Suç ve Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği, Buss Perry Saldırganlık Ölçeği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Ergenlerin sosyodemografik verilerinin suça yönelik tutumları ile karşılaştırılmaları sonucunda erkek ergenlerin kız ergenlere göre suç davranışlarını daha çok onayladıkları saptanmıştır. Aileye ilişkin verilere göre, kendilerine karşı aile tutumları baskıcı ve ilgisiz olan, aileleri tarafından problemlili asi bir çocuk olarak tanımlanan, aile içi tartışmaları sık olan ve yanlış bir davranış sonucu şiddet içerikli cezalara maruz kalan ve aile içinde babaları hüküm giymiş olan ergenlerin suç davranışlarını daha çok onayladıkları saptanmıştır.

Okuldaki akademik başarı düzeylerini başarısız olarak tanımlayan ve daha önce mükerrer disiplin soruşturması deneyimlemiş ergenlerin suç davranışlarını daha çok onayladıkları saptanmıştır.

Arkadaşlarının şiddet içerikli suçlarına şahit olan ergenlerin, arkadaşlarıyla birlikte her zaman yanlış davranışta bulunan ve arkadaşlarının çoğunluğunun hükümlü olduğunu belirten ergenlerin suç davranışlarını daha çok onayladıkları saptanmıştır.

Ergenlerin suça y6nelik tutumlarıyla, suç ve Şiddet davranışına y6nelik verdikleri onayların, algıladıkları aile desteği ve saldırganlık d6zeyleri arasında d6Őuk d6zeyde pozitif y6nde ilişki bulunmuştur.

Bu sonuçlar ışığında suç davranışına y6nelik tutumları etkileyen diğer değişkenlerin belirlenebilmesi için yeni çalışmalar planlanması, bu y6nde farkındalığı arttırabilmek için aileye, okula yetkililerine ve ergenlere y6nelik eğitim d6zenlenmesi ve suç davranışını için risk oluşturan ergenlere y6nelik psikiyatri ve okul hemşireliğinin iş birliği içinde çalışmasına y6nelik giriŐimlerde bulunulması 6nerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, ergen suçluluğu, suça y6nelik tutum.

ABSTRACT

THE ATTITUDES OF HIGH SCHOOL ADOLESCENT TOWARD CRIME AND RELATED FACTORS

Sarı E. Adnan Menderes University Institute of Health Psychiatric Nursing Master Program, Aydın, 2018.

Criminal behavior seen in adolescents is a social problem that not only affects individuals and families but also has negative effects on society. In adolescence, where development and change are experienced intensively, there is a greater risk of criminal behavior. So this study was planned to determine the risk groups by examining the attitudes and related factors of 14-18-year-olds towards crime.

The study sample consisted of 1465 students between the ages of 14-18 who were determined by stratified sampling method representing every school type during the 2016-2017 education period. Data were collected using the Personal Information Form, Crime Attitudes Scale, Crime and Violence Behavior Confirmation Scale, Buss Perry Aggression Scale, and Perceived Family Support Scale.

As a result of comparing sociodemographic data of adolescents with their successful attitudes, it was determined that male adolescents approve criminal behavior more than female adolescents. According to the data of the family, it has been determined that adolescents who are oppressive and irrelevant to their family attitudes, who are defined as a problem-stricken rebellious child by their parents, who are frequent in-family discussions and who are subjected to violent punishment as a result of wrong behavior, and who are convicted of their fathers in the family are more approving criminal behaviors.

It has been determined that adolescents who have failed their academic achievement levels in school and have experienced repeated disciplinary investigations are more approving criminal behaviors.

It has been determined that Adolescents who have witnessed the violence of their friends, adolescents who have always behaved incorrectly with their friends and who have stated that the majority of their friends are guilty are more approving criminal behaviors.

The attitudes of adolescents towards crime, their approval for criminal and violent behavior, and their family support and aggression levels were found to have a low positive relationship. In the light of these results, it is suggested that new studies should be planned to determine other variables affecting the attitudes towards criminal behavior, education for parents, school authorities and adolescents to increase awareness in this area and initiatives for working psychiatry and school nursing in working partnership for adolescents at risk for criminal behavior.

Key Words: Adolescent, juvenile delinquent, attitudes toward crime.

1. GİRİŞ

Suç, eski çağlardan beri varlığını sürdüren bilimin hemen her dalına konu olmuş bir olgudur (Sokullu-Akıncı, 2014). Kural ve yasakların olduğu her alanda kurallara ve yasaklara karşı gelme, doğru olandan sapma vardır. Kutsal kitaplara konu olan ve yasağı çiğnediği için cennetten kovulan Adem'den, Tanrı'lardan ateşi çaldığı gerekçesiyle zincire vurulan Prometheus'a, birçok gence sorgulaması ve düşünmesi için yol gösterdiği gerekçesiyle ölüme mahkum edilen Sokrates'ten, Bruno'ya, Galile'ye kadar pek çok efsane ve halk kahramanının öyküsünde, kurallara ve yasaklara karşı gelen insanın trajedisine tanık olunmuştur. Ancak bunlardan en üzücüsü ve yaralıyıcısı “gençlik ve suç” ikilemidir (Yavuzer, 2016).

Ergenlik dönemi, çocukluk çağı ve ergenlik arasında yer alan, hızla artan fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimin bir arada görüldüğü, yetişkinliğe geçişi ifade eden bir yaşam dönemidir (Gültekin ve Baran, 2007; Demuth ve Brown, 2004). Ergen, topluma uyum sağlama ve onay görme isteğiyle, değişen ve gelişen kişiliği içinde çevrede yeni değerler aramaya, kişiliğinin olgunlaşması adına bir yön bulmaya çalışır. Toplumsal uyumun ölçüsünü, bireyin çevresindeki kişilerle olumlu ilişkiler kurarak bu ilişkilerini sürdürebilmesi, sorumluluk alabilmesi ve özellikle toplumun oluşturduğu kurallara uyabilmesi gibi temel davranışlar oluşturmaktadır. Ergen ise bu temel davranışlar çerçevesinde toplumsal uyumunu ortaya koyabilmektedir (Gültekin ve Baran, 2007; Balkaya ve Ceyhan, 2007).

Ergenlik döneminde karşımıza çıkan suç davranışı, sadece bireyi ve aileyi değil toplumu da olumsuz etkileyen sosyal bir sorundur. Ergenin suça yönelmesinde, ergenin kimliğini oluşturma çabası, yetersizlik düşünceleri ve duygularıyla başa çıkma, özerk hissetme ihtiyacı veya diğer psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılama etkili olabilir. Ergenin içinde olduğu bu keşif süreci onu tehlike içeren riskli birçok davranışa itebilir (Bradley ve Matsukis, 2000).

Suç etkenlerinin birbirlerinden ayırt edilemeyecek kadar iç içe olduğu ve suç davranışının bu etkenlerin olumsuz etkisinin bir bileşkesi olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Ergenin birey olma sürecini tamamladığı ailenin yapısı, ailenin ekonomik gücü, çevre ve aile tarafından oluşturulan denetim mekanizmaları, ergenin kendini gerçekleştirdiği ikinci alan olan sosyal çevresinin değer yargıları suça zemin hazırlayan etkenlerdendir. Ergenlik döneminde görülen suçluluğunun nedenlerini; bireysel olarak, kişilik özellikleri, zekâ seviyesi; çevresel

olarak, ailenin yapısı, okul, akran grubu, çalışma koşulları gibi temel nedenlerle açıklamak mümkündür (Güngör, 2008).

Suçun öğrenilen bir davranış olduğu düşünülürken, yaşı itibari ile ergenlerin her şeyi öğrendiği gibi suçu da öğrenebileceği gerçeği kaçınılmazdır. Suçlu sıfatı ergene doğuştan atfedilemeyeceğine göre, ergenleri suça iten tüm sosyal, psikolojik, ekonomik, kültürel ve buna bağlı birçok neden kapsamlı olarak araştırılıp bu önemli soruna çözüm getirilmesi gerekmektedir (Çoğan, 2006).

Bu bulgulardan hareketle suç davranışı açısından büyük risk altında sayılabilecek ergenlere bu dönem içerisinde müdahale edilmesinin elzem olduğu çıkarılmaktadır. Böylece suç davranışı oluşumu engellenebilir veya tekrarlamasının önüne geçilebilir. Bunu yapabilmek için ergenlikte suça yönelen davranışının altında yatan etmenlerin etraflıca araştırılması gerekmektedir. Bu sebeplerden dolayı bu çalışmada; Aydın ilindeki devlet okullarında okuyan lise öğrencilerinden oluşan bir örneklem üzerinden, 14-18 yaş arası ergenlerin suça yönelik tutumlarını ve ilişkili faktörleri incelenmektedir. Araştırma sonucunda; Aydın ilindeki ergenlerde suç davranışına etki eden etmenlerin tespit edilmesi hedeflenmektedir.

Psikiyatri hemşireliğinin eğitim ve danışmanlık yapma ve özellikle şiddeti önleyici rol ve sorumlulukları bulunmaktadır. Suç davranışının yıkıcılığı düşünülürken psikiyatri hemşirelerinin okulda çocukların şiddet, aile içi şiddet, çocuk istismarı ve çocuklara arkadaşlıklarının düzenlenmesi konusunda eğitim verme, öğrencilerin gözlenmesi ve şiddet olaylarının fark edilmesini sağlamaları temel sorumluluklarıdır. Özellikle bu bağlamda aile eğitimi, psikososyal ve çevresel destek, koruyucu ruh sağlığı politikalarını kapsayan koyurucu önlemlerin önemli yeri olduğu düşünülmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Ergenliğin Tanımı

UNESCO ergenliği 15-24 yaş aralığı gençlik olarak tanımlamıştır (UNESCO, 2017). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından ise ergenler; 10 ve 19 yaş arasındaki gençler şeklinde tanımlanmakta ve çoğunlukla sağlıklı grup olarak düşünölmektedir (DSÖ, 2017).

“Ergen” sözcüğü bir süreç belirtmekte ve bireylerde görölen hızlı ve devamlı bir gelişim evresine karşılık gelmektedir (Yavuzer, 2010). Biyolojik olarak fizyolojik değişimler ve hormonal dalgalanmalarla karakterize olan ergenlik, bir olgunlaşma evresidir (Kaplan ve Sadock, 2015).

İnsanoğlunun gelişim süreci düşünöldüğünde en kritik evrelerinden biri olan ergenlik, biyolojik ve psikolojik değişimlerin zemin hazırladığı cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlar, birey özerkliğini, kimliğini ve sosyal üretkenliğini kazandığı zaman sona erer (Derman, 2008; Akçan Parlaz ve ark., 2012). Sürece dahil olan tüm değişim ve bu değişimlerin getirdiği görevleri yerine getirmeye çalışmak ergenleri birçok açıdan hassas hale getirebilir (Paus ve ark., 2008). Ergenlik dönemi hem olumlu hem de olumsuz gelişimsel farklılıkların başladığı bir zamandır. Bu dönemde tutarlı bir kimlik duygusu oluşması gibi olumlu sonuçlar ortaya çıkmaya başlamasının yanı sıra davranış sorunlarının da ortaya çıkmaya başlaması da muhtemeldir (Lober ve ark., 1998).

2.1.1. Ergenlik Evreleri

Ergenlik dönemi her biri belirli bir biyolojik, bilişsel ve psikososyal gelişimleri kapsayan erken ergenlik, orta ergenlik ve geç ergenlik dönemi olmak üzere üç döneme ayrılır (Holland-Hall ve Burstein, 2002).

2.1.1.1. Erken ergenlik dönemi (12-14)

Bu dönemin en önemli özelliği belirgin fiziksel ve davranışsal değişikliklerin görülmesidir ve bu değişim kızlarda erkeklerden daha önce başlar (Derman,2008). Kızlarda ikincil cinsiyet özellikleri açısından memelerde büyüme, pubik kıllanma görülürken erkeklerde genital organlarda ve testislerde büyüme görülür (Holland-Hall ve Burstein, 2002). Erken ergenlik döneminde ergenler en çok bedenleriyle meşgul olurlar ve buna paralel olarak bu dönemdeki ergenlerde hızlı fizyolojik değişime uyum sağlama çabaları görülür (Derman,2008).

Ergen bu dönemde hala aileye bağımlı olsa dahi bu duygularından kurtulmaya çalışır. Bu bağımlılıktan kurtulma çabaları ergenleri model bulmak üzere aileden dışarıya doğru yönlendirir. Bu yeni modeller öğretmenler, ünlü kişiler, hatta bazı suçlular olabilir (Özçelik ve Karamustafalıoğlu, 2002).

Otonomiye yönelik duydukları arzular sebebiyle erkek ergenler, kurallara karşı gelen davranışlar sergileyerek kuralların aşağılayıcı olduğunu ifade ederler. Bu yaşlarda ergenlerde risk içeren davranışlarda bulunma, sigara, alkol ve esrar gibi madde deneme eylemleri görülebilir. Bu dönemde arkadaşlık ilişkileri önem kazanmaya başlar ve arkadaş çevresi ergenin ilgi alanlarını, giyimini ve davranışlarını etkiler (Kaplan ve Sadock, 2015).

Bilişsel gelişimde de önemli değişimin olduğu erken ergenlik dönemi, Jean Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına göre soyut işlemler dönemidir. Ergenlerde soyut düşünmenin somut çıkarımlar dışında mantıksal çıkarımlarla giden yavaş bir süreç olduğunu belirten Piaget, soyut işlemler yetisinin kazanılmasında toplum ve kültürel yapının önemli bir etken olduğunu belirtmiştir (Akt: Derman, 2008).

2.1.1.2. Orta ergenlik dönemi (15-17)

Ergenliğin orta dönemi (kabaca 15-17 yaş arası) ergenlerin özerklik hedeflerini yansıtır. Bu dönemde cinsel keşifler başlar ve bu keşifler romantik ilişkilere yansır. Tüm bunların sonucunda benlik saygısı olumlu ve olumsuz risk alma davranışlarında önemli rol oynar (Kaplan ve Sadock, 2015).

Gelişimin bu evresinde ergenlerin anne babadan ayrışma ve bu özerkliği anne babaya kabul ettirme çabaları görülür. Bunun yanı sıra ergenler kendi sosyal seçimlerini etkileyen arkadaş grubuyla özdeşleşme eğilimi gösterirler. Ergenlerin “her şeyi yapabilme” hisleri, riskleri hafife almaları ve özerklik çabaları çoğu zaman aile ile çatışma içerisine girmelerine

sebebiyet verir. Dönemin getirdiği özellik olarak soyut ve mantıklı düşünmeye başlar. Zihinsel süreçlerini gittikçe daha iyi organize eder. Bu yaşlardaki ergenlerin aileleriyle girdikleri çatışmalar, kendilerini yalnız hissetmeye ve anlaşılmadıklarını düşünmeye sürükleyebilir. Böyle durumlarda arkadaş grupları en iyi "ortak" olurlar ve en büyük kaygı bu arkadaş grupları tarafından kabul görülmemektir (Kaplan ve Sadock, 2015; Derman, 2008; Akt: Özçelik ve Karamustafalıoğlu, 2002).

2.1.1.3. Geç ergenlik dönemi (18-20+)

Geç ergenlik ergenin, erişkinliğe çok daha yaklaştığı, gelecek planları yaptığı, sosyal zevklerinin ve uğraşlarının belirgin hal aldığı, topluma aitlik hissini tam anlamıyla geliştirdiği ve gencin kendini tanıma ve tanımlamaya yönelik gelişim gösterdiği bir dönemdir (Kaplan ve Sadock, 2015). Duygusal ve fiziksel anlamda aileden ayrılmanın yaşandığı bu dönemde ergenin otonomisi de artar. Riskli davranışları değerlendirme yetisi gelişir ve hukuku ahlak kurallarından ayırabilme yeteneği kazanır (Holland-Hall ve Burstein, 2002).

2.1.2 Ergenlerde Bilişsel ve Psikososyal Gelişim

Gençler; ergenlik öncesi, ergenlik ve genç yetişkinlik yıllarında, yalnızca fiziksel görünüşte çarpıcı değişikliklere uğramakla kalmayıp, aynı zamanda fizyolojik, psikolojik ve sosyal işlevlerde hızlı değişimlere uğrarlar (Holland-Hall ve Burstein, 2002).

Ergenlik, gençlerin adaptif ve işlevsel becerilerini kademeli olarak geliştirdikleri, yetişkinlerin toplumsal rollerini ve beklentilerini yerine getirmelerini sağlayan kendilik kimliklerini oluşturdukları bir geçiş dönemidir (Akt: Chulani ve Gordon, 2014).

Bu sürecin oldukça değişken ve bireysel olduğunu da kabul etmek önemlidir. Ergenler çok heterojen bir gruptur ve psikososyal gelişme, farklı aile, akran ve topluluk ortamında gerçekleşen bir olgudur. Ergenlikte bu gelişim doğrusal bir süreç izlemez ve ergenler fiziksel ve psikososyal bazı gelişmeler gösterdiklerinde süreç farklı şekilde ilerleyebilir (Chulani ve Gordon, 2014).

Ergenlikte psikososyal gelişim, ergenin gelişimine paralel olarak gerçekçi ve olumlu kimlik geliştirmesi beklentisini oluşturur (Patton ve Harris, 2007). Ergenin "ben kimim?" sorusuna cevap verebilmesi yani kimliğin kazanılması ergenlik döneminin en önemli

psikososyal boyutunu oluşturur (Akt: Eneç Can, 2007). Kimlik oluşum süreci sırasında davranışsal uyum ergenlerin sosyal rollerinin yenide yapılanmasına ve buna bağlı olarak da sosyal çevrelerinin değişmesine neden olur (Susman ve Rogol, 2013).

Arkadaşları tarafından kabul görülmek erken ergenlik döneminde, ergenin kendine güven geliştirmesinde önemli bir rol oynar. Bu kabul edilmiş, ergende, arkadaş etkisiyle, olumlu davranışsal sonuçları olabileceği gibi riskli davranışların görülmesi gibi olumsuz sonuçları da olabilir. Genel olarak bakıldığında bu durum riskli gibi görülse de, anne babadan ayrılıp özerklik dürtüsünün doyurulması ve sosyal uyumun gösterilmesi açısından sağlıklıdır (Akt: Eneç Can, 2007).

Ergenler, ergenlik çağının başında, bilişsel yeteneklerin somut düşünce hakimiyeti altındadır ve mantıksal düşünce kapasitesinde artış göstermelerine rağmen, varsayımsal kavramları kavramada güçlük çekerler (Katzman ve Neinstein, 1998; Chulani ve Gordon, 2014). Dürtüsellik ve sebep-sonuç ilişkilerinin anlaşılmasına yönelik sınırlılıklar erken ergenlik döneminin özelliklerinden biridir (Chulani ve Gordon, 2014).

Gençlik, bilişsel yeteneklerin ve entelektüel çıkarların genişlemesini göstermekte ve orta ve geç ergenlik döneminde soyut düşünme yetisi kazanmaktadır. Bu aşamada, tümdengelimle akıl yürütme, problem çözme ve soyut düşünme kapasitelerini gösterirler. Kendini düzenleme ve planlama için artan yeteneğin yanı sıra, bu yüksek düzeyli düşünmenin gelişimi, gençlerin gelecekteki olasılıkları düşünmesine, alternatifleri değerlendirmesine ve kişisel hedeflerini belirlemesine ve izlemesine olanak tanır (Chulani ve Gordon, 2014). Soyut akıl yürütme becerileri ortaya çıkar ancak ergenler stresli durumlarla karşı karşıya kaldıklarında sıklıkla soyut düşünme yetisi sınırlanır. Özellikle orta ergenlik döneminde ergenlerin akran grupları güçlü bir rol oynamaktadır ve ergenler kontrolsüz cinsel deneyimler, sigara ve alkol kullanma gibi olumsuz sağlık davranışlarını içeren ilişkileri artırmaya giderek daha fazla katılırlar (Katzman ve Neinstein, 1998).

2.2. Suç Tanımı ve Sınıflaması

Suç, tarih boyunca çeşitli disiplinlerden bilim adamlarının düşüncelerini meşgul eden bir insan davranışıdır (Fathi, 2014). Türk Ceza Kanununda, kanunun yasakladığı eylemler suç olarak kabul edilmiştir (TCK, md: 1). Hukuksal bakımdan suç ise, devletin hukuk düzeni içinde karşılığında ceza konulmuş eylemdir (Akt: Ayar ve Öztürk, 2015).

Suç olgusu pek çok açıdan farklı anlamlar taşıyabilmektedir. Örneğin; belli bir zaman diliminde suç olarak kabul edilen davranışlar farklı bir zamanda suç olarak kabul edilmeyebilir yahut herhangi bir toplum tarafından suç olarak kabul edilmeyen bir davranış farklı bir toplumda suç olarak kabul edilebilir. Bu doğrultuda suç için genel geçer bir tanım yapmak oldukça güçtür (Burkay, 2008).

Suç olgusu; konulmuş kanunlara karşı gelinmesi açısından hukuki, toplumsal anlamda yaralar açtığı düşünüldüğünde sosyolojik, bireysel bir suç davranışının ruhsal boyutunun da olması açısından psikolojik, suç davranışının belirlenmesi ve tanımlanması açısından kriminolojik, ahlaki kurallara ters düşmesinden dolayı ahlaki bir kavramdır (Ağıröğtören, 2006).

Suçun birçok boyutunun yanında, kültürel boyutundan da söz etmek mümkündür. Sosyal bilimlere göre suç, içinde yaşanılan toplumsal ve kültürel şartların, birey üzerinde bıraktığı olumsuz etkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Kart, 2012; Dolu, 2015).

Yapılan birçok çalışmada, bazı etmenlerin suça yöneltici etkileri dikkati çekmiştir. “Platon, ‘Kanunlar’ adlı eserinde suç davranışını insanoğlunun ruhunun bir tür hastalığı olarak ele almış ve bu hastalığın ihtiras, zevk aramak ve cahillik olarak üç temel kaynağının bulunduğunu belirtmiştir. Platon’a göre suç içeren davranışlar cezalandırılırsa suçun kaynağını oluşturan etmenlerin etkisini ortadan kaldırmak mümkün olabilir (Dönmezer, 1994).

Suçun türleri konusunda pek çok yaklaşım bulunsa dahi suça dair sınıflandırmanın en çok kabul göreni, Gillin’e ait olan sınıflandırmadır. Gillin, suçları şu bölümlere ayırmaktadır: Ekonomik suçlar, cinsel suçlar, cebir (zor kullanma), şiddet suçları ve siyasi suçlar (Akt: Dönmezer, 1994).

2.2.1. Suç Teorileri

2.2.1.1. Sosyal teoriler

Sosyal teoriler; bireyin ait olduğu sosyal yapıyı, sosyal yapıya ait değerleri, normları ve sosyal yapının kurumlarını suç nedenleri açısından ele almaktadır. Bundan hareketle suç, bireye değil topluma mal edilir (İçli, 2004).

Bireyler ait oldukları toplumun kültürünü, sosyalleşme süreci içinde öğrenme yoluyla elde ederler. Sosyalleşme süreci, bireyin diğer insanlarla olan etkileşimleri sonucunda iyi-kötü, doğru-yanlış gibi toplumun yargı ölçütlerinin yanı sıra topluma ait değer, kural ve normların,

tutumların, alışkanlıkların, becerilerin iletilmesini kapsayan bir süreç olarak nitelendirilir. Bu süreç ilk olarak ailede başlar. Gençlerin kültüre bağımlı olarak gelişen uyumsuz kabul edilen davranışlarını, toplum içinde yeniden koşullandırarak uyumlu ve olumlu bir hale dönüştürmek mümkün olduğu gibi, bu durumun tam tersi de söz konusudur (Kart, 2012).

2.2.1.2. Yapısal teoriler

Bu teorilere göre suç davranışının nedeni olarak toplum yapısı ve toplumdaki sınıflar arası farklılık kavramları öne sürülmektedir (Sokullu-Akıncı, 2014).

Sokullu-Akıncıya göre, Merton, bireyin istek ve arzularının sapkın davranışa ve topluma ait ahlak kurallarının reddine sebep olduğunu belirtmiştir. Toplumsal olarak yasal fırsatlara ulaşabilmek için birey adına birçok engel bulunmaktadır. Örneğin toplumun alt sınıflarının amaçlarına ulaşarak üst sınıflara doğru geçebilmeleri için kültürel ve ekonomik farklılıkların yanı sıra kaynak yetersizliği gibi engeller bulunmaktadır. Buna bağlı olarak şöyle bir sonuca varmak mümkündür: bir toplumun değer sistemi başarı göstergesi olarak bir takım amaçları yüceltirse ve aynı zamanda toplumun sosyal yapısı bu amaçlara giden yasal yolları kısıtlıyor ya da engelliyorsa suç teşkil eden davranışlar büyük ölçüde görülür (Akt: Sokullu-Akıncı, 2014).

Albert Cohen, Merton gibi yapısal kaynakların kısıtlılığı neticesinde suç davranışının oluştuğunu vurgulamış ve özellikle alt sınıflarda yer alan erkek ergenlerin suç davranışını gerçekleştirmelerinde önemli rol oynadığını belirtmiştir (Akt: Akers, 2000).

2.2.1.3. Sosyalleşme Teorileri

Özden'in aktardığına göre Travis Hirschi, bireyin topluma karşı bağının zayıfladığı durumlarda suç davranışının ortaya çıktığını öne sürmüştür. Bu teoriye göre sosyal bağ aileye, arkadaşlara, eğitim kurumlarına ve kendi yaş grubuna bağlılık olarak dört ana bileşenden oluşmaktadır. Hirschi'nin bu teorisinin gereği asıl vurguladığı nokta genci, suç ve sapıcı davranışlardan korumanın yollarıdır. Hirschi'ye göre eğer bir gencin topluma karşı bağlılığı, ilgisi, inancı düşük ve kişisel ilişkileri zayıfsa gencin suç ve sapıcı davranışlar gösterme ihtimali yüksekken, bağlılık arttıkça ve doyurucu ilişkiler kurdukça, gencin suç ve sapıcı davranış gösterme ihtimali düşecektir (Akt: Özden, 2004).

2.2.1.4. Ekolojik girişim okulu

Chicago sosyologları dönemin en önemli sorunlarından biri olan suç davranışını, sosyal ve ekonomik faktörlere dayanarak açıklamaya çalışmışlardır (Sokullu-Akıncı, 2014).

Dolu'nun belirttiğine göre, Shaw ve McKay, suç oranları ve yerel şartlar üzerine yaptıkları bir çalışmada suç davranışının merkezi bölgelerden uzaklaştıkça belirli oranda düşüş gösterdiğini ve dolayısıyla yerel şartlarla suç oranları arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Suç davranışının daha çok görüldüğü bölgelerde bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri diğer bölgelere nazaran daha kötü durumdadır. Bu bölgelerdeki bireyler kaynak anlamında oldukça kısıtlı imkana sahip ve temel ihtiyaçlarını bile zor karşılarken, suç düzeyinin az olduğu bölgelerde zenginler yaşamaktadır (Akt: Dolu, 2015).

Sampson ve Wilson ise bireyleri suça iten en büyük sebebin ırksal ayrımcılık olduğunu, özellikle Amerikan şehirlerinde düşük ekonomik düzey, bozuk aile yapısı gibi olumsuz koşulların rastgele dağılmadığını, sayılabilecek tüm olumsuz koşulların zenciler üzerinde yoğunlaştığını ve bunun sonucunda zencilerin suça daha fazla yöneldiğini savunmuşlardır (Akt: Cullen ve Agnew, 2003).

2.2.1.5. Sutherland'in ayırıcı birliktelikler teorisi

Teori, özü itibariyle bireyin kendisi için bir anlam teşkil eden kişilerle doğrudan ve yakın ilişki içindeyken, suç davranışına teşvik edici birtakım davranışlara maruz kaldığını, suç davranışını öğrendiğini ve suç işlemeyi haklı çıkaracak gerekçeleri öğrendiğini savunur (Dolu, 2015).

Bu bağlamda Sutherland'e göre suçu açıklayan ayırıcı birliktelikler teorisinin 9 unsuru bulunmaktadır:

1. Suç davranışı öğrenilir.
2. Suç davranışı diğer bireylerle etkileşim sırasında öğrenilir.
3. Suç davranışı öğrenilmesinin en temel kısmı, bireyin çok yakın kişilerle olan iletişimidir.
4. Suçlu davranışın öğrenilmesi, suç işleme teknikleri ve suç işlemeyi haklı çıkaracak gerekçeler olarak iki temel unsuru içerir.
5. Bireyi suç davranışına yönelten gerekçeler ve nedenler, kanunlarda yer alan suç tanımlarına karşı olumlu ve olumsuz iki tür tepki ile öğrenilir.

6. Bir bireyin suç davranışına yönelmesinin nedeni, o bireyin kanunları çiğneme eylemlerini hoşla giden eylemlermiş gibi değerlendiren tanımlamalara, bu tür fiilleri yanlış tanımlamalara göre çok daha fazla maruz kalmasıdır.

7. Suçlu kişilerle yaşanan birlikteliklerde görüşme sıklığı, görüşme/birliktelik süresi, önem durumu ve görüşme/birliktelik yoğunluğu bakımından değişiklik gösterirler.

8. Yakın ilişkiler sürecinde, etkileşimle suç davranışını öğrenme eylemi, suç karşıtı tavırları öğrenmede de geçerli olan öğrenme mekanizmalarını içerirler. Öğrenme süreci her iki durumda da aynıdır.

9. Suç davranışı ihtiyaçlar ve değerleri ifade etme yöntemi olsa dahi bunlar suç davranışını açıklamaya yeterli olmaz. Çünkü suç teşkil etmeyen davranışlar da aynı ihtiyaçlar ve değerlerin ifadesidir (Akt: Dolu, 2015).

Ayrıncı Birliktelikler Teorisi, suç davranışının temelinde yatan sebebin insanoğlunun var oluşuyla ortaya çıktığını reddetmiş ve bireyin suç davranışı üzerinde çevrenin çok önemli rolü olduğunu savunmuştur. Bu görüşten hareketle, çevresiyle doğrudan ve sürekli etkileşim halinde olan birey, özünde yer alan bireysel özellikleri bir yana, suç davranışını etkileşim halinde olduğu çevre aracılığıyla öğrenebilir (Anderson ve Dyson, 2002).

2.2.1.6. Akers'in sosyal öğrenme teorisi

Sosyal Öğrenme Teorisi kurallara uyma kadar kurallardan sapma davranışına da açıklama getirir (Akers, 2003). Akers, Sutherland'ın savunduğu öğrenme teorisinin yaklaşımlarını benimsemektedir. Ayrıca Sutherland'ın açıklamadığı, suçun hangi öğrenme araçları ile öğrenildiği ve ne şekilde sürdürüldüğü sorularına cevap vermektedir (Akt: Dolu, 2015).

Sosyal öğrenme sürecinde dört önemli unsur bulunmaktadır:

1. Ayrıncı birliktelikler: Bir kişinin kanunlara karşı gelme yahut kanunlara saygılı olma davranışlarına ilişkin olumlu veya olumsuz tanımlara maruz kaldığı, sürecin ilk adımıdır. Bu süreçte yakın ilişkiler aracılığıyla öğrenilen tanımlamalar birinci referans grubunu oluştururken; otorite figürleri, öğretmen gibi grupların ise ikinci referans grubunu oluşturduğu düşünülmektedir (Akers, 2003).

2. Tanımlamalar: Sosyal öğrenme teorisinde, bireyi kurallara uymaya sevk eden değer, inanç, ahlak ve din gibi kavramlar genel tanımlamalara dahil olurken; bireyin herhangi bir eyleme yönelik kendi düşünce ve tutumları özel tanımlamaları oluşturur. Bu bakımdan tanımlamalar

temel anlamda pozitif ve negatif tanımlamalar olarak ele alınabilir. Pozitif tanımlamalar kanunlara uyma yönünde öğrenmeleri içerirken, negatif tanımlamalar kanunlara çiğnenebilir olduğunu, herhangi bir illegal eyleme karşı mazeret oluşturmayı öğretir (Akers, 2003).

3. Ayırıcı pekiştirme: Ayırıcı pekiştirmeler, yani davranıştan sonra verilecek ceza ya da ödüller sonucunda davranışın mükerrerliği saptanmaya çalışılır (Akers, 2003).

4. Taklit/Modelleme: Bireyin model yöntemiyle suç davranışını öğrendiği açıklanır. Burada temel eylem gözlemdir ve birey suç davranışını, suçu haklı çıkaracak mazeretleri taklitte ve edimsel koşullanmayla öğrenir (Akers, 2003).

2.3. Tutum Kavramının Tanımı

20. yy'ın başlarında tutumu, Allport (1935), bireyin deneyimleriyle edindiği, tüm olgulara karşı tepkilerine yön veren duygusal ve zihinsel hazırlık hali; Warren (1934), çeşitli eylemler için hazır olma durumu; Cantril (1934), bireyin öznel eğilimlerine şekil veren zihinsel hazırlık süreci ve Thurstone (1931), bireyin mental olarak bir objeye karşı olumlu ve olumsuz eğilimi; yakın tarihte Bem (1970), hoşlanma ve hoşlanmama durumu, Eagly ve Chakien (1993) bir objenin beğenilme ve beğenilmeme şeklinde değerlendirmesi sonucu oluşturduğu eğilim olarak tanımlamışlardır (Akt.; Elban, 2011).

Daha geniş olarak ise tutum, bireyin hem kendine hem de çevresine yönelik herhangi bir nesne, konu ya da olaya karşı var olan deneyim, bilgi ve duygularına dayanarak ön eğilim oluşturmasıdır şeklinde tanımlanmıştır (İnceoğlu, 2010).

Yapılan bu tanımlardan yola çıkarak Tavşancıl (2006), tutumların özelliklerini aşağıdaki gibi belirtmiştir:

- Tutumlar, deneyimlerle kazanılır.
- Tutumlar, kalıcıdır.
- Tutumlar, birey ve obje arasındaki ilişkide bir sistem kazandırır.
- Tutumlar, insanın objeye karşı öznel değerlendirme kazandırırken nesnel değerlendirmeden uzaklaştırır.
- Bir objeye yönelik tutum oluşurken objeler karşılaştırılır.
- Kişisel tutumların yanı sıra kolektif tutumlarda vardır.
- Tutum, tepkiye yön verir.
- Tutumlar, objeye yönelik hem olumlu hem de olumsuz davranışlara neden olabilir.

2.3.1. Tutum Kavramını Oluşturan Ögeler

Tutumlar zihinsel, duygusal ve davranışsal örgütlenmenin sonucu oluşurlar. Buna göre, bireyin bir objeye yönelik bilgi birikimi (bilişsel öge), objeye yönelik duyguların (duygusal öge) ve davranışların (davranışsal öge) belirlenmesinde rol oynar. Bireyin herhangi bir obje, durum veya kişi hakkında zihinsel duygusal ve davranışsal anlamda oluşturduğu dışavurum bireyin tutumunu yansıtır (İnceoğlu, 2010).

2.3.1.1. Bilişsel öge

Bir objeye ilişkin gerçeklerin, genel bilgilerin, görüşlerin sonucunda oluşan değerlendirmelerin olumlu ve olumsuz inançlara dönüşmesinin gerçekleştiği alan olarak tanımlanan bilişsel öge, tutumun önemli bir kesitini oluşturmaktadır (İnceoğlu, 2010; Akt: Tavşancıl, 2006).

2.3.1.2. Duygusal öge

Duygusal öge, tutumun konusunu oluşturan objeye karşı bilişsel sürecin sonunda bireyden bireye farklılık gösteren hoşlanma, hoşlanmama yönünü ifade eden, duygusal dışavurumu gerçekleştiren ve diğer iki ögeden bağımsız varlık kazanamayan kavramdır (Akt: Elban,2011; İnceoğlu, 2010).

2.3.1.3. Davranışsal öge

Davranışsal öge, bireyin bir objeye karşı bilişsel ve duygusal tepkiler doğrultusunda sözler ve hareketler aracılığıyla gözlenebilen davranışı oluşturur. Tüm bu davranışlar, diğer tutumlar, bireyin normları ve alışkanlıklarının etkisi altındadır. Bu nedenle davranışsal öge söz konusu olduğunda, duygusal ve normatif olarak iki davranış düşünülmelidir. Duygusal davranış, objeye karşı hoşlanılan ya da hoşlanılmayan durumların ilişkilendirilmesi sonucunda ortaya çıkarken, normatif davranış bireyi doğru olanı yapmasına yönelten akla ve mantığa dayalı inançları aracılığıyla ortaya çıkar (İnceoğlu, 2010).

2.4. Ergen Suçluluğu ile İlişkili Faktörler

2.4.1. Bireysel Faktörler

2.4.1.1. Cinsiyet

Çocuklarda suçluluk sebeplerinden sayılabilecek risk faktörlerinden biri olan cinsiyetin, kız ve erkek çocukları arasında var olan biyolojik ve psikolojik farklılıkların suç işleme eğilimini, işlenen suçların niteliğini etkilediği düşünülmektedir. Suçluluk ile ilgili yapılan pek çok araştırmanın sonucuna göre kadınlar suç davranışı ve suç davranışını tekrarlama oranı açısından erkeklere kıyasla daha düşük düzeyde risk grubunu oluşturmaktadırlar. Başka bir ifadeyle, erkeklerin suç işleme riski kadınlardan daha fazladır (Nilsson, 2003; Dönmezer, 1994; Dembo ve Schmeidler, 2003).

Suç ile cinsiyet ilişkisini toplumsal statü ve ırk değişkenlerine göre inceleyen bazı araştırmaların sonucuna göre kadın ve erkek arasında suç eğilimleri açısından benzerlikler olduğu saptanmıştır. Düşük ekonomik düzey, kötü hayat koşullarına sahip kadın ve erkeklerin suça yönelimleri benzerken suç nitelikleri arasında farklılık görülebilir (Dinç, 2013).

Bandaka Çelikten'in aktardığına göre, Kaner (2002) cinsiyet ve suç arasındaki farkı, toplumsal norm, gelenek ve görenekler doğrultusunda kadın ve erkeklere verilen farklı rollerle açıklamıştır (Akt: Badanka Çelikten, 2017). Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsallaşma sürecinin ilk başladığı yer olan ailede anne baba aracılığıyla, daha sonra okulda öğretmenler, arkadaş çevresi ve medya gibi araçlarla öğrenilmektedir. Tüm yaşamını etkileyecek olan erkeklik ve kadınlık rollerinin çocuğa aktarımı farklılık gösterebilir (Akt: Örki, 2013). Bu durum düşünüldüğünde kadından doğası gereği duyarlılık, koruma, fedakarlık, bağlılık, şefkat, incelik gibi özellikler beklenir. Bu özelliklere ters düşecek zarar verici, yıkıcı ve suç teşkil edebilecek herhangi bir davranış beklenmemesi de kadın cinsiyetine yönelik suç davranışı riskini düşürmektedir. Erkekten ise doğası gereği girişimcilik, özgürlük, rekabet, saldırganlık, hakimiyet ve yönetme gücü beklendiğinden, erkek çocukları daha az denetimle büyütülürler ve risk alma davranışlarının olasılıkları artar. Bu beklentiler ve erkek çocuklarına atfedilen roller onları daha fazla suç davranışına sürükleyebilmektedir (Akt: Badanka Çelikten, 2017).

2.4.1.2. Yaş

Ergenlik döneminin 11-20 yaş arası gibi uzun bir süreyi kapsadığı düşünüldüğünde suç olgusu için bu dönem önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır (Yavuzer, 2016).

Öncü ve arkadaşlarının (2007) sosyoekonomik ve sosyodemografik özelliklerin suç işleme davranışı üzerindeki etkisini belirlemek için yaptıkları araştırmada, örnekleme oluşturan bireylerin yaşlarını açıklayıcı değişken olarak aldıklarında kurulan ilişkileri derecede anlamlı bulunmuştur. Yaş değişkeni ile suç işleme arasında ilişki olduğu bildirilmektedir (Öncü ve ark., 2007).

Yapılan araştırmalara göre bireyler suç işlemeye bazı yaşlarda başlamakta ve belirli yaşlarda da daha sık görülmektedir. Ancak bu durumun tam tersini de görmek mümkündür. Suç davranışı söz konusu olduğunda bazı yaşlarda bu davranışlarda geri çekilme hatta sonlanma görülebilmektedir (Swatt ve ark., 2007).

Seyhan ve Zincir'in aktardığına göre ABD'de Pittsburg, Denver ve Rochester eyaletlerinde yapılan araştırmada; suç işleyen gençlerin çoğunluğunun 16-17 yaşlarında olduğu ve bunun dışında birçok ülkede de yaşam boyu suç işleme prevalansının en yüksek 14-18 yaş arasındaki gençlerde olduğu belirtilmiştir. Türkiye'de de benzer şekilde suçlu çocuklarla yapılan araştırmalarda 16-18 yaş grubu arasında suç işlemede artış olduğunun saptanması gençlerde suç işlemenin orta ergenlik döneminde yoğunlaştığını göstermektedir (Akt: Seyhan ve Zincir, 2009).

2.4.1.3. Kalıtım

Genetik olarak suç davranışına eğilimli olmak uzun zamandan beri araştırmacılar için önemli bir sorunun kaynağını oluşturmaktadır. Kalıtsal özelliklerin suç davranışıyla ilişkili olduğunu savunan bu görüşe göre, kalıtsal olarak aktarılan kod her neyse, suç davranışına neden olan kötü bir özelliktir (Dolu, 2015).

Bu konuda yapılan ilk çalışmalar Henri Goddard'ın 1916'da Kallikak ailesi üzerinde, Richard Dugdale'in 1942 yılında Jukes ailesi üzerinde, aile soyağaçlarını incelenmek suretiyle yaptıkları çalışmalardır. Özellikle her iki ailede de çok fazla suçlu bireyin bulunması suç davranışının genler aracılığıyla aktarıldığı ve bu etkenin önemsiz olmadığı düşüncesini desteklemiştir (Akt: Sokullu-Akıncı, 2014).

Johannes Lange tarafından 1930 yılında Almanya’da ikizler üzerinde yapılan çalışma da, suça neden olan etkenlerden birinin gen aktarımı olup olmadığını araştıran çalışmalardan biridir. Lange biri cezaevinde bulunan 30 tek ve çift yumurta ikizlerini incelemiştir. Tek yumurta ikizlerinde benzerlik oranının %77, ayrı yumurta ikizlerin de ise benzerlik oranının %12 olması Lange’ye kalıtım yoluyla edinilen özelliklerin suç davranışı üzerinde etkisinin büyük olduğunu düşündürmüştür (Akt: Sokullu-Akıncı, 2014).

Suç ve gen arasındaki ilişkiyi açıklığa kavuşturmak için yapılan tüm ikiz ve evlat edinme çalışmaları, suç davranışı üzerinde sadece çevre etkisinin değil kalıtsal faktörlerin de etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Eley, Lichtenstein, Moffitt, 2003).

2.4.1.4. Fizyolojik Özellikler

Antik çağlarda, çirkin deforme kişilerin bela ve kötülüğün belirtisi olduklarına inanılması gibi Ortaçağda da, sapkın davranışın, şeytanın etkisiyle gerçekleştiğine inanılır, biyolojik anlamda tüm bu davranışlar kan, sümük, kara ve sarı safranin dengesizliği ile açıklanmaya çalışılırdı (Sokullu-Akıncı, 2014).

Lombroso suçlularla suçlu olmayan bireyler arasındaki biyolojik farklara dikkat çekmiş ve fiziksel özelliklerin insan davranışının belirlenmesinde önemli bir rolü olduğunu, suç davranışının bireyin eksik ve deformitelerinden doğduğunu savunmuş ve suçlu bireyleri “atavist” olarak tanımlayarak bu geri dönüşü bireyin anomalileriyle ilişkilendirmiştir (Akt: Yavuzer, 2016). Bu anomalilerden bazıları şunlardır:

- Başın şekli: Kubbe şekilli baş
  - Tepesi yassı baş
  - Çıkıntılı kafatası
  - Normalden küçük kafa
- Çıkık elmacık kemikleri
- Geriye kaçmış alın
- Düz çene kemiği
- Goril tipi kollar
- Şekilsiz el ve ayak parmakları

Başka bir çalışmada, antropolog Ernst Hooton, daha geniş bir denek kitlesi üzerinde çalışarak suçun fizyolojik etkenlerle açıklanabileceğini öne sürmüş ve bedensel anomalileri

fizyolojik aşığılık olarak tanımlamıştır. Eğer suçun önlenmesi isteniyorsa anomalili bireylerin kısırlaştırılması görüşünü savunmuştur (Sokullu-Akıncı, 2014; Yavuzer, 2016).

Daha sonraları Sheldon, araştırmasında, fizyolojik özelliklerle bireyin davranışı arasındaki ilişkiyi araştırmış ve “davranış yapının bir işlevidir” sonucuna varmıştır. 200 denek üzerinde yaptığı çalışmasına dayanarak insanların beden yapılarının endomorf, ektomorf ve mezomorf olarak üç gruba ayrıldıklarını ve üç tip içinde suçluların mezomorfik yapıdan geldiklerini belirtmiştir (Akt: Yavuzer, 2016).

Glueck ailesi 500 suçlu ve 500 suçlu olmayan bireyler üzerinde yaptıkları deneyle yalnızca fizyolojik özelliklerin incelemesini yapmakla kalmamışlar; zeka, kişilik yapısı, mizaç, beden tipi, aile ve ev koşullarının suçluluk üzerindeki etkilerini de araştırmışlardır. Bu araştırmanın sonucu olarak, herhangi bir beden tipinde, hatta suçluların en çok görüldüğü mezomorf tipler arasında bile bir “suçlu kişiliği yoktur” yargısına varmışlardır (Sokullu-Akıncı, 2014).

Suçluluk ve fizyolojik anormalliklerin birlikte görülebileceği ancak her iki durumunda sebeplerinin daha derin olduğu, karşılıklı belirgin bir ilişkiden söz edilse dahi tam anlamıyla bir ilişki varlığını kanıtlamanın zor olduğu düşünülebilir (Yavuzer, 2016).

2.4.1.5. Zeka

Suç davranışına yönelik ortaya konan fizyolojik kuramların sonrasında kısa sürede kabul gören ve yaygınlaşan kuram, suç davranışının zeka geriliğiyle açıklanmasıdır. Bu görüşün savunucusu olan H. H. Goddard’a göre, suça yönelen tüm bireyler geri zekalı, tüm geri zekalı bireyler ise suçludur. Kuramın temel görüşüne göre zihinsel yetersizlik özelliğine sahip bireyler, yasa ve kural kavramlarını, kapsamalarını anlayamadıkları için suç işlerler (Yavuzer, 2016).

Zeka ve suç ilişkisini ortaya koymak için yapılan çalışmalardan biri, 1934’te Glueck’lerin, bir grup suçlu ve suçlu olmayan çocukların zeka test sonuçlarının karşılaştırıldığı çalışmadır. Araştırmanın sonucunda suçlu çocukların oluşturduğu grubun %13,1’inin Zeka Bölümü’nün 70’in altında bulmalarına karşılık, bu oranı suçlu olmayan çocukların oluşturduğu kontrol grubunda %1,5 olarak bulmuşlardır. Bundan zeka ile suç davranışı oranı arasında bir ilişki olduğu anlamını çıkarmışlardır. 1943’te Burt tarafından yapılan bir başka çalışmada ise, suçlular arasında görülen düşük zeka özelliğinin, suçlu olmayanlara oranla 3 kat daha fazla olduğunu saptamıştır. Ancak 1950’de yaptığı inceleme sonucu suçlu grubun Zeka Bölümü

ortalamasını 90 olarak belirleyen Rourke ile 1952’de eşdeğerde bulgular elde eden Stott diğer araştırma sonuçlarından farklı bulgular elde etmişlerdir (Yavuzer, 2016).

Düşük IQ düzeyine sahip olan öğrencilerin akademik başarıları, okula ve öğretmenlerine olan bağlılıklarının düşük düzeyde olması sebebiyle suç davranışlarına daha fazla eğilimli oldukları düşünülmektedir (Kızmaz, 2004).

Hafif Derecede Zeka Geriliği olan bireylerin heyecanları katıksız ve değişkendir. Bu nedenle bu bireylerin gençlik ve yetişkinlik yıllarında, özellikle hırsızlık ya da cinsel suçlara kolayca yönelebilecekleri düşünülmektedir (Cantürk ve Cantürk, 2004).

Bu görüşler ve araştırma bulgularına göre zeka ile suç davranışı arasındaki ilişkinin net ve kesin olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu doğrultuda düşük zeka düzeyinin suç davranışının oluşmasındaki kısmi rolü kabul etmek gerekir ancak suç davranışını sadece düşük zeka düzeyiyle açıklamak yanlış olacaktır. Suç davranışını açıklamada birçok faktör bir arada değerlendirilmelidir (Dolu, 2015).

2.4.2. Çevresel Faktörler

2.4.2.1. Ailesel özellikler

Çocuğun ilk toplumsallaştığı yer ailedir. Ailede gerçekleştirilen başarılı ilişkiler ve olumlu tutumlar, toplumla uyumlu, mutlu, başarılı ve yapıcı bireylerin oluşmasına olanak sağlar. Gelişim aşamalarında, sağlıklı bir şekilde ilerlemeyi sağlayan çocuklar, aile içinde başarılı ve sağlıklı ilişki kurmuş çocuklar olurken, bu dönemde uyum sorunu yaşayan çocuklar ise genellikle aile içinde başarılı ilişkilerin yer almadığı çocuklardır. Tüm bunların sonucunda çocukların davranışları üzerinde ailenin ne denli önemli bir faktör olduğunu söylemek mümkündür (Üstün, Yılmaz ve Kırbaş, 2007).

Çocuğun suç davranışına yönelmesinde yetiştirildiği aile, anne ve baba tutumları, ailede suç işlemiş ya da suç işlemeye eğilimli bireylerin varlığı, ailenin ekonomik düzeyi, ailede var olan çocuk sayısı, anne ve babanın birliktelik durumu, aile içinde madde kullanımı ve çocuğun aile içinde maruz kaldığı istismar gibi etmenler etkilidir (Yılmaz, 2009).

Dolu’nun belirttiğine göre, Gottfredson ve Hirschi, ailelerin çocuklarının suç davranışına yönelmesinde etkili temelde dört sebebin olduğunu savunurlar. Bu sebepler şunlardır:

1. “Anne ve baba çocuklarına bakmaz yahut ilgilenmez.”

2. “Anne ve babalar çocuklarıyla ilgilenseler dahi çocuklarının davranışlarını gözlemleyecek enerji ve zamana sahip olmayabilirler.”
3. “Anne ve babalar çocuklarının davranışlarını gözlemleseler dahi çocuğun davranışlarında herhangi bir yanlışlık görmeyebilirler.”
4. “Anne ve babalar çocuğun davranışlarındaki yanlışı saptasalar dahi çocuğu cezalandırma eğilimi ve imkanına sahip olmayabilirler” (Dolu, 2015).

Çocukları suç davranışa iten sebepler arasında aile temelde büyük bir yer tutmaktadır. Aile özelliklerine ilişkin pek çok sebep çocuğu suç davranışına sürükleyebilir. Özellikle aile bireyleri içinde suçlu kişilerin bulunması çocukların öğrenme hızları düşünüldüğünde model alma konusunda tehlikeli bir faktördür (Kart, 2012).

Aile özelliklerine ilişkin suç davranışına zemin hazırlayan sebeplerin en başında ekonomik yetersizlik ve eğitimsizlik gelmektedir. Bunun yanı sıra çocuğun parçalanmış aileye sahip olması, ailenin ilgisizliği ve olumsuz tutumları, ailenin çocuk sayısının fazla olması, anne ve babanın cezalandırıcı bir yaklaşıma sahip olması da suç davranışını ortaya çıkarmada bir risk faktörü olarak görülmektedir (Solak,2009; Amodei ve Scott, 2002).

2.4.2.2. Okul çevresi

XVII. yüzyılda Victor Hugo'nun “bir okulun yapılması, bir hapisanenin kapanması demektir” sözü, eğitim ile suç arasında önemli bir ilişkinin bulunduğu bir kanıt niteliğindedir. Önceleri okulların açılmasıyla, suçluluğun önüne geçileceği düşünülse de günümüzde tüm dünya ülkeleri gözlemlendiğinde okulların açılmasıyla çocuk ve gençlerin suça yönelmesinin önüne geçilemediği görülebilir (Yavuzer, 2016).

Okulların ve dolayısıyla eğitimin ergenlerin davranışlarında, arkadaş gruplarındaki çeteleşme, akran etkisiyle suç ve şiddet davranışlarına yönelme ile gözlenebilen olumsuz etkilerinin olmasının yanı sıra ergenleri bu tür olumsuz davranışlardan uzak tutması, bilgi dağarcığını genişletmesi, çok boyutlu düşünmesini sağlaması ve doğru karar verebilmesine katkıda bulunması gibi olumlu etkilerinin de olduğu söylenebilir. İstisnalar dışında okul yaşamının bireyleri suç davranışından uzak tuttuğu öne sürülür (Güven, 2011; İmamoğlu, 2015).

Sosyolojik suç kuramlarından olan sosyal kontrol kuramına göre bireyin suç davranışında bulunması toplumsal bağlılığıyla açıklanabilir. Birey toplumsal yapılara (aile,

arkan grubu, okul) olan bağıllığı arttıkça suç davranışından uzaklaşmakta bu bağıllık zayıfladıkça suç davranışında bulunma olasılığı artmaktadır (Kızmaz, 2004).

Suçluluğun nedenlerini açıklamada okul faktörünü vurgulayan önemli kuramlardan biri de gerilim kuramıdır. Kızmaz'ın aktardığına göre Cloward ve Ohlin (1960), eğitim sisteminin, öğrencilerin başarılı olmaları yönündeki meşru yolu bloke ettiği için, öğrencilerin başarılı olmak adına gayri meşru yollara yöneldiklerini savunarak, ergenlerin suç davranışına yönelmelerinden eğitim sistemini sorumlu tutmuşlardır (Akt: Kızmaz, 2004).

Suç eylemleri oluşmadan yapılan önleme çalışmalarının maliyeti, suç eylemlerinin sonuçlarını iyileştirmekten ve ergeni geri kazanmanın maliyetinden daha düşüktür. Ve okulun ergenlerin üzerindeki etkisini tartışan birçok araştırmanın ortak sonucu, ergenlerin suç davranışlarından uzaklaştırılmaları için en etkili yerin okul olduğu yönündedir (Kepenekçi ve Özcan, 2002).

2.4.2.3. Akran grubu

Akran grupları, çocukların ve gençlerin hayata, topluma uyum süreçlerine olumlu katkılarda bulunur ve onlara arkadaş edinme, arkadaşlığı sürdürme becerileri kazandırır. Bu katkı sayesinde gençler sonraki yaş dönemlerinde kuracakları ilişkilerin temelini atarlar (Çalık ve Kurt, 2006).

Ebeveyn ve çocuk arasında ebeveyn otoritesi temelli bir ilişkinin olmasına karşılık arkadaş gruplarında çocuklar eşit bilgi ve otoriteye sahip oldukları bir ilişki içindedir. Bu nedenle ergenler önceki yıllarının aksine zamanlarının çoğunluğunu arkadaşlarıyla geçirme eğilimindedir (Kulaksızoğlu 1998).

Çocuğun ilk sosyal ilişkilerinin kurulduğu ve toplumsallaşma sürecinin başladığı yer aile olsa da toplumsallaşma sürecinin devam edip tamamlanması için arkadaş edinmesi önemlidir. Ergenler için bu dönemin en riskli ihtiyacı ise bir gruba ait olmaktır. Bu nedenle ergenlik döneminin vazgeçilmez ve kritik bir parçası olan arkadaşlık ilişkileri, ergenin olumlu tutum ve alışkanlıklarının kazanmasında ya da şiddet ve suç davranışlarına yönelmesinde büyük etkindir (Uluğtekin 1991; Çalık ve Kurt, 2006).

Arkadaşlık ilişkilerinin suç davranışına ne denli büyük etki ettiğinin en önemli kanıtı, hükümlü çocuklar üzerinde yapılan çalışmalardır. Bu çalışmaların büyük bir çoğunluğu çeşitli sebeplerden hüküm giymiş çocukların işledikleri suçları arkadaşlarıyla birlikte işlemiş olduklarını belirtmektedir. Gruba ait olma ihtiyacı bu uğurda ergenleri suç davranışlarına

itebilmektedir. Araştırmacılar suçun öğrenme sonucu olduğu kadar grup yaşamının etkisiyle oluşabileceğini de öne sürmektedir (Uluğtekin 1991).

Toplumsallaşma kuramına göre aile ilişkileri olumsuz, sınırlayıcı ve yetersiz olan ergenlerin, arkadaş gruplarını daha çok önemsedikleri ve bu alanda da bir kayıp yaşamamak ve bağlılıklarını kanıtlamak için normalden sapan davranışlara yöneldikleri söylenebilir. Arkadaş grupları içinde suç davranışına eğilimli ya da suçlu arkadaşların bulunması durumunda ergenler bunlardan kolayca etkilenebilmekte, etkilenmeyle kalmayıp uygun koşullarda eyleme dönebilmektedir. Bu durum ergenin akran grubunda daha kolay onay görmesinin ve böylece ergenin kendine olan güveninin yükselmesinin, duygu ve düşüncelerini açıkça paylaşabilmesinin olanağını sağlamakta ancak buna karşıt olarak kazanılan olumsuz davranışların pekişmesine sebep olmaktadır. Tüm bunların sonucunda arkadaşlık ilişkilerinin ergenlik döneminde önemli ve etkili bir yeri olduğunu söylemek mümkündür (Uluğtekin 1991).

2.4.2.4. İş yaşamı

Sanayi devriminin pek çok kazancının karşısında söylenebilecek en büyük kayıp çocukların çalışma hayatına girmesidir. Bu olumsuzluğun en yıkıcı sonucu ise okula gidemeyen ve hiçbir zaman bilişsel ve duygusal anlamda tam, sağlıklı olamayacak çocukların yetişmesidir. Çocukların çalışmaya zamansız olarak başlamasının pek çok sebebi olabilir. Yoksulluk, çarpık kentleşme ve göç, eğitimsizlik ve ailenin eğitime olan olumsuz bakış açısı, sorunlu aile ortamı, ailenin parasal ihtiyaçları ve işverenin kar amacı gütmesi bu nedenlerin arasında yer alır (Özyanık, 1994).

Çalışan çocuk; para kazanma çabasıyla iş yaşamına devam edip ailesine ekonomik destek sağlamasıyla yetişkin kimliğine bürünürken, eğitimine devam edip okulda öğretmenlerine, evde ailesine karşı itaat gösterdiğinde ise çocuk kimliğine bürünür. Tüm bu ikilem çalışan çocuklar üzerinde kimlik çatışmasına sebep olur (Özyanık, 1994).

Aile denetiminden yoksun ve yaşça kendisinden çok daha büyüklerin yanında olan çocuklar, uygun olmayan çeşitli çevrelerle temasa girme, madde kullanımı, istismar gibi pek çok olumsuzluğa karşı savunmasızdırlar. Bunun yanı sıra çocuğun maneviyattan mahrum kalması, ekonomik sorunlara göğüs germeye çalışması ve para kazanma çabasının küçük yaşta başlaması gibi pek çok olumsuzluklar iş yaşamına başlayan çocukları suç davranışına itebilir (Dönmezer 1994; Kart, 2012).

2.5. Türkiye’de ve Dünya’da Ergen Suçluluğu

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2016 yılında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk sayısı, 2015 yılına göre %10 oranında artarak 333 bin 435 olmuştur. Çocukların %54,8’inin 15-17 yaş grubunda, %23,2’sinin 12-14 yaş grubunda, %21,9’unun ise 11 yaş ve altında çocuklar olduğu görülmüştür. Aynı zamanda çocukların %65,4’ü erkek, %34,6’sı ise kız çocuğu olarak belirlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

2007-2016 yılları arasında suç eylemi sebebiyle hüküm giyen toplam 4135 çocuk olmuştur. Bu çocukların 257’si öldürme, 1584’ü hırsızlık, 37’si irza geçme, 33’ü fiili livata, 241’i cinsel suçlar, 102’si adam yaralama, 1254’ü ise yağma suçundan hüküm giymiştir (www.tuik.gov.tr).

Güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların %69,4’ü ailesine teslim edilirken, %19,5’i adli birimlere sevk edilmiştir. Sosyal kuruma teslim edilen çocukların oranı ise %2,8 olmuştur. Diğer taraftan, geliş nedeni suça sürüklenme olan çocukların %55,6’sı adli birimlere sevk edilirken, %39,1’i ailesine teslim edilmiştir. Mağdur olarak gelen çocukların %87,6’sı ailesine, %3,2’si sağlık kuruluşuna, %2,6’sı da sosyal kuruma teslim edilmiştir (www.tuik.gov.tr).

Güvenlik birimlerine suça sürüklenme nedeni ile getirilen 108 bin 675 çocuğun 36 bin 87’sinin bağımlılık yapan madde kullandığı görülmüştür. Bağımlılık yapan madde kullanan çocukların %84,5’ini 15-17 yaş grubu, %15’ini ise 12-14 yaş grubundaki çocuklar oluşturmuş olup çocukların %72,9’unun sigara, %8,6’sının sigara ve alkol, %4’ünün sigara ve esrar, %2,9’unun esrar, %2’sinin ise sigara, alkol ve esrar kullandığı görülmüştür (www.tuik.gov.tr).

2003 dünya gençlik raporuna göre, 1990’larda Amerika Birleşik Devletleri hariç dünyanın bütün bölgelerinde çocuk suçluluğu artış göstermiştir. Batı Avrupa’nın araştırma yapılabilen bazı bölgelerinde 1980 ve 1990 yılları arasında çocuk suçluluğunun %50 artış gösterdiği bulunmuştur. Batı Avrupa’nın bazı ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletleri’nde 1995 yılından beri çocuk suçluluğu %30 oranında artmıştır. Bu suçluluk hallerinin çoğu uyuşturucu ve yoğun alkol kullanımıyla ilgilidir (World Youth Report, 2003).

NCJJ (National Center For Juvenile Justice) verileri ve çocuk mahkemelerinin kayıtlarına göre 2014 yılında çocuk suçluluğuna yönelik, tahmini 975.000 dava gerçekleşmiştir. 1960 yılında çocuk mahkemelerinde, yaklaşık 1.100 dava işlenirken 2014’te bu oran 2.700’e çıkmıştır. Ancak Çocuk Mahkemeleri tarafından işlenen suç vakaları sayısı 2005 ve 2014 yılları arasında 10 yılda %42 oranında azalmıştır. Özellikle bu yıllar arasında suç niteliğine göre azalan oranlar ise şöyledir: Hırsızlık suçları %46, kamu düzeni suçları %44, bireysel suçlar %40

ve madde kullanımına yönelik suçlar %30. 2014'te 16 yaşından küçük gençler, vakalarının dörtte üçünü (%77'si) oluşturmuştur (www.ncjj.org).

2006 NPAJD (National Police Agency Juvenile Division) raporunda 2002-2006 yılları arasında Japonya'da çocuk suçluluğu %20 azalma göstererek 2002 yılında suçlu çocuk sayısı 141.775 iken 2006 yılında 112.817 seviyesine gerilemiştir. Japonya'da çocuk suçları arasında en çok görülen hırsızlık suçudur (www.npa.go.jp).

TJJD (Texas Juvenile Justice Department) verileri incelendiğinde 2016 yılında hükümlü çocukların %90'ının erkek, %39'unun 16 yaşında olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra 2013 ile 2016 yılları arasında çocuk suçluluğu %0.6 oranında düşük bir artış gözlenmektedir (www.tjjd.texas.gov).

OJJDP (Office of Jevenile Justice and Delinquency Prevention) verilerinde 1980-2016 yılları arasında 10-17 yaşları arasında işlenen suçlar arasında toplamda %60'lık bir azalma olduğu saptanmıştır. 2016 yılında suç işleyen erkek sayısı 3522 iken kız sayısı 1543 olmuştur. Suç türünün büyük bir çoğunluğunu ise hırsızlık oluşturmaktadır (www.ojjdp.gov).

1988 yılında İtalya'da yaklaşık 7.500 gencin cezaevinde bulunurken, 2014 yılında bu sayı yaklaşık 1.000'e düşmüştür (www.fairtrials.org).

2.6. Ergen Suçluluğunda Hemşirenin Sorumluluğu

Bir çocuk suç eyleminde bulunduğu bu bireysel boyutunun yanı sıra ailesel ve toplumsal boyutunu da düşünmek gerekir. Suça karışmış bir çocuğu tekrar kazanmanın gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda bu konudaki asıl çabanın suçu önlemek olduğu sonucuna varılabilir. Suç işleyen çocuklar sosyolojik olduğu kadar psikolojik birçok sorunu da beraberlerinde getirmektedirler. Bu nedenle suç davranışını önlemede multidisipliner bir yaklaşım elzemdir (Kepenekçi ve Özcan 2002; Gökpınar, 2007; Baysan Arabacı ve Taş, 2017).

Sağlık çalışanları ergenin psikolojik ve sosyolojik gereksinimlerine cevap vererek topluma uyumlarını arttırarak suç davranışlarından uzak durmalarını sağlayabilirler. Suç davranışı için risk oluşturan ergen gruplarının sorunlarını saptama, sorunlarıyla baş etme yöntemlerini geliştirme, kişiler arası ilişkilerinin kuvvetlendirilmesi psikiyatri hemşirelerinin sorumluluklarını oluşturur (Gördeleş Beşer ve Çam, 2009). Psikiyatri hemşirelerinin bu hassas grupla çalışırken gelişim dönemleri, terapötik iletişim becerileri, empati, problem çözebilme yeteneği, suç ve kapsamı gibi önemli konularda bilgi ve beceri sahibi olması gerekir (Baysan Arabacı ve Taş, 2017).

Psikiyatri hemşirelerinin bu alandaki rol ve sorumlulukları daha ayrıntılı olarak şu şekilde sıralanabilir (ANA, 2017; Sikorski ve Kuo, 2004):

- Çocuk suçluluğuna yönelik farkındalığı arttırma, çocuk haklarını bilme ve anlayabilme.
- Temel anlamda adli değerlendirme yapma.
- Çocuğun tüm bakım ve tedavi sürecine yönelik etik değerlendirme yapma.
- Kriminolojik alanda bilgi birikimine sahip olma ve durum değerlendirmesi yapabilme.
- Çocuğun yaş ve gelişim dönemini göz önünde bulundurarak terapötik iletişim kurabilme.
- Çocuğun bakımında biyopsikososyal bütünlüğünü değerlendirme.
- Adli durumlarda veri toplama, değerlendirme yapma ve bunları rapor etme.
- Veri toplarken uygun aracı seçme.
- Toplanan verileri açık ve net ifadelerle kayıt altına alma.
- Adli psikiyatrik bakımı tam anlamıyla yerine getirme.
- Adli psikiyatri alanında bakım verirken çocuğa verilen bakımın kalitesini arttırabilmek için kanıta dayalı uygulamaları bakıma dahil edebilme.
- Bütüncül bakımı sağlayabilmek için veri toplama aşamasında çocuk hakkında bilgi sahibi olan (aile, öğretmen) kişileri ve sağlık çalışanlarını sürece dahil etme.
- Bireysel farklılıkların ve çocuğa ait değer, inanç ve tutumların farkında olma.
- Adli psikiyatrik süreçte kullanılacak teknolojiye hakim olma.
- En yeni bilimsel verileri, kanıtları bakım planına dahil edebilme.
- Uygun hemşirelik tanısı koyma ve bunu ekip, aile aracılığıyla doğrulayabilme.
- Tanı konulduktan sonra çocuğun durumu için en uygun girişimleri belirleyebilme ve planlayabilme.
- Planlanan bakım girişimlerinin aile, çocuk üzerindeki olumlu ve olası olumsuz etkilerini belirleyebilme.
- Belirlenen girişimleri doğru zamanda gerçekçi ve güvenli bir şekilde uygulanmasını sağlama.
- Çocuğun kişisel farklılıklarını (algı yeteneği, becerileri vb.) göz önünde bulundurarak problem çözme yetisini destekleme.
- Çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda bakıma yön verme.
- Bakım verirken etik değerleri göz önünde bulundurma.
- Gerçekleştirilen bakımın etkililiğini değerlendirme.
- Gerek olması halinde farklı disiplinleri bakım sürecine dahil etme.

Suç davranışının yıkıcılığı düşünöldüğünde psikiyatri hemşirelerin bu rol ve sorumlulukları yerine getirmeleri oldukça önemlidir. Özellikle aile eğitimi, psikososyal ve çevresel destek, koruyucu ruh sağlığı politikalarını kapsayan koyurucu önlemlerin önemli yeri olduğu düşünölmektedir. Ancak çocuk suça sürüklenmişse psikiyatri hemşiresi, gerekli olan durumlarda adli süreç içerisinde yer almalı, eğer çocuk yargılanma süreci içerisinde ise mahkeme boyunca çocuğun yanında olarak, “Burada seni anlamak ve yardım etmek için varım” mesajı vermelidir (Baysan Arabacı ve Taş, 2017).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Şekli

Bu araştırma lise öğrencisi ergenlerin suça yönelik tutumlarını ve ilişkili faktörleri belirlemek amacı ile kesitsel/tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırma, Aydın İl Merkezinde yer alan Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı toplamda dokuz lisede yapılmıştır. Bu liseler, Adnan Menderes Anadolu Lisesi, Şehit Polis Nedip Cengiz Eker Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Güzelhisar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi), Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aydın Fen Lisesi, Aydın Yüksel Yalova Güzel Sanatlar Lisesi, Aydın Anadolu İmam Hatip Lisesi, Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aydın Sosyal Bilimler Lisesi, Osmangazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'dir.

3.3. Araştırmanın Zamanı

Araştırma, belirlenen liselerde 2016-2017 eğitim öğretim yılında araştırmanın alınma kriterlerini karşılayan ve basit rastgele örnekleme yöntemi ile belirlenen öğrenciler arasından araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllü öğrencilerle yapılmıştır.

3.4. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini 2016-2017 eğitim öğretim döneminde Milli Eğitim İl Müdürlüğü'nde kayıtlı 12703 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada örnekleme yöntemi belirlenirken tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla öncelikle tabaka olarak belirlenen okul sayıları belirlenmiş ve araştırmanın yapılacağı ilde toplam 34 lise ve dengi okul

bulunduğu tespit edilmiştir. Her okul türünden her bir grubu temsilen rastgele seçimle toplam 9 okulda öğrenim gören öğrencilere ulaşılması hedeflenmiştir.

Örneklem büyüklüğü G power istatistiksel analiz programında güven aralığı %95, etki büyüklüğü 0.10, alfa 0.05, güç 0.80 olarak alındığında 1512 olarak belirlenmiştir. Örneklem seçiminde çoklu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çoklu örnekleme yöntemi ile sınıflar tabaka, şubeler ise küme olarak kabul edilmiş her tabakayı temsil edecek şekilde öğrenci sayısı saptandıktan sonra kura yöntemi kullanılarak örneklemdeki öğrenciler belirlenmiştir. Belirlenen öğrenciler sınıfta bulunmadıkları takdirde denk sınıf düzeyinde rastgele belirlenen öğrenciler, çalışmaya katılmayı kabul etmedikleri durumda denk sınıf düzeyinden rastgele alınan yedek öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir. Her bir liseden alınacak örneklem sayısını tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenen 14-18 yaş arası ergenler oluşturmuştur. Her bir okulda kayıtlı öğrenci sayısı ve ulaşılması hedeflenen öğrenci sayısı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Belirlenen Liselerdeki Öğrenci Sayısı ve Ulaşılması Hedeflenen Öğrenci Sayısı

Kurum Adı	Kayıtlı Öğrenci Sayısı	Ulaşılması Gereken Öğrenci Sayısı
1.Adnan Menderes Anadolu Lisesi	779	175
2.Şehit Polis Nedip Cengiz Eker Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Güzelhisar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi)	555	124
3.Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	2552	572
4.Aydın Fen Lisesi	310	69
5.Aydın Yüksel Yalova Güzel Sanatlar Lisesi	226	50
6.Aydın Anadolu İmam Hatip Lisesi	637	143
7.Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	900	202
8.Aydın Sosyal Bilimler Lisesi	222	50
9.Osmangazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	592	132

Araştırmada 1512 öğrenciye ulaşılması hedeflenmiş ancak öğrencilerden bazılarının veri toplama araçlarının %80’ini eksik doldurması, bazılarının daha sonra çalışmaya katılmaktan vazgeçmesi sonucunda söz konusu öğrencilerin görüşleri araştırma kapsamından çıkarılmıştır ve 1465 öğrencinin verisi değerlendirilmiştir.

3.5. Araştırmaya Alınma ve Dışlanma Kriterleri

3.5.1. Araştırmaya Alınma Kriterleri

- Araştırmaya katılmaya istekli olmak
- 14-18 yaş aralığında olmak
- Araştırma yönergesini takip edecek zihinsel kapasiteye sahip olmak

3.5.2. Araştırmadan Dışlanma Kriterleri

- Tanı konmuş ruhsal hastalığa sahip olmak
- Görme ve işitme engeline sahip olmak
- 18 yaşından büyük olmak

3.6. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan sosyodemografik bilgileri içeren Kişisel Bilgi Formu, Suça Karşı Tutumlar Ölçeği (SKTÖ), Suç ve Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği (SŞDOÖ), Algılanan Aile Desteği Ölçeği (AADÖ) ve Buss Perry Saldıręanlık Ölçeği (BPSÖ) kullanılmıştır.

3.6.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu form öğrencilerin demografik bilgilerinin (Cinsiyet, yaş, sınıf, en uzun yaşadığı yer, kardeş sayısı, kalınan yer), aileye ilişkin bilgilerinin (Anne-baba eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey, aile tipi, ebeveynlerin birliktelik durumu, aile tutumu ve ailenin ergene yaklaşımı, aile içi ilişkiler, ergenin cezalandırılma durumu, ailede suça karışma öyküsü), okul başarışı, disiplinle ilişkili bilgiler, akran etkisine yönelik bilgiler (arkadaşları içerisinde nasıl tanındığı, arkadaş çevresinde suçla ilişkili davranışa şahit olma, arkadaş çevresinde suça karışmış olanların varlığı, arkadaşlarının karıştığı suça yönelik yaklaşımı, arkadaşlarla suça

karışma) yer aldığı ilgili literatür incelenerek oluşturulmuş olan 25 sorudan oluşan bir formdur (Börekçi, 2012; Öрки, 2013; Kart, 2012; Polat, 2007; Ağırğötüren, 2006).

3.6.2. Suça Karşı Tutumlar Ölçeği (SKTÖ)

Loeber ve ark. (1998) tarafından ergenlerde suça karşı olan tutumları değerlendirmek üzere geliştirilmiş 11 sorudan oluşan bir ölçektir. Sıklıkla ergen örnekleminde görülen suç davranışlarına karşı olan tutumlar “çok yanlış”, ”yanlış”, “biraz yanlış” ve “hiç yanlış değil” seçeneklerinden biri işaretlenerek değerlendirilir.

Bu seçenekler 0-3 arasında değerlendirilir. Toplam puan 0-33 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar suça karşı olan olumsuz tutumların fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Özdemir ve arkadaşları tarafından Türkçeye uyarlanmış ölçeğin iç tutarlılık katsayısı suça yönelen ergenlerde 0.88, suça yönelmeyen ergenlerde 0.91 olarak bulunmuştur. Suça yönelmeyen grupta hesaplanan test tekrar test bağıntısı ise toplam puan için 0.84 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.86 olarak bulunmuştur.

3.6.3. Suç ve Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği (SŞDOÖ)

Araştırmada öğrencilerin suç, sapkın ve şiddet davranışlarını ne ölçüde onayladıklarını incelemek için suç ve şiddet davranışı onayı ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 11 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin puanlaması 5’li likert tipi olup bireylerden, maddelerde yer alan davranışlara ne ölçüde katıldıklarını “1=hiç katılmıyorum” ve “5=tamamen katılıyorum” seçeneklerine göre belirtmeleri istenmektedir. Ölçekten yüksek puan almak istenmeyen davranışların daha az onaylandığına işaret etmektedir.

Ölçeğin geçerliliği kapsamında, ölçeğin temel boyutlarını ve faktör yapısını belirlemek amacıyla 11 maddeye faktör analizi (Principle Component Analysis) yapılmış, yapılan faktör analizi sonucunda analize alınan 11 maddenin öz değeri 1’den büyük olan 3 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu üç faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %49,90’dır. Maddelerle ilgili olarak tanımlanan üç faktörün ortak varyanslarının ise 0,24 ile 0,61 arasında değiştiği gözlenmektedir. Buna göre analizde önemli faktör olarak ortaya çıkan iki faktörün birlikte, maddelerdeki toplam varyansın ve ölçeğe ilişkin varyansın çoğunluğunu açıkladığı görülmektedir (açıklanan toplam varyans %49,90; birinci faktörün açıkladığı toplam varyans

%21,08; ikinci faktörün açıkladığı toplam varyans %17,33 ve üçüncü faktörün açıkladığı toplam varyans ise %11,45'dir).

Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için maddelerin iç tutarlılığını tespit etmek amacıyla güvenilirlik analizi (Reliability Analysis) yapılarak Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Buna göre 11 maddelik ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.74 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.6.4. Buss Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)

Buss ve Perry Bireysel Saldırganlık Ölçeği saldırganlık düzeyinin belirlenmesinde 1992 yılında Buss ve Perry tarafından geliştirilen ve 29 ifadeden oluşan öz bildirim ölçeğidir. Türkçe'ye uyarlaması Evren ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (Evren ve ark., 2011). Türkçe sürümünün analizlerinde 7. Maddenin çalışmadığı görülerek çıkarılmıştır. Ölçek beşli likert tipi değerlendirme (0=hiç benim özelliğim değil, 1=çok az, 2=biraz, 3=çok, 4=tamamen benim özelliğim) sağlamaktadır. Kişilik özellikleri bağlamında kişide bulunan saldırganlığı fiziksel saldırganlık (FS), sözel saldırganlık (SS), öfke (Ö) ve düşmanlık (D) boyutları ile değerlendirmektedir. Fiziksel saldırganlığı 1.-6. ve 8.-9. maddeler, sözel saldırganlığı 10.-14. maddeler, öfkeyi 15.-21. maddeler ve düşmanlığı 22.-29. maddeler sorgulamaktadır. Puanlama yapılırken ölçekte 18. madde dışındaki tüm maddeler 0-4 arası puan alırken, 18. madde ters (4-0) kodlanmıştır. Alt ölçeklerin ve ölçeğin toplam puanı her maddenin aritmetik toplamı ile elde edilir.

Ölçekten 0-116 arasında puan alınabilmektedir ve yüksek puanlar yüksek saldırganlık düzeyini gösterir. Bu araştırmada ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.91 olarak bulunmuştur.

3.6.5. Algılanan Aile Desteği Ölçeği (AADÖ)

Araştırmada bireylerin aileden algıladıkları sosyal destek düzeyini belirlemek amacıyla Procidano ve Heller' in (1983) geliştirdiği, uyarlamasını Eskin (1993)' in yaptığı ve Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen Algılanan Aile Desteği Ölçeği (AADÖ) kullanılmıştır. Aileden algılanan sosyal destek ölçeği 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri "Evet", "Hayır" ve "Kısmen" şeklinde cevaplanmaktadır. Tüm maddelerden alınan puanların toplanmasıyla toplam puan elde edilmektedir.

Ölçekten elde edilen puanların yüksekliği; algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu, ölçekten alınan puanın düşüklüğü ise; algılanan sosyal desteğin düşük olduğunu göstermektedir.

Aileden Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin puanlanmasında, 3., 4., 16., 19., 20. maddeler için “evet” seçeneği, “0”, “kısmen” seçeneği “1”, “hayır” seçeneği “2” puan olarak yapılmaktadır. Diğer maddeler için “evet” seçeneği “2”, “kısmen” seçeneği “1”, “hayır” seçeneği “0” puan şeklinde kodlanmaktadır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmasından elde edilen iç tutarlık katsayısı 0,85’tir. Bu araştırmada ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.86 olarak bulunmuştur.

3.7. Ön Uygulama

Bu araştırma için herhangi bir ön uygulama yapılmamıştır.

3.8. Verilerin Toplanması

Bir yıl süren verilerin toplanma aşamasında araştırmacı, Aydın İl Merkezinde yer alan Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Adnan Menderes Anadolu Lisesi, Şehit Polis Nedip Cengiz Eker Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Güzelhisar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi), Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aydın Fen Lisesi, Aydın Yüksel Yalova Güzel Sanatlar Lisesi, Aydın Anadolu İmam Hatip Lisesi, Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aydın Sosyal Bilimler Lisesi, Osmangazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olan 9 lisede öğrenimlerine devam eden 9., 10., 11., 12. Sınıflara giderek basit rastgele örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olan öğrencilere araştırmanın amacı ve araştırmada uygulanacak olan ölçekleri nasıl yanıtlayacaklarına dair bilgi vermiştir. Kişisel Bilgi Formu, Suça Karşı Tutumlar Ölçeği (SKTÖ), Suç ve Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği (SŞDOÖ), Buss Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği (AADÖ) öğrencilerin kendi istekleriyle katılımı sağlanarak uygulanmıştır. Veri toplama süreci, her bir sınıf düzeyi için öğretmenlerinin de eşlik ettikleri ders saatinde yaklaşık 45 dakika sürmüştür.

3.9. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmanın verileri SPSS 22 (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma verilerinin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, tek yönlü varyans analizi, bağımsız gruplarda t testi, pearson kolerasyon analizi kullanılmıştır. Araştırmaya katılanların sosyodemografik özellikleri, Suç ve Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği (SŞDOÖ), Buss Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği (AADÖ) araştırmanın bağımsız değişkenlerini, Suça Karşı Tutumlar Ölçeği (SKTÖ) ise araştırmanın bağımlı değişkenini oluşturmuştur. Nicel değişkenlerin sunulması amacıyla ortalama, minimum, maksimum değerler; nitel değişkenlerin sunumu için ise frekans ve yüzde değerler kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler normal dağılım göstermediği için değerlendirmelerde non-parametrik testlerden yararlanılmıştır. Nicel değişkenlerin karşılaştırılmasında parametrik olmayan testlerden iki grup karşılaştırmalarında Mann Whitney U testi, ikiden çok grup karşılaştırmalarında ise Kruskal Wallis testi, gruplar arasında fark bulunduğu ise farkı yaratan grupların belirlenmesinde Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki korelasyonlara ise Spearman korelasyon testi ile bakılmıştır. Bütün istatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ değeri kabul edilmiştir.

3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada elde edilen sonuçlar kullanılan ölçüm araçlarının güvenilirlik ve geçerlilik boyutları ile sınırlıdır. Araştırma sonuçları, çalışmada kullanılan istatistiksel teknikler ile sınırlıdır. Araştırma Aydın ilinde dokuz lise ile sınırlıdır.

3.11. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılması için Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı'ndan ve araştırmanın belirlenen liselerde uygulanabilmesi için T.C. Aydın Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır. Örneklemeye alınma kriterlerine uyan ergenlere araştırma hakkında açıklama yapılmış ve araştırmaya katılmayı kabul eden ergenlerden ve ailelerinden yazılı onam alınmıştır.

4.BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda, araştırmaya katılan lise öğrencilerinden elde edilen verilerin analiz sonuçları sunulmuştur.

Tablo 2: Ergenlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Değişkenler		Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	857	58,5
	Kadın	608	41,5
Yaş	14	50	3,4
	15	359	24,5
	16	400	27,3
	17	435	29,7
	18	221	15,1
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	429	29,3
	10. Sınıf	388	26,5
	11. Sınıf	364	24,8
	12. Sınıf	284	19,4
Lise Niteliği	Anadolu Lisesi	175	11,9
	Sağlık Meslek Lisesi	125	8,5
	Endüstri Meslek Lisesi	523	35,7
	Fen Lisesi	69	4,7
	Güzel Sanatlar Lisesi	50	3,4
	İmam Hatip Lisesi	139	9,5
	Kız Meslek Lisesi	202	13,8
	Sosyal Bilimler Lisesi	50	3,4
	Ticaret Meslek Lisesi	132	9,0

Tablo 2’de yer alan bilgiler incelendiğinde çalışmaya katılan lise öğrencisi ergenlerin %58,5’inin (n=857) erkek, %41,5’inin (n=608) ise kadın olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan lise öğrencisi ergenlerin yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde; ergenlerin %3,4’ünün (n=50) 14 yaşında, %24,5’inin (n=359) 15 yaşında, %27,3’ünün (n=400) 16 yaşında, %29,7’sinin (n=435) 17 yaşında ve %15,1’inin (n=221) de 18 yaşında olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamında görüşleri alınan öğrencilerin %29,3’ünün (n=429) 9. sınıfta, %26,5’inin (n=388) 10. sınıfta, %24,8’inin (n=364) 11. sınıfta ve %19,4’ünün (n=284) 12. sınıfta öğrenim gördükleri saptanmıştır. Son olarak ergenlerin öğrenim gördükleri lise türüne göre dağılımları incelenmiş ve öğrencilerin %11,9’unun (n=175) anadolu lisesi, %8,5’inin (n=125) sağlık meslek lisesi, %35,7’sinin (n=523) endüstri meslek lisesi, %4,7’sinin (n=69) fen lisesi, %3,4’ünün (n=50) güzel sanatlar lisesi, %9,5’inin (n=139) imam hatip lisesi, %13,8’inin (n=202) kız meslek lisesi, %3,4’ünün (n=50) sosyal bilimler lisesi ve %9,0’unun (n=132) da ticaret meslek lisesinde öğrenim gördükleri saptanmıştır.

Tablo 3: Ergenlerin Aile Yapısı Özelliklerine Göre Dağılımları

Değişkenler		Sayı (n)	Yüzde (%)
En uzun yaşanılan yer	Köy	285	19,5
	Kasaba	53	3,6
	İlçe	372	25,4
	İl	755	51,5
Kardeş sayısı	Yok	131	9,0
	1-4	1281	87,4
	5 ve üstü	53	3,6
Kalınan yer	Aile ile birlikte	1296	88,4
	Yurt	164	11,2
	Diğer (Akraba ve lojman)	5	0,3
Baba Eğitim	Okuryazar değil	27	1,8
	İlköğretim	562	38,4
	Orta Öğretim	560	38,2
	Üniversite ve üstü	316	21,6
Anne Eğitim	Okuryazar değil	105	7,2
	İlköğretim	655	44,7
	Orta öğretim	512	34,9
	Üniversite ve üstü	193	13,2
Ekonomik Düzey	Gelir giderden az	254	17,3
	Gelir gidere denk	986	67,3
	Gelir giderden fazla	225	15,4
Aile Tipi	Çekirdek aile	1120	76,5
	Geniş aile	207	14,1
	Boşanmış/parçalanmış aile	138	9,4
Ebeveyn Birlikteliği	Anne ve baba birlikte	1281	87,4
	Anne ve baba ayrı	143	9,8
	Anne sağ baba ölmüş	26	1,8
	Anne ölmüş baba sağ	11	0,8
	İkisi de sağ değil	4	0,3
Ailede Hükümlü Varlığı	Yok	1359	92,8
	Anne	4	0,3
	Baba	40	2,7
	Kardeşlerden biri veya birkaçı	18	1,2
	Diğer (Birinci dereceden akraba)	44	3,0

Tablo 3’de yer alan bilgiler incelendiğinde, çalışmaya katılan ergenlerin %19,5’inin (n=285) en uzun yaşadığı yerin köy, %3,6’sının (n=53) en uzun yaşadığı yerin kasaba, %25,4’ünün (n=372) en uzun yaşadığı yerin ilçe, %51,5’inin (n=755) en uzun yaşadığı yerin il olduğu saptanmıştır.

Çalışmaya katılan ergenlerin %9’u (n=131) kardeşinin olmadığını, %87,4’ü (n=1281) bir ile dört arası kardeşinin olduğunu, %3,6’sı (n=53) ise 5 ve üstü kardeşi olduğunu belirtmişlerdir. Ergenlerin %88,4’ünün (n=1296) ailesiyle birlikte kaldığı, %11,2’sinin (n=164) yurttan kaldığı, %0,3’ünün (n=5) de akraba yanında ve lojmanda kaldığı saptanmıştır.

Çalışmaya katılan ergenlerin babalarının eğitim durumuna ilişkin sayısal veriler incelendiğinde ergenlerin babalarının %1,8’inin (n=27) okuryazar olmadığı, %38,4’ünün (n=562) ilköğretim, %38,2’sinin (n=560) orta öğretim ve %21,6’sının (n=316) üniversite ve üstü mezunu olduğu görülmektedir. Ergenlerin annelerinin eğitim durumuna ilişkin sayısal veriler incelendiğinde ise ergenlerin annelerinin %7,2’sinin (n=105) okuryazar olmadığı, %44,7’sinin (n=655) ilköğretim, %34,9’unun (n=512) orta öğretim ve %13,2’sinin (n=193) de üniversite ve üstü mezunu olduğu görülmektedir.

Ergenlerin %17,3’ü (n=254) ekonomik düzeylerini gelir giderden az, %67,3’ü (n=986) ekonomik düzeylerini gelir gidere denk, %15,4’ü (n=225) ekonomik düzeylerini gelir giderden fazla olarak belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan ergenlerin %76,5’inin (n=1120) aile tipinin çekirdek aile, %14,1’inin (n=207) aile tipinin geniş aile ve %9,4’ünün (n=138) aile tipinin boşanmış/parçalanmış aile olarak; %87,4’ünün (n=1281) anne ve babasının birlikte, %9,8’inin (n=143) anne ve babasının ayrı, %1,8’inin (n=26) annesinin sağ babasının ölmüş, %0,8’inin (n=11) annesinin ölmüş babasının sağ ve %0,3’ünün (n=4) anne ve babasının sağ olmadığı saptanmıştır.

Çalışmaya katılan ergenlerin ailede hükümlü birey varlığına ilişkin sayısal verileri incelendiğinde ergenlerin %92,8’inin (n=1359) ailesinde hükümlü birey bulunmadığı, %0,3’ünün (n=4) annesinin hükümlü olduğu, %2,7’sinin (n=40) babasının hükümlü olduğu, %1,2’sinin (n=18) kardeşlerden birinin ya da birkaçının hükümlü olduğu ve %3’ünün (n=44) ise birinci dereceden akrabalarının hükümlü olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4: Ergenlerin Aile İlişkileri ve Aile Yaklaşımlarına İlişkin Algılamalarına Göre Dağılımları

Değişkenler		Sayı (n)	Yüzde (%)
Aile Tutumu	Baskıcı	281	19,2
	Tavizkar	116	7,9
	Aşırı korumacı	436	29,8
	Demokratik	483	33,0
	İlgisiz	78	5,3
	Diğer (Normal, İlgili)	71	4,8
Ailenin Ergeni Tanımı	Asi bir çocuk	326	22,3
	Örnek bir evlat	612	41,8
	Uysal bir çocuk	372	25,4
	Problemlili bir çocuk	121	8,3
	Diğer (Normal bir çocuk)	34	2,3
Aileyle Tartışma Sıklığı	Hiçbir zaman	155	10,6
	Sık sık	194	13,2
	Nadiren	536	36,6
	Her zaman	50	3,4
	Bazen	530	36,2
Anne Baba Tartışma Sıklığı	Hiçbir zaman	384	26,2
	Sık sık	92	6,3
	Nadiren	586	40,0
	Her zaman	33	2,3
	Bazen	370	25,3
Verilen Cezalar*	Bağırma	692	47,2
	Dövülme	64	4,4
	Kızma	850	58,0
	Aşağılama	165	11,3
	Kulak çekme	19	1,3
	Dayak atma	58	4,0
	Tuvalet/banyoya kilitleme	9	0,6
	Ceza verilmez	289	19,7
	Tv/internette alıkoyma	319	21,8
	Odadan çıkmama	39	2,7
	Diğer (Dışarı çıkmama)	15	1,0

*Öğrenciler birden fazla yanıt verdikleri için n katlanmıştır.

Tablo 4’de yer alan bilgiler incelendiğinde çalışmaya katılan ergenlerin %19,2’sinin (n=281) ailelerinin kendilerine karşı tutumunu baskıcı, %7,9’unun (n=116) tavizkar, %29,8’inin (n=436) aşırı korumacı, %33,0’ının (n=483) demokratik, %5,3’ünün (n=78) ilgisiz ve %4,8’inin (n=71) de ailelerinin kendilerine karşı tutumunu ilgili ya da normal olarak değerlendirdikleri saptanmıştır.

Çalışmaya katılan ergenlerin %22,3’ünün (n=326) ailelerinin kendilerini asi bir çocuk, %41,8’inin (n=612) örnek bir evlat, % 25,4’ünün (n=372) uysal bir çocuk, %8,3’ünün (n=121) problemlili bir çocuk ve %2,3’ünün (n=34) de ailelerinin kendilerini normal bir çocuk olarak tanımladıkları saptanmıştır.

Çalışmaya katılan ergenlerin %10,6’sı (n=155) ailesiyle hiçbir zaman, %13,2’si (n=194) sık sık, %36,6’sı (n=536) nadiren, %3,4’ü (n=50) her zaman, % 36,2’si (n=530) ise aileleriyle bazen tartıştıklarını; ergenlerin %26,2’si (n=384) anne babalarının hiçbir zaman, %6,3’ü (n=92) sık sık, %40,0’ı (n=586) nadiren, %2,3’ü (n=33) her zaman, %25,3’ü (n=370) ise anne babalarının bazen tartıştıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4’e göre istenmeyen bir davranış karşısında ebeveynlerin ergenlere verdiği cezaların sayısal oranları incelendiğinde, ergenlerin %47,2’sinin (n=692) bağırma, %4,4’ünün (n=64) dövülme, %58,0’ının (n=850) kızma, %11,3’ünün (n=165) aşağılama, %1,3’ünün (n=19) kulak çekme, %4,0’ının (n=58) dayak atma, %0,6’sının (n=9) tuvalet/banyoya kilitleme, %21,8’inin (n=319) TV/internette alıkoyma, %2,7’sinin (n=39) odadan çıkmama ve %1,0’ının (n=15) diğer şekillerde cezalandırıldıkları; %19,7’sine (n=289) ise ceza verilmediği saptanmıştır.

Tablo 5: Ergenlerin Okul Başarısı ve Disiplin Cezası Alma Durumlarına Göre Dağılımları

Değişkenler		Sayı (n)	Yüzde (%)
Okul Başarısı	Başarılı	392	26,8
	Başarısız	122	8,3
	Orta düzeyde	947	64,6
	Diğer (Kötüden biraz iyi)	4	0,3
Disiplin Soruşturması	Evet	254	17,3
	Hayır	1211	82,7
Disiplin Soruşturması Sayısı	1 kez	173	11,8
	2 ve üstü	81	5,5
Disiplin Soruşturması Sonuçları	Ceza almadım	88	6,0
	Uyarı cezası aldım	134	9,1
	Uzaklaştırma aldım	40	2,7
	Kınama cezası aldım	8	0,5

Tablo 5 incelendiğinde çalışmaya katılan ergenlerin %26,8'i (n=392) okul başarısını başarılı, %8,3'ü (n=122) başarısız, %64,6'sı (n=947) orta düzeyde ve %0,3'ü ise okul başarısını kötüden biraz iyi şekilde değerlendirmektedir.

Çalışmaya katılan ergenlerin %17,3'ünün (n=254) disiplin soruşturması geçirdiği, %82,7'sinin (n=1211) disiplin soruşturması geçirmediği; disiplin soruşturması geçiren öğrencilerin %11,8'inin (n=173) bir kez, %5,5'inin (n=81) 2 ve üstü disiplin soruşturması geçirdiği saptanmıştır. Disiplin soruşturması geçiren ergenlerin %6,0'ının (n=88) disiplin soruşturması sonucunda ceza almadığı, %9,1'inin (n=134) uyarı cezası aldığı, %2,7'sinin (n=40) uzaklaştırma cezası aldığı ve %0,5'inin (n=8) ise kınama cezası aldıkları saptanmıştır.

Tablo 6: Ergenlerin Algıladıkları Arkadaş Özelliklerine Göre Dağılımları

Değişkenler		Sayı (n)	Yüzde (%)
Ergene Göre Arkadaşın Ergeni Tanımı	Çok iyi bir arkadaş	983	67,1
	Güvenilmez bir insan	31	2,1
	Kendini düşünen, bencil	52	3,5
	Sırdaş bir arkadaş	337	23,0
	Diğer (Sıradan bir arkadaş)	62	4,2
Şahit Olunan Arkadaş Suç Davranışı*	Dayak atma	463	31,6
	Vurma	614	41,9
	Haraç kesme	171	11,7
	Tekme atma	476	32,5
	Kavga etme	808	55,2
	Alay etme	906	61,8
	Diğer (Küfretme)	10	0,7
Hükümlü Arkadaş Varlığı	Yok	1291	88,1
	Tüm arkadaşlarım	11	0,8
	Çoğu arkadaşım	21	1,4
	Birkaç arkadaşım	142	9,7
Arkadaş Suçuna Verilen Tepki	Hiç bir şey yapmam	326	22,3
	Arkadaşımı uyarırım	934	63,8
	Okul yetkililerine bildiririm	127	8,7
	Diğer arkadaşlarıma anlatırım	46	3,1
	Aileme anlatırım	32	2,2
Arkadaşlarla Yanlış Bir Davranışta Bulunma	Hiçbir zaman olmadı	660	45,1
	Ara sıra olur	664	45,3
	Genellikle olur	73	5,0
	Her zaman olur	36	2,5
	Diğer (bir ya da birkaç kez)	32	2,2

*Öğrenciler birden fazla yanıt verdikleri için n katlanmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde çalışmaya katılan ergenlerin %67,1'inin (n=983) arkadaşlarının kendilerini çok iyi bir arkadaş, %2,1'inin (n=31) güvenilmez bir insan, %3,5'inin (n=52) kendini düşünen, bencil, %23,0'ünün (n=337) sırdaş bir arkadaş ve %4,2'sinin (n=62) de arkadaşlarının kendilerini sıradan bir arkadaş olarak tanımladıkları saptanmıştır.

Çalışmaya katılan ergenlerin şahit oldukları arkadaş suçunun %31,6'sı (n=463) dayak atma, %41,9'u (n=614) vurma, %11,7'si (n=171) haraç kesme, %32,5'i (n=476) tekme atma, %55,2'si (n=808) kavga etme, %61,8'i (n=906) alay etme ve %0,7'si (n=10) ise küfretme olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan ergenlerin %88,1'i (n=1291) hükümlü bir arkadaşları bulunmadığını, %0,8'i (n=11) tüm arkadaşlarının, %1,4'ü (n=21) çoğu arkadaşının, %9,7'si (n=142) ise birkaç arkadaşlarının hükümlü olduğunu belirtmişlerdir.

Ergenlerin arkadaşları bir suç işlediğinde verilecek tepkilerin sayısal verileri incelendiğinde, çalışmaya katılan ergenlerin %22,3'ünün (n=326) hiçbir şey yapmayacağı, %63,8'inin (n=934) arkadaşını uyaracağı, %8,7'sinin (n=127) okul yetkililerine bildireceği, %3,1'inin (n=46) diğer arkadaşlarına anlatacağı ve %2,2'sinin (n=32) ise ailesine anlatacağı saptanmıştır.

Tablo 6'ya göre çalışmaya katılan ergenlerin arkadaşlarıyla birlikte yanlış bir davranışta bulunma durumlarının sıklıkları incelendiğinde ergenler, %45,1'i (n=660) hiçbir zaman olmadığını, %45,3'ü (n=664) ara sıra olduğunu, %5,0'i (n=73) genellikle olduğunu, %2,5'i (n=36) her zaman olduğunu ve %2,2'si (n=32) bir ya da birkaç kez olduğunu bildirmişlerdir.

Tablo 7: Ergenlerin Suça Karşı Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları

	N	Minimum	Maximum	$\bar{X} \pm SS$
SKTÖ	1465	0,00	33,00	4,15±4,85

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan ergenlerin SKT ölçeği minimum puanları 0,00, maximum puanları 33,00 ve puan ortalamaları 4,15±4,85 olarak saptanmıştır.

Tablo 8: Ergenlerin Demografik Özelliklerine Göre Suça Karşı Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler		n	$\bar{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
Cinsiyet	Kız	857	3,81±4,46	z=-4,958 p=0,000	Erkek>Kız
	Erkek	608	4,39±5,10		
Yaş	14	50	2,88±2,69	KW=14,354 p=0,006	18>14
	15	359	3,79±4,83		18>15
	16	400	4,22±4,56		17>15
	17	435	4,31±5,01		16>15
	18	221	4,59±5,40		
Sınıf	9. sınıf	429	3,83±4,98	KW=2,166 p=0,090	---
	10. sınıf	388	3,93±4,54		
	11. sınıf	364	4,34±4,73		
	12. sınıf	284	4,68±5,20		
Lise Niteliği	Anadolu Lisesi	175	5,64±5,45	KW=81,615 p=0,000	Endüstri M.>Ticaret M. Fen L. >İmam Hatip Fen L.>Kız M. Fen L. >Ticaret M. Anadolu L>İmam Hatip Anadolu L. >Kız M. Anadolu L. >Ticaret M.
	Sağlık Meslek Lisesi	125	4,62±5,26		
	Endüstri Meslek Lisesi	523	4,31±5,23		
	Fen Lisesi	69	5,13±3,4		
	Güzel Sanatlar Lisesi	50	3,98±3,78		
	İmam Hatip Lisesi	139	3,36±4,05		
	Kız Meslek Lisesi	202	3,12±4,57		
	Sosyal Bilimler Lisesi	50	4,36±4,77		
	Ticaret Meslek Lisesi	132	2,96±3,42		

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyetlerine göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($z=-4,958$; $p=0,000$). Ergenlerin cinsiyetlerine göre suça karşı tutumlar ortalama puanları incelendiğinde; erkek ergenlerin ($\bar{X}=4,39\pm 5,10$) kız öğrencilere göre ($\bar{X}=3,81\pm 4,46$) suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Araştırma kapsamında lise öğrencisi ergenlerin yaşlarına göre suça karşı tutumlarında anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($KW=14,354$; $p=0,006$). 14 yaş grubundaki ergenlerin ($\bar{X}=2,88\pm 2,69$) 18 yaşındaki ($\bar{X}=4,59\pm 5,40$) ergenlere göre, 15 yaş grubunda olan ergenlerin ($\bar{X}=3,79\pm 4,83$) ise diğer yaş grupları olan 16 yaşındaki ($\bar{X}=4,22\pm 4,56$); 17 yaşındaki ($\bar{X}=4,31\pm 5,01$) ve 18 yaşındaki ($\bar{X}=4,59\pm 5,40$) ergenlere göre suça karşı tutumlar ölçeğinin puan ortalamaları daha düşük olduğu, 14 yaş grubundaki ergenlerin 18 yaş grubundaki ergenlere göre, 15 yaş grubundaki ergenlerin ise, 16,17 ve 18 yaş grubundaki ergenlere göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Araştırma kapsamında lisede öğrenim gören ergenlerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri bazında suça karşı tutumları arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($KW=2,166$; $p=0,090$).

Araştırmaya katılan ergenlerin öğrenim gördükleri lise türlerine göre suça karşı tutumlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($KW=81,615$; $p=0,000$). Endüstri meslek lisesinde öğrenim gören ergenlerin ($\bar{X}=4,31\pm 5,23$) ticaret meslek lisesinde öğrenim gören ergenlere ($\bar{X}=2,96\pm 3,42$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Fen lisesinde öğrenim gören ergenlerin ($\bar{X}=5,13\pm 3,4$) ve Anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlerin ($\bar{X}=5,64\pm 5,45$), kız meslek lisesinde öğrenim gören ($\bar{X}=3,12\pm 4,57$), imam hatip lisesinde öğrenim gören ($\bar{X}=3,36\pm 4,05$) ve ticaret meslek lisesinde öğrenim gören ergenlere ($\bar{X}=2,96\pm 3,42$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 9: Ergenlerin Aile Yapısı Özelliklerine Göre Suça Karşı Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler		N	$\bar{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık
En uzun yaşanılan yer	Köy	285	3,49±4,65	KW=2,363 p=0,070	---
	Kasaba	53	4,07±4,92		
	İlçe	372	4,45±4,70		
	İl	755	4,25±4,98		
Kardeş sayısı	Yok	131	4,46±4,70	KW=3,684 p=0,159	---
	1-4	1281	4,12±4,87		
	5 ve üstü	53	4,32±4,99		
Kalınan yer	Aile ile birlikte	1296	4,13±4,83	KW=1,404 p=0,236	---
	Yurt	164	4,29±5,00		
Baba eğitimi	Okuryazar değil	27	4,25±4,95	KW=32,730 p=0,000	Üniversite>İlköğretim Üniversite>Orta Ö. Orta Ö.> İlköğretim
	İlköğretim	562	3,79±4,90		
	Orta öğretim	560	4,01±4,53		
	Üniversite ve üstü	316	5,04±5,23		
Anne eğitimi	Okuryazar değil	105	4,07±5,38	KW=41,675 p=0,000	Üniversite>İlköğretim Üniversite>Orta Ö. Orta Ö.> İlköğretim Üniversite>Okuryazar değil
	İlköğretim	655	3,61±4,37		
	Orta öğretim	512	4,28±4,92		
	Üniversite ve üstü	193	5,69±5,59		
Ekonomik düzey	Gelir giderden az	254	4,37±5,61	KW=15,193 p=0,001	Gelir Fazla > Gelir Denk Gelir Fazla > Gelir Az
	Gelir gidere denk	986	3,88±4,51		
	Gelir giderden fazla	225	5,08±5,26		
Aile tipi	Çekirdek aile	1120	4,07±4,64	KW=1,885 p=0,390	---
	Geniş aile	207	4,20±5,30		
	Boşanmış/ Parçalanmış aile	138	4,71±5,78		
Ebeveyn birlikteliği	Anne ve baba birlikte	1281	4,07±4,74	KW=5,296 p=0,258	---
	Anne ve baba ayrı	143	4,43±5,49		
	Anne sağ baba ölmüş	26	4,46±3,47		
	Anne ölmüş baba sağ	11	7,27±8,87		
	İkisi de sağ değil	4	7,75±6,39		
Ailede hükümlü varlığı	Yok	1359	4,01±4,71	KW=11,837 p=0,008	Baba > Yok
	Anne	4	7,50±12,39		
	Baba	40	7,05±7,75		
	Kardeşlerden biri/birkaçı	18	5,05±3,93		

Tablo 9 incelendiğinde lisede öğrenim gören ergenlerin en uzun yaşadıkları yere göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (KW=2,363; p=0,070). Diğer bir anlatımla köyde, kasabada, ilçede veya ilde yaşayan ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında lisede öğrenim gören ergenlerin kardeş sayısına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (KW=3,684; p=0,159). Başka bir anlatımla kardeşi olmayan, 1 ile 4 arası kardeşi ve 5 veya üzeri kardeşi olan ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında lisede öğrenim gören ergenlerin yaşadıkları yere göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (KW=1,404; p=0,236). Başka bir anlatımla ailesiyle veya yurtda yaşayan ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Lise öğrencisi ergenlerin babalarının eğitim düzeylerine göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (KW=32,730;p=0,000). Babalarının eğitim düzeyleri üniversite ve üstü olarak belirlenen ergenlerin ($\bar{X}=5,04\pm 5,23$), babalarının eğitim düzeyleri ilköğretim olan ergenlere ($\bar{X}=3,79\pm 4,90$) ve babalarının eğitim düzeyleri orta öğretim olan ergenlere ($\bar{X}=4,01\pm 4,53$) göre; babalarının eğitim düzeyi orta öğretim olan ergenlerin ($\bar{X}=4,01\pm 4,53$) ise babalarının eğitim düzeyi ilköğretim olan ergenlere ($\bar{X}=3,79\pm 4,90$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Lise öğrencisi ergenlerin annelerinin eğitim düzeylerine göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (KW=41,675; p=0,000). Annelerinin eğitim düzeyleri üniversite ve üstü olarak belirlenen ergenlerin ($\bar{X}=5,69\pm 5,59$), anneleri okuma yazma bilmeyen ergenlere ($\bar{X}=4,07\pm 5,38$) annelerinin eğitim düzeyleri ilköğretim olan ergenlere ($\bar{X}=3,61\pm 4,37$) ve annelerinin eğitim düzeyleri orta öğretim olan ergenlere ($\bar{X}=4,28\pm 4,92$) göre; annelerinin eğitim düzeyi orta öğretim olan ergenlerin ($\bar{X}=4,28\pm 4,92$) ise annelerinin eğitim düzeyi ilköğretim olan ergenlere ($\bar{X}=3,61\pm 4,37$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan ergenlerin ekonomik düzeylerine göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir (KW=15,193; p=0,001). Ekonomik düzeylerini gelir giderden fazla olarak belirten ergenlerin ($\bar{X}=5,08\pm 5,26$), ekonomik düzeyi gelir gidere denk olarak belirten ergenlere ($\bar{X}=3,88\pm 4,51$) ve ekonomik düzeyi gelir giderden az olarak belirten ergenlere ($\bar{X}=4,37\pm 5,61$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Araştırma kapsamında lisede öğrenim gören ergenlerin aile tipine göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (KW=1,885; p=0,390). Başka bir anlatımla çekirdek aile, geniş aile veya boşanmış/parçalanmış aileye sahip ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında lisede öğrenim gören ergenlerin ebeveynlerinin birliktelik durumuna göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (KW=5,296; p=0,258). Başka bir anlatımla annesi ve babası birlikte, annesi ve babası ayrı, annesi sağ babası ölmüş, annesi ölmüş babası sağ ya da ikisi de sağ olmayan ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan ergenlerin ailesinde hükümlü varlığı ile suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir (KW=11,837; p=0,008). Babası hükümlü olan ergenlerin ($\bar{X}=7,05\pm7,75$) ailesinde hükümlü olmayan ergenlere ($\bar{X}=4,01\pm4,71$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 10: Ergenlerin Aile İlişkileri ve Aile Yaklaşımlarına İlişkin Algularına Göre Suça Karşı Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler		n	$\bar{X}\pm SS$	Test, p	Farklılık	
Aile Tutumu	Baskıcı	281	5,08±5,39	KW=41,640 p=0,000	Baskıcı>Aşırı korumacı Baskıcı>Demokratik İlgisiz>Demokratik İlgisiz>Aşırı korumacı	
	Tavizkar	116	4,43±4,62			
	Aşırı korumacı	436	3,84±5,10			
	Demokratik	483	3,48±3,77			
	İlgisiz	78	6,16±6,12			
Aile Tanımı	Asi bir çocuk	326	5,61±5,28	KW=112,156 p=0,000	Asi çocuk>Örnek evlat Asi çocuk>Uysal çocuk Problemlili>Uysal çocuk	
	Örnek bir evlat	612	3,53±4,64			
	Uysal bir çocuk	372	3,21±3,70			
	Problemlili bir çocuk	121	6,06±6,13			
Aile ile Tartışma	Hiçbir zaman	155	3,16±4,79	KW=89,102 p=0,000	Sık sık>Hiçbir zaman Sık sık>Nadiren Sık sık>Bazen Her zaman>Hiçbir zaman Her zaman>Nadiren	
	Sık sık	194	6,35±6,28			
	Nadiren	536	3,63±4,38			
	Her zaman	50	6,82±6,94			
	Bazen	530	3,90±4,14			
Anne-Baba Tartışması	Hiçbir zaman	384	4,19±5,39	KW=20,936 p=0,000	Sık sık>Nadiren Sık sık>Hiçbir zaman Her zaman>Hiçbir zaman Her zaman>Nadiren	
	Sık sık	92	5,33±6,05			
	Nadiren	586	3,74±4,10			
	Her zaman	33	6,00±6,01			
	Bazen	370	4,29±4,85			
Aile içinde verilen ceza	Bağırma	Hayır	773	3,91±4,88	z=-3,745 p=0,000	Evet>Hayır
		Evet	692	4,43±4,81		
	Dövülme	Hayır	1401	4,06±4,69	z=-2,229 p=0,026	Evet>Hayır
		Evet	64	6,18±7,30		
	Kızma	Hayır	615	4,68±5,66	z=-1,721 p=0,085	---
		Evet	850	3,77±4,14		
	Aşağılama	Hayır	1300	4,01±4,70	z=-3,487 p=0,000	Evet>Hayır
		Evet	165	5,27±5,85		
	Kulak çekme	Hayır	1446	4,11±4,77	z=-1,916 p=0,055	---
		Evet	19	7,52±8,60		
	Dayak atma	Hayır	1407	4,11±4,84	z=-2,229 p=0,026	Evet>Hayır
		Evet	58	5,17±5,18		
	Tuvalet/banyoya kilitleme	Hayır	1456	4,11±4,77	z=-2,595 p=0,009	Evet>Hayır
		Evet	9	11,77±10,56		
	Ceza verilmez	Hayır	1176	4,18±4,85	z=-0,350 p=0,726	---
		Evet	289	4,05±4,87		
	Tv/internette alıkoyma	Hayır	1146	4,14±4,93	z=-1,607 p=0,108	---
		Evet	319	4,20±4,56		
	Odadan çıkmama	Hayır	1426	4,12±4,83	z=-1,532 p=0,126	---
		Evet	39	5,28±5,53		

Tablo 10 incelendiğinde lisede öğrenim gören ergenlerin aile tutumlarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (KW=41,640; p=0,000). Aile tutumlarını baskıcı olarak belirten ergenlerin ($\bar{X}=5,08\pm 5,39$) ve aile tutumlarını ilgisiz olarak belirten ergenlerin ($\bar{X}=6,16\pm 6,12$), aile tutumlarını aşırı korumacı olarak belirten ($\bar{X}=3,84\pm 5,10$) ve demokratik olarak belirten ergenlere ($\bar{X}=3,48\pm 3,77$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Araştırma kapsamında lisede öğrenim gören ergenlerin ailelerinin kendilerini tanımlamalarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (KW=112,156; p=0,000). Aileleri tarafından asi bir çocuk olarak tanımlanan ergenlerin ($\bar{X}=5,61\pm 5,28$) aileleri tarafından örnek bir evlat olarak belirtilen ergenlere ($\bar{X}=3,53\pm 4,64$) ve aileleri tarafından uysal bir çocuk olarak tanımlanan ergenlere ($\bar{X}=3,21\pm 3,70$) göre; aileleri tarafından problemlili bir çocuk olarak tanımlanan ergenlerin ($\bar{X}=6,06\pm 6,13$) ise aileleri tarafından uysal bir çocuk olarak tanımlanan ergenlere ($\bar{X}=3,21\pm 3,70$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Araştırma kapsamında lisede öğrenim gören ergenlerin aileleri ile tartışma sıklıklarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (KW=89,102; p=0,000). Aileleriyle sık sık tartıştığını belirten ergenlerin ($\bar{X}=6,35\pm 6,28$) aileleriyle hiçbir zaman tartışmayan ($\bar{X}=3,16\pm 4,79$), aileleriyle nadiren tartışan ($\bar{X}=3,63\pm 4,38$) ve aileleriyle bazen tartışan ergenlere ($\bar{X}=4,29\pm 4,85$); aileleriyle her zaman tartıştığını belirten ergenlerin ($\bar{X}=6,82\pm 6,94$) aileleriyle hiçbir zaman tartışmayan ($\bar{X}=3,16\pm 4,79$), aileleriyle nadiren tartışan ergenlere ($\bar{X}=3,63\pm 4,38$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 10 incelendiğinde lisede öğrenim gören ergenlerin anne babalarının tartışma sıklığına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (KW=20,936; p=0,000). Anne babalarının sık sık tartıştığını belirten ergenlerin ($\bar{X}=5,33\pm 6,05$) anne babalarının nadiren tartıştığını belirten ergenlere ($\bar{X}=3,74\pm 4,10$) ve anne babalarının hiçbir zaman tartışmadığını belirten ergenlere ($\bar{X}=4,19\pm 5,39$) göre; anne babalarının her zaman tartıştığını belirten ergenlerin ($\bar{X}=6,00\pm 6,01$) ise yine anne babalarının nadiren tartıştığını belirten ergenlere ($\bar{X}=3,74\pm 4,10$) ve anne babalarının hiçbir zaman tartışmadığını belirten ergenlere ($\bar{X}=4,19\pm 5,39$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Araştırmaya katılan ergenlerin aile içinde verilen cezalara göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Görüşleri alınan

ergenlerin bağırma ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($z=-3.745$; $p=0,000$). Ergenlerin bağırma ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumlar ortalama puanları incelendiğinde; bağırma ile cezalandırılan ergenlerin ($\bar{X}=4,43\pm 4,81$) bağırma ile cezalandırılmayan ergenlere göre ($\bar{X}=3,91\pm 4,88$) suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Lise öğrencisi ergenlerin dövülme ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($z=-2.229$; $p=0,026$). Ergenlerin dövülme ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumlar ortalama puanları incelendiğinde; dövülme ile cezalandırılan ergenlerin ($\bar{X}=6,18\pm 7,30$) dövülme ile cezalandırılmayan ergenlere göre ($\bar{X}=4,06\pm 4,69$) suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Lise öğrencisi ergenlerin kızma ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($z=-1,721$; $p=0,085$). Başka bir anlatımla kızarak cezalandırılan ve kızarak cezalandırılmayan ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Lise öğrencisi ergenlerin aşağılama ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($z=-3,487$; $p=0,000$). Ergenlerin aşağılama ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumlar ortalama puanları incelendiğinde; aşağılama ile cezalandırılan ergenlerin ($\bar{X}=5,27\pm 5,85$) aşağılama ile cezalandırılmayan ergenlere göre ($\bar{X}=4,01\pm 4,70$) suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Lise öğrencisi ergenlerin kulak çekme ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($z=-1,916$; $p=0,055$). Başka bir anlatımla kulak çekerek cezalandırılan ve kulak çekerek cezalandırılmayan ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Lise öğrencisi ergenlerin dayak atma ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($z=-2.229$; $p=0,026$). Ergenlerin dayak atma ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumlar ortalama puanları incelendiğinde; dayak atma ile cezalandırılan ergenlerin ($\bar{X}=5,17\pm 5,18$) dayak atma ile cezalandırılmayan ergenlere göre ($\bar{X}=4,11\pm 4,84$) suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Lise öğrencisi ergenlerin tuvalet/banyoya kilitleme ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($z=-2.595$; $p=0,009$). Ergenlerin tuvalet/banyoya kilitleme ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumlar

ortalama puanları incelendiğinde; tuvalet/banyoya kilitleme ile cezalandırılan ergenlerin ($\bar{X}=11,77\pm 10,56$) tuvalet/banyoya kilitleme ile cezalandırılmayan ergenlere göre ($\bar{X}=4,11\pm 4,77$) suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Lise öğrencisi ergenlerin ceza verilmemesi durumlarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($z=-0,350$; $p=0,726$). Başka bir anlatımla ceza verilen ve ceza verilmeyen ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Lise öğrencisi ergenlerin TV/internette alıkoyma ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($z=-1,607$; $p=0,108$). Başka bir anlatımla TV/internette alıkoyma ile cezalandırılan ve TV/internette alıkoyma ile cezalandırılmayan ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Lise öğrencisi ergenlerin odadan çıkmama ile cezalandırılma durumlarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($z=-1,532$; $p=0,126$). Başka bir anlatımla odadan çıkmama ile cezalandırılan ve odadan çıkmama ile cezalandırılmayan ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Tablo 11: Ergenlerin Okul Başarısı ve Disiplin Cezası Alma Durumlarına Göre Suça Karşı Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler		n	$\bar{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık	
Okul Başarısı	Başarılı	392	4,23±5,65	KW=18,426 p=0,000	Başarısız>Başarılı Başarısız>Orta düzeyde başarılı	
	Başarısız	122	5,96±6,21			
	Orta Düzeyde	947	3,89±4,22			
Disiplin Soruşturması	Hayır	1211	3,75±4,35	z=-6,103 p=0,000	Evet>Hayır	
	Evet	254	6,06±6,44			
Disiplin Soruşturması Sayısı	1 Kez	173	5,42±5,60	z=-2,115 p=0,037	2 ve Üstü>1 Kez	
	2 ve Üstü	81	7,45±7,79			
Disiplin Soruşturması Sonuçları	Ceza almadım	Hayır	166	6,46±6,65	z=-1,702 p=0,089	---
		Evet	88	5,28±5,93		
	Uyarı cezası aldım	Hayır	120	6,44±7,05	z=-0,347 p=0,729	---
		Evet	134	5,70±5,81		
	Uzaklaştırma aldım	Hayır	214	5,38±5,75	z=-3,492 p=0,000	Evet>Hayır
		Evet	40	9,67±8,45		

Tablo 11 incelendiğinde lisede öğrenim gören ergenlerin okul başarılarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (KW=18,426; p=0,000). Okul başarısını başarısız olarak değerlendiren ergenlerin ($\bar{X}=5,96\pm 6,21$) okul başarısını orta düzeyde olarak değerlendiren ergenlere ($\bar{X}=3,89\pm 4,22$) ve okul başarısını başarılı olarak değerlendiren ergenlere ($\bar{X}=4,23\pm 5,65$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Araştırma kapsamında lisede öğrenim gören ergenlerin disiplin soruşturması geçirme durumlarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (z=-6,103; p=0,000). Disiplin soruşturması geçirmiş olan ergenlerin ($\bar{X}=6,06\pm 6,44$) disiplin soruşturması geçirmemiş ergenlere ($\bar{X}=3,75\pm 4,35$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 11 incelendiğinde lisede öğrenim gören ergenlerin geçirdikleri disiplin soruşturma sayısına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (z=-2,115; p=0,037). Geçirdikleri disiplin soruşturmasını iki ve üstü olarak belirten ergenlerin ($\bar{X}=7,45\pm 7,79$) geçirdikleri disiplin soruşturmasını bir olarak belirten ergenlere ($\bar{X}=5,42\pm 5,60$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Araştırmaya katılan ergenlerin disiplin soruşturması sonuçlarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Disiplin soruşturması sonucu ceza alıp almadıklarını belirten ergenlerin suça karşı tutumları puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (z=-1,702; p=0,089). Başka bir anlatımla disiplin soruşturması sonucu ceza aldığını belirten ergenlerle ceza almadıklarını belirten ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Lise öğrencisi ergenlerin disiplin soruşturması sonucu uyarı cezası alıp almamaları durumlarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (z=-0,347; p=0,789). Başka bir anlatımla disiplin soruşturması sonucu uyarı cezası aldığını belirten ergenlerle uyarı cezası almadıklarını belirten ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Lise öğrencisi ergenlerin disiplin soruşturması sonu uzaklaştırma alıp almamaları durumlarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (z=-3,492; p=0,000). Disiplin soruşturması sonucu uzaklaştırma almış ergenlerin ($\bar{X}=9,67\pm 8,45$) disiplin soruşturması sonucu uzaklaştırma almamış ergenlere ($\bar{X}=5,38\pm 5,75$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 12: Ergenlerin Arkadaş Yapısı Özelliklerine Göre Suça Karşı Tutum Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler		n	$\bar{X} \pm SS$	Test, p	Farklılık	
Ergene Göre Arkadaşım Ergeni Tanımı	Çok iyi bir arkadaş	983	3,87±4,62	KW=18,463 p=0,000	Kendini düşünen, bencil>Çok iyi arkadaş Güvenilmez bir insan>Çok iyi arkadaş Kendini düşünen, bencil>Sırdış bir arkadaş	
	Güvenilmez bir insan	31	7,00±7,43			
	Kendini düşünen, bencil	52	6,5±6,61			
	Sırdış bir arkadaş	337	4,18±4,66			
Şahit Olunan Arkadaş Suç Davranışları	Dayak atma	Hayır	1000	3,68±4,30	z=-5,382 p=0,000	Evet>Hayır
		Evet	465	5,17±5,74		
	Vurma	Hayır	851	3,93±4,88	z=-3,723 p=0,000	Evet>Hayır
		Evet	614	4,45±4,81		
	Haraç kesme	Hayır	1290	3,88±4,47	z=-4,945 p=0,000	Evet>Hayır
		Evet	175	6,18±6,77		
	Tekme atma	Hayır	989	3,80±4,66	z=-5,275 p=0,000	Evet>Hayır
		Evet	476	4,88±5,17		
	Kavg etme	Hayır	659	3,91±4,88	z=-2,009 p=0,061	---
		Evet	808	4,34±4,82		
	Alay etme	Hayır	559	3,89±5,23	z=-1,961 p=0,103	---
		Evet	906	4,31±4,60		
Hükümlü Arkadaş Varlığı	Yok	1291	3,78±4,31	KW=43,520 p=0,000	Çoğu arkadaşım>Yok Birkaç arkadaşım>Yok	
	Tüm arkadaşlarım	11	6,63±7,61			
	Çoğu arkadaşım	21	11,6±9,19			
	Birkaç arkadaşım	142	6,26±6,70			
Arkadaş Suçuna Verilen Tepkiler	Hiçbir şey yapmam	326	6,26±6,59	KW=71,855 p=0,000	Hiçbir şey yapmam>Okul yetkililerine bildirim Hiçbir şey yapmam>Arkadaşımı uyarırım Diğer arkadaşlarıma anlatırım>Okul yetkililerine bildirim Aileme anlatırım>Okul yetkililerine bildirim	
	Arkadaşımı uyarırım	934	3,50±3,77			
	Okul yetkililerine bildirim	127	3,03±4,77			
	Diğer arkadaşlarıma anlatırım	46	4,95±5,06			
	Aileme anlatırım	32	4,96±5,73			
Arkadaşlarla Yanlış Bir Davranışta Bulunma	Hiçbir zaman olmadı	660	3,41±4,62	KW=83,033 p=0,000	Ara sıra>Hiçbir zaman Genellikle>Hiçbir zaman Her zaman>Hiçbir zaman Her zaman> Ara sıra Her zaman>Genellikle	
	Ara sıra olur	664	4,30±4,14			
	Genellikle olur	73	6,08±6,31			
	Her zaman olur	36	11,55±9,71			

Tablo 12 incelendiğinde araştırma kapsamında görüşleri alınan lisede öğrenim gören ergenlerin arkadaşlarının kendilerini tanımlamalarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (KW=18,463; p=0,000). Arkadaşları tarafından kendini düşünen, bencil olarak tanımlanan ergenlerin ($\bar{X}=6,5\pm 6,61$) arkadaşları tarafından çok iyi bir arkadaş olarak tanımlanan ergenlere ($\bar{X}=3,87\pm 4,62$) ve sırdaş bir arkadaş olarak tanımlanan ergenlere ($\bar{X}=4,18\pm 4,66$) göre; arkadaşları tarafından güvenilir bir insan olarak tanımlanan ergenlerin ($\bar{X}=7,00\pm 7,43$) ise yine arkadaşları tarafından çok iyi bir arkadaş olarak tanımlanan ergenlere ($\bar{X}=3,87\pm 4,62$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Araştırma kapsamında ergenlerin arkadaşları tarafından gerçekleştirilen suçlara şahit olma durumlarıyla suça karşı tutumları arasında istatistiki anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda görüşleri alınan ergenlerin dayak atma suçuna şahit olmalarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (z=-5,382; p=0,000). Dayak atma suçuna şahit olduklarını belirten ergenlerin ($\bar{X}=5,17\pm 5,74$) dayak atma suçuna şahit olmadıklarına belirten ergenlere göre ($\bar{X}=3,68\pm 4,30$) suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Lise öğrencisi ergenlerin vurma suçuna şahit olmalarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (z=-3,723; p=0,000). Vurma suçuna şahit olduklarını belirten ergenlerin ($\bar{X}=4,45\pm 4,81$) vurma suçuna şahit olmadıklarına belirten ergenlere göre ($\bar{X}=3,93\pm 4,88$) suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Lise öğrencisi ergenlerin haraç kesme suçuna şahit olmalarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (z=-4,945; p=0,000). Haraç kesme suçuna şahit olduklarını belirten ergenlerin ($\bar{X}=6,18\pm 6,77$) haraç kesme suçuna şahit olmadıklarına belirten ergenlere göre ($\bar{X}=3,88\pm 4,47$) suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Lise öğrencisi ergenlerin tekme atma suçuna şahit olmalarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (z=-5,275; p=0,000). Tekme atma suçuna şahit olduklarını belirten ergenlerin ($\bar{X}=4,88\pm 5,17$) tekme atma suçuna şahit olmadıklarına belirten ergenlere göre ($\bar{X}=3,80\pm 4,66$) suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Lise öğrencisi ergenlerin kavga etme suçuna şahit olmalarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (z=-2,009; p=0,061). Başka bir anlatımla

kavga etme suçuna şahit olan ergenlerle olmayan ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Lise öğrencisi ergenlerin alay etme suçuna şahit olmalarına göre suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($z=-1,961$; $p=0,103$). Başka bir anlatımla alay etme suçuna şahit olan ergenlerle olmayan ergenlerin suça karşı tutumları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında ergenlerin hükümlü arkadaşlarının olup olmaması durumuna göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($KW=43,520$; $p=0,000$). Çoğu arkadaşının hükümlü olduğunu belirten ergenlerin ($\bar{X}=11,6\pm 9,19$) ve birkaç arkadaşının hükümlü olduğunu belirten ergenlerin ($\bar{X}=6,26\pm 6,70$) hükümlü arkadaşı olmadığını belirten ergenlere ($\bar{X}=3,78\pm 4,31$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Araştırma kapsamında ergenlerin arkadaşlarının gerçekleştirdikleri suçlara verdikleri tepkilere göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($KW=71,855$; $p=0,000$). Arkadaşlarının gerçekleştirdikleri suçlara karşı hiçbir şey yapmayacaklarını belirten ergenlerin ($\bar{X}=6,26\pm 6,59$) arkadaşlarının gerçekleştirdikleri suçlara karşı okul yetkililerine bildireceklerini belirten ergenlere ($\bar{X}=3,03\pm 4,77$) ve arkadaşını uyaracağını belirten ergenlere ($\bar{X}=3,50\pm 3,77$) göre; arkadaşlarının gerçekleştirdikleri suçlara karşı diğer arkadaşlarına anlatacaklarını belirten ergenlerin ($\bar{X}=4,95\pm 5,06$) ve ailesine anlatacaklarını belirten ergenlerin ($\bar{X}=4,96\pm 5,73$) ise arkadaşlarının gerçekleştirdikleri suçlara karşı okul yetkililerine bildireceklerini belirten ergenlere ($\bar{X}=3,03\pm 4,77$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 12 incelendiğinde araştırma kapsamında lisede öğrenim gören ergenlerin arkadaşlarıyla yanlış bir davranışta bulunma durumlarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($KW=83,033$; $p=0,000$). Arkadaşlarıyla her zaman yanlış bir davranışta bulunan ergenlerin ($\bar{X}=11,55\pm 9,71$) arkadaşlarıyla hiçbir zaman yanlış bir davranışta bulunmayan ergenlere ($\bar{X}=3,41\pm 4,62$), arkadaşlarıyla ara sıra yanlış bir davranışta bulunan ergenlere ($\bar{X}=4,30\pm 4,14$), arkadaşlarıyla genellikle yanlış bir davranışta bulunan ergenlere ($\bar{X}=6,08\pm 6,31$) göre; arkadaşlarıyla ara sıra yanlış bir davranışta bulunan ergenlerin ($\bar{X}=4,30\pm 4,14$) ve arkadaşlarıyla genellikle yanlış bir davranışta bulunan ergenlerin ($\bar{X}=6,08\pm 6,31$) ise arkadaşlarıyla hiçbir zaman yanlış bir davranışta bulunmayan ergenlere ($\bar{X}=3,41\pm 4,62$) göre suç davranışını daha onaylayıcı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 13: Ergenlerin Suça Karşı Tutum Ölçeği, Suç ve Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği, Algılanan Aile Desteği Ölçeği, Buss Perry Saldırganlık Ölçeği ve Buss Perry Saldırganlık Ölçeği Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke ve Düşmanlık Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamaları

	N	$\bar{X} \pm SS$
Suça Karşı Tutum Ölçeği	1465	4,15±4,85
Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği	1465	35,00±8,14
Algılanan Aile Desteği Ölçeği	1465	26,37±8,12
Buss Perry Saldırganlık Ölçeği-Toplam	1465	48,32±21,83
Buss Perry Saldırganlık Ölçeği-Fiziksel Saldırganlık	1465	12,64±7,49
Buss Perry Saldırganlık Ölçeği-Sözel Saldırganlık	1465	8,71±4,79
Buss Perry Saldırganlık Ölçeği-Öfke	1465	12,13±6,29
Buss Perry Saldırganlık Ölçeği-Düşmanlık	1465	14,70±7,83

Tablo 13 incelendiğinde görüşleri alınan lise öğrencisi ergenlerin Suça Karşı Tutum ölçeği puan ortalamaları 4,15±4,85, Suç ve Şiddet Davranışı Onayı ölçeği puan ortalamaları 35,00±8,14, Algılanan Aile Desteği ölçeği puan ortalamaları 26,37±8,12, Buss Perry Saldırganlık ölçeği toplam puan ortalamaları 48,32±21,83 olarak saptanmıştır. Görüşleri alınan ergenlerin Buss Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Ölçekleri olan Fiziksel Saldırganlık ortalama puanı 12,64±7,49, Sözel Saldırganlık ortalama puanı 8,71±4,79, Öfke ortalama puanı 12,13±6,29 ve Düşmanlık ortalama puanı 14,70±7,83 olarak saptanmıştır.

Tablo 14: Ergenlerin Suça Karşı Tutum Ölçeği Puanları ile Suç ve Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği, Algılanan Aile Desteği Ölçeği, Buss Perry Saldırganlık Ölçeği ve Buss Perry Saldırganlık Ölçeği, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke ve Düşmanlık Alt Ölçeklerinin İlişkisi

	Suça Karşı Tutum Ölçeği	
	r	p
Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği	0,283	0,000
Algılanan Aile Desteği Ölçeği	-0,207	0,000
Buss Perry Saldırganlık Ölçeği-Toplam	0,393	0,000
Buss Perry Saldırganlık Ölçeği -Fiziksel Saldırganlık	0,411	0,000
Buss Perry Saldırganlık Ölçeği -Sözel Saldırganlık	0,346	0,000
Buss Perry Saldırganlık Ölçeği –Öfke	0,302	0,000
Buss Perry Saldırganlık Ölçeği –Düşmanlık	0,265	0,000

Suç Karşı Tutum ölçeği puanları ile Suç ve Şiddet Davranışı Onayı ölçeği puan ortalamaları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=0,283$ $p=0,000$) anlamlı ilişki bulunmuştur.

Suç Karşı Tutum ölçeği puanları ile Algılanan Aile Desteği ölçeği puan ortalamaları arasında negatif yönlü düşük düzeyde ($r=-0,207$ $p=0,000$) anlamlı ilişki bulunmuştur.

Suç Karşı Tutum ölçeği puanları ile Buss Perry Saldırganlık ölçeği puan ortalamaları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=0,393$ $p=0,000$) anlamlı ilişki bulunmuştur.

Suç Karşı Tutum ölçeği puanları ile Buss Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Ölçekleri olan Fiziksel Saldırganlık puan ortalamaları arasında pozitif yönlü orta düzeyde ($r=0,411$ $p=0,000$); Sözel Saldırganlık puan ortalamaları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=0,346$ $p=0,000$); Öfke puan ortalamaları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=0,302$ $p=0,000$); Düşmanlık puan ortalamaları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=0,265$ $p=0,000$) anlamlı ilişki bulunmuştur.

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada 14-18 yaş grubu lise öğrencisi ergenlerin suça yönelik tutumları ve ilişkili faktörleri belirlemeyi amaçlanmaktadır.

5.1. Ergenlerin Demografik Özelliklerine Göre Suça Karşı Tutumlarının Tartışılması

Araştırmada lise öğrencisi ergenlerin cinsiyetlerine göre suça karşı tutum ortalama puanları incelendiğinde; erkek ergenlerin kız öğrencilere göre suç davranışını daha çok onayladıkları saptanmıştır (Tablo 7).

Benzer şekilde Aksu'nun (2015) "Lise Öğrencilerinin Akademik Öz Yeterlilik, Sosyal İlişki Unsurları ile Suça Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı çalışmasında da erkek öğrencilerin Suça Eğilim Ölçeğinin öfke faktörü puan ortalamalarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Buna göre erkek öğrencilerin öfke düzeyleri ve buna bağlı sapma ve şiddet davranışları görülme riski kız öğrencilere göre daha fazla olduğu belirtilmektedir. Tunceroğlu (2015) mükerrer suç işleyen çocuklara yönelik yaptığı çalışmada, suça yönelmiş çocukların %88'inin erkek, %12'sinin ise kız çocuğu olduğunu belirtirken, Bandanka Çelikten (2017) "Suça Sürüklenmiş Çocukların Olumlu Sosyal ile Saldırgan Davranışlarının Ailesel Faktörler Bağlamında İncelenmesi" adlı çalışmasında suça sürüklenmiş çocukların %8,2'sinin kız, %91,8'ini erkek olduğunu, Lüleci (2014) ise "Çocukların Suça Sürüklenmesinde Ailesel Faktörlerin Rolü" adlı çalışmasında suça sürüklenmiş çocukların %70,8'inin erkek, %29,2'si kadınlardan oluştuğunu belirtmiştir (Aksu, 2015; Tunceroğlu, 2015; Bandanka Çelikten, 2017; Lüleci, 2014).

Ünsal (2015) kentleşme ve çocuk suçluluğu üzerine yaptığı bir araştırmada katılımcıların %51,5'inin erkek, %48,5'inin kız olduğunu belirtmiş olup, yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak, bu bulgu çocuk suçluluğu açısından her iki cinsiyete eşit oranda bakış açısı getirmesi açısından vurgulanmıştır (Ünsal, 2015).

Alanyazın çalışma bulguları incelendiğinde çalışmamıza benzer olarak suça sürüklenmiş çocukların çoğunluğunun erkek olduğu görülmektedir (Tittle ve ark., 2003; Akduman ve ark., 2007; Gördeleş Beşer ve ark., 2016; Ayaz ve ark., 2012; Şen ve ark., 2012). Bunun nedenini toplumsallaşma sürecinde erkek ergenlere ve kız ergenlere yüklenen farklı rollerle açıklamak mümkün olabilir. Kadınlardan beklenen sıcaklık, merhamet, zarafet gibi

niteliklerin karşısında toplumun erkeklere yüklediği kazanma, hırs, aile reisi ve lider olma vasıfları, erkek ergenlerin sosyal davranışlarını, saldırganlık düzeylerini ve dolayısıyla suç davranışını etkilediği söylenebilir. Sosyal davranışları cinsiyet değişkeni açısından inceleyen araştırmaların pek çoğu aynı sonuca ulaşmıştır (Carlo ve ark., 2003; Kumru ve ark., 2004; Carlo ve Randall, 2002; Aslan ve ark., 2010).

Çalışmada ergenlerin yaşlarına göre suça karşı tutumları incelendiğinde 14 yaş grubundaki ergenlerin, 16, 17 ve 18 yaş grubundaki ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha olumlu olduğu, suç davranışını onaylamadıkları ancak 16, 17 ve 18 yaş grubundaki ergenlerin suç davranışını onaylayıcı bir tutum sergiledikleri bu nedenle suç davranışı açısından risk oluşturdukları saptanmıştır (Tablo 7). Ergenlerin yaşları arttıkça suç davranışını onaylayıcı bir tutum sergiledikleri görülmektedir.

Araştırmamız bulgularıyla tutarlılık gösteren, ABD’de Pittsburg, Denver ve Rochester eyaletlerinde yapılan araştırmada; suç işleyen gençlerin çoğunluğunun 16-17 yaşlarında olduğu belirtilmiştir (Huizinga ve ark., 1994).

Kocadal (2004) Mersin’de genç suçluluğu üzerine yaptığı bir çalışmada 11-15 yaş arası hükümlü gençlerin sayısını 322, 16-18 yaş arası hükümlü gençlerin sayısını ise 3475 olarak belirlerken, Göcek (2009) “Suç Faili Olan Çocuklar Açısında Çocuk Suçluluğu ve Çocuklara Uygulanan Ceza ve Güvenlik Tedbirleri” adlı çalışmasında suç işlemiş yaş grubunun ilk sırasını %29 oranında 17 yaşındaki ergenler, ikinci sırasını ise %26’lık bir oranla 16 yaş grubunun oluşturduğunu belirtmiştir (Kocadal, 2004; Göcek, 2009).

Uzun’un 2015 yılında suça sürüklenen ergenler üzerinde yaptığı bir çalışmada örneklem grubunun yaşa göre dağılımları incelendiğinde büyük bir çoğunluğunun %69,4 (N=118) ile 17-18 yaşları arasında, %25,3 (N=43) ile 15-16 yaş aralığında ve %5,3 (N=9) ile 12-14 yaşları arasında olduğu bildirilmiştir. Yaş grubu ve suça karışma sıklığı arasındaki ilişki incelendiğinde yaş grubu arttıkça suça karışma sıklığının doğru orantılı olarak arttığı görülmektedir (Uzun, 2015). Yapılan çalışmalar, en çok 14-18 yaş aralığında suç işlendiğini ortaya koymaktadır (Uygur ve ark., 1994; Bayındır ve ark., 2007; Akduman ve ark., 2007).

Bulgularımızın tam tersi olarak Ereş suçlu çocukların daha çok 14 yaş dolaylarında suç işlediğini belirtmiştir (Ereş, 2008). Bu farklılığın sebebi çalışmaların farklı gruplar ve bölgeler üzerinde yapılmış olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Alanyazın çalışma bulguları incelendiğinde çalışmamızın bulgularını destekleyen nitelikte birçok çalışmanın sonucuna göre suç davranışına karışmış ergenlerin pek çoğunun orta ergenlik döneminde olduğu görülmektedir. Dönemin özellikleri doğrultusunda, özerklikleri için çabalayan ergenlerin risk davranışlarına kolay karışmaları, aileden uzaklaşarak akran

gruplarına yakınlaşmaları ve buna bağlı olarak olumsuz davranışlara karşı daha savunmasız oldukları düşünülürse bu yaş dönemi ergenleri suç davranışlarına yönelme açısından risk grubunu oluşturuyor olabilirler.

Araştırmaya katılan ergenlerin öğrenim gördükleri lise türlerine göre suça karşı tutumları incelendiğinde, endüstri meslek lisesinde öğrenim gören ergenlerin, ticaret meslek lisesinde öğrenim gören ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha olumsuz oldukları yani suç davranışını daha onaylayıcı oldukları saptanmıştır. Fen lisesinde öğrenim gören ergenlerin ve anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlerin, kız meslek lisesinde öğrenim gören, imam hatip lisesinde öğrenim gören ve ticaret meslek lisesinde öğrenim gören ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha onaylayıcı oldukları saptanmıştır (Tablo 7).

Okul türlerinin farklı atmosferlere sahip olduğu görüşünü savunan ve suç davranışı ile okul türü arasında bu nedenle bir ilişki olduğunu savunan araştırmalarda bu etkenin öğrencilerin kişiliklerinden bağımsız olduğu görüşü yaygındır. Bu çalışmaların etken olarak öne sürdükleri okul türlerinde özellikle kültürel özellikler ve akran gruplarının önemli bir yeri olduğu savunulmuştur (Gottfredson ve ark., 2005; Turner ve ark., 2006; Unlu, 2009; Moore ve ark., 2001).

Bu konuyla ilişkili olarak Balkaya ve Ceyhan'ın (2007) lise öğrencilerinde görülen suç davranışı üzerinde yaptıkları bir çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin suç davranışı puan ortalamasının genel lise, anadolu lisesi ve fen lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Balkaya ve Ceyhan, 2007).

Benzer şekilde Ünlü ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan ve okullarda suç ve şiddet davranışının okul türlerine göre karşılaştırıldığı bir araştırmada, meslek liseleri suç ve şiddet davranışlarının en yoğun olarak görüldüğü okul türü olarak saptanmıştır. Suç ve şiddet davranışının yaygın olarak görüldüğü ikinci okul türünün düz liseler olmasına karşılık Anadolu liselerinde bu tarz davranışların oldukça az görüldüğü belirtilmiştir (Ünlü ve ark., 2013).

Alanyazın çalışmalarında çalışmamızın bulgularını destekleyecek herhangi bir çalışma bulgusuna rastlamamıştır. Bu farklılığın nedeni olarak anadolu lisesi ve fen lisesindeki öğrencilerin özsayılarının yüksek olması, özgür bir şekilde düşünceleri ifade ediyor olmaları ihtimali ve dolayısıyla meslek lisesi öğrencilerine göre suç davranışında bulunmayı daha fazla onaylamaları olarak yorumlanabilir. Bunun yanı sıra öğrencilerin anket sorularına içtenlikle cevap vermemesi ihtimali de bulgularımızın alanyazınla tutarlılık göstermemesinin nedeni olabilir. Bu durumda araştırmanın kısıtlılığı olarak değerlendirilebilir.

5.2. Ergenlerin Aile Özelliklerine Göre Suça Karşı Tutumlarının Tartışılması

Araştırmamızda ergenlerin anne ve baba eğitimi ile suça karşı tutumlar arasındaki farkın incelenmesi sonucunda anlamlı bulgulara rastlanmıştır. Görüşleri alınan ergenlerin anne ve babalarının eğitim düzeyi arttıkça ergenlerin suça karşı tutumlarının daha olumsuz olduğu başka bir deyişle suç davranışını daha onaylayıcı bir tutum sergiledikleri saptanmıştır (Tablo 8).

Araştırma bulgularımıza benzer nitelikte, Börekçinin 2012 yılında ergenlerde mükerrer suçluluk üzerinde yaptığı bir çalışmada, suça karışmış ergenlerin, annelerinin öğrenim düzeylerinin önemli bir kısmının (n=36, %72) okuryazar ve okullu olduğu görülürken, babalarının öğrenim düzeylerinin ise (n=43, %86) okuryazar ve okullu olduğu görülmüştür (Börekçi, 2012).

Balkaya ve Ceyhan'ın (2007) lise öğrencilerinde görülen suç davranışı üzerinde yaptıkları bir çalışmada da, anne ve babaları lise ve üniversite mezunu olan ergenlerin, anneleri ilkokul mezunu olan ergenlerden; anne ve babaları üniversite mezunu olan ergenlerin, anne ve babaları ortaokul mezunu olan ergenlerden, suç davranışı ölçeği puanları daha yüksektir. Diğer bir ifadeyle, annelerinin ve babalarının öğrenim durumu yükseldikçe ergenlerin suç davranışlarını onaylamalarında artma eğiliminde olduğu söylenebilir (Balkaya ve Ceyhan, 2007).

Bu durum anne ve baba eğitim düzeyinin artmasıyla özgüveni ve ulaşabilir imkanları artan ergenlerin daha kolay risk alma davranışlarında bulunmaları ve dolayısıyla suç davranışına yönelebilecekleri riskiyle açıklanabilir. Başka bir açıklamada özgür bir ortamda büyüyen ergenin düşüncelerini rahatça ifade ediyor ve insanlar suç işleme özgürlüğüne sahip olabilirler düşüncesini onaylıyor olabilirler.

Alanyazın çalışma bulguları incelendiğinde araştırma bulgularımızla tutarlılık göstermeyen, eğitim düzeyinin düşmesiyle suç davranışı oranının arttığını savunan çalışmalarda bulunmaktadır. Örneğin; Dinç'in 2013 yılında yaptığı araştırmaya göre, suç davranışının nedenini araştırmada ebeveynlerin eğitim düzeyi değişkenine göre incelediğinde, suça karışmış çocukların ortalama %38,4'ünün anne babasının ilkokul mezunu olduğunu, %25,1'inin ise sadece okuryazar olduğunu, suça karışmış çocukların büyük oranının düşük eğitim düzeyine sahip olduğunu belirtmiştir (Dinç, 2013).

Uzun'un da 2015 yılında yaptığı bir çalışmada, suça sürüklenmiş çocuklardan oluşan örneklem grubunun anne ve babalarının %47,7'sinin ilkokul mezunu, %32,9'unun ise sadece okuryazar olduğu belirtilmiştir (Uzun, 2015).

Aksu ve arkadaşlarının 2013 yılında Aydın ilinde yaptıkları bir araştırmaya göre, suça karışmış çocukların dörtte üçünden fazlasının ailelerinin ilkokul mezunu, okuryazar ya da okuryazar olmadıklarını saptamışlardır (Aksu ve ark., 2013). Benzer şekilde araştırmalarda, düşük ebeveyn eğitim düzeyi suça sürüklenme açısından risk faktörü olarak bildirilmektedir (Bernet 2007; Steiner ve Karnik 2007; Akduman ve ark., 2007; Özen ve ark., 2005).

Konu ile ilgili olarak yapılan araştırma sonuçlarına genel olarak bakıldığında ebeveynin eğitim düzeyi ile ergenlerin suç davranışı arasında iki farklı görüşün olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum araştırmaların yöntem ve örneklemelerinin farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca suç ile ilgili yapılan bütün çalışmalar suç işlemiş çocuklar üzerinde yapılmış çalışmalardır. Bizim örneklem grubumuz ise sağlıklı ergenlerden oluşmuştur. Araştırma bulgularının okunurken bu açıdan ele alınması uygun olacaktır.

Araştırmanın bulgularına göre ekonomik düzeylerini gelir giderden fazla olarak belirten ergenlerin, ekonomik düzeyi gelir gidere denk olarak belirten ergenlere ve ekonomik düzeyi gelir giderden az olarak belirten ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha olumsuz olduğu, suç davranışını onaylayan bir tutum sergiledikleri saptanmıştır. Başka bir deyişle ekonomik seviye arttıkça suçu onaylama davranışı artmaktadır (Tablo 8).

Tezcan 2015 yılında ceza infaz kurumunda bulunan ve eş zamanlı lisede öğrenim gören aynı yaştaki ergenlerin suça yönelme sebeplerini incelediği bir araştırmada okul örneklemini oluşturan ergenlerin ekonomik durumlarının, ceza infaz kurumunda bulunan ergenlere göre daha iyi düzeyde olduğu görülmüştür (Tezcan, 2015).

Gönültaş'ın 2009 yılında yaptığı çalışmada suça sürüklenmiş ergenlerin %64,9'unun asgari ücretin altında geliri olduğu saptanmıştır. Gönültaş ailenin gereksinimlerinin karşılanmadığı durumlarda çocukların suç davranışına yönelme riskinin çok fazla olduğunu savunmuştur (Gönültaş, 2009).

Garnier ve Stein'in 2002'de yapmış oldukları araştırmada ergenlere yöneltilen "suça yönelmenizdeki sebep" sorusuna, ergenlerin büyük çoğunluğundan "ekonomik yetersizlikler" cevabını aldıklarını belirtmişlerdir (Garnier ve Stein, 2002).

Kocadaş, 2007 yılında Malatya ilinde suça sürüklenmiş çocuklar üzerinde yaptığı kesitsel bir çalışmada gerçekleştirdiği suçtan ötürü yargılanan çocukların %48,3'ü düşük gelir grubunda yer aldığını, suç işleme oranının düşük gelir grubundan yüksek gelir grubuna doğru azalarak sıralanmakta olduğunu belirtmiştir. Düşük gelir grubundaki ergenlerin en fazla işledikleri suç %39,5 oranında gasp, ikinci olarak en fazla işledikleri suçun ise %25,6 ile hırsızlık olduğu belirtilmiştir. Kocadaş düşük gelir düzeyiyle suç davranışı arasında güçlü bir ilişki olduğunu savunmuştur (Kocadaş, 2007).

Pekel Uludağlı ve Sayıl, 2013 yılında ceza infaz kurumunda 156 çocukla yapmış oldukları araştırmada suça sürüklenmiş çocukların %83,5'inin düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu belirtmişlerdir (Pekel Uludağlı ve Sayıl, 2013).

Düşük ekonomik düzey ve suç davranışı arasında zıt yönde güçlü bir ilişki olduğu belirtilmekte ve suça sürüklenen çocukların daha çok ekonomik yetersizlikleri olan ailelerden geldikleri bildirilmektedir (Erden, 2006; Öter, 2005; Öztürk, 2005; Levine ve ark., 2004).

Balkaya ve Ceyhan'ın yapmış oldukları çalışmada ise lise öğrencilerinin ailesinin ekonomik düzey algılarının suç davranışına yönelmede etkisi olmadığı saptanmıştır (Balkaya ve Ceyhan, 2007).

Çalışmamızda alanyazın çalışma bulgularının aksine, suç davranışını onaylayan ergenler, gelir düzeylerini giderden fazla şekilde belirtmektedirler. Yüksek gelir düzeyinin ergenlerin kaynaklara kolay ulaşmalarını sağladığı düşünüldüğünde, suç davranışının ergenler için risksiz bir davranış olarak görüldüğü söylenebilir. Ayrıca yukarıda yapılan açıklamalar bu bulgunun nedeni oluyor olabilir.

Bulgularımıza göre araştırmaya katılan ergenlerin ailesinde hükümlü varlığı ile suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Babası hükümlü olan ergenlerin ailesinde hükümlü olmayan ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha olumsuz olduğu yani suç davranışını onayladıkları saptanmıştır (Tablo 8).

Anne babalarda bulunan suç öyküsü çocukların suç davranışıyla ilişkili bulunmakta ve suç davranışını arttırdığı düşünülmektedir (Dembo ve ark., 2000; Keller ve ark., 2002).

Anne-babaların suç davranışıyla çocuğun suç davranışı arasındaki ilişki nesiller arası geçiş yoluyla da ilişkilendirildiği Farrington, Coid ve Murray tarafından 2009 yılında yapılan çalışmada ortaya konulmuştur (Farrington ve ark., 2009). Benzer şekilde Gönültaş'ın suça sürüklenmiş çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada suça sürüklenmiş çocukların %11,3'ünün babasının suça karıştığı belirtilmiştir (Gönültaş, 2009).

Toplumsallaşma sürecinde önemli bir rol ve görevi bulunan ailenin, suç öyküsü bulunan bireylere sahip olması çocuğun davranışlarını da olumsuz etkilemektedir. Hem anne hem de babanın suça sürüklenmiş olması çocuğun suç davranışına yönelme riskini arttırmaktadır (Nijhof ve ark., 2009)

Farrington ve arkadaşları tarafından yapılan benzer bir çalışmada da özellikle erkek çocukların rol model olarak seçtiği babanın suça karışmış olması, erkek çocuklarını suç davranışına yönelttiği belirtilmiştir (Farrington ve ark., 2001).

Aile özelliklerinin suç davranışı üzerindeki etkisini araştıran bir başka araştırmada ise anne babaların suç öyküsü ile çocukların suç davranışı eğilimleri arasında güçlü bir ilişki

bulunmamıştır (Van de Rakt, Nieuwebeert ve Apel, 2009). Bu farklılık çalışma grupları ve araştırma yöntemlerinin farklılığından kaynaklanıyor olabilir.

Alanyazında var olan çalışmalara paralellik gösteren çalışmamızda da benzer şekilde babalarının suç öyküsü bulunan ergenlerin suça karşı daha onaylayıcı oldukları ve suça eğilimlerinin bu nedenle fazla olduğunu söylemek mümkündür. Bunun en önemli sebebi ergenlik dönemindeki ergenlerin ebeveynlerini rol model alarak, onları taklit etme eğiliminde olmalarından kaynaklanıyor olabilir.

5.3. Ergenlerin Aile İlişkileri ve Aile Yaklaşımlarına İlişkin Algılamalarına Göre Suça Karşı Tutumlarının Tartışılması

Ergenlerin aile tutumlarına göre suça karşı tutumları arasındaki fark incelendiğinde, aile tutumlarını baskıcı olarak belirten ergenlerin ve aile tutumlarını ilgisiz olarak belirten ergenlerin, aile tutumlarını aşırı korumacı olarak belirten ve demokratik olarak belirten ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha olumsuz olduğu başka bir deyişle suç davranışını onaylayıcı bir tutum sergiledikleri saptanmıştır (Tablo 9).

Benzer şekilde Balkaya ve Ceyhan'ın 2007 yılında çocuklarda suç davranışı üzerinde yaptıkları çalışmada annelerinin ve babalarının tutumlarını demokratik olarak değerlendiren ergenlerin suç davranışları, annelerinin ve babalarının otoriter ve ilgisiz olarak değerlendiren ergenlerden önemli derecede düşük çıkmıştır. Bunun yanı sıra annelerinin tutumunu otoriter olarak değerlendiren ergenlerin suç davranışı ölçeği puanları da annelerinin tutumlarını ilgisiz olarak değerlendiren ergenlerden daha düşük çıkmıştır (Balkaya ve Ceyhan, 2007).

Acar ve arkadaşlarının aktardığına göre, ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri tutarsız, katı ve baskıcı tutumlar çocukların davranışları üzerinde olumsuz etkiler bırakmakta ve çocukları suç davranışlarına itebilmektedir (Akt: Acar ve ark., 2015). Benzer şekilde Yavuzer de anne ve baba tarafından tutarsız, katı, hoşgörüden uzak ve baskıcı tutumların çocukları olumsuz davranışlara ittiğini belirtmiştir (Yavuzer, 2016).

Haapasalo ve Pokelo'nun 1999 yılında, Ersin'in 2010 yılında ve Bolattekin'in 2014 yılında yaptıkları çalışmalarda da bu savı destekler bulgulara ulaşılmıştır. Haapasalo ve Pokelo, araştırmalarında olumsuz ebeveyn tutumlarının, çocukların yaşamlarının ilerleyen yıllarında suç davranışına yönelmesinin bir sebebi olduğunu belirtmişlerdir (Haapasalo ve Pokelo, 1999). Ersin ise anne baba tutumları kabul edici ve ilgili oldukça çocukta görülebilecek kurallara karşı gelme, saldırganlık, çalma gibi davranışların azaldığını benzer şekilde ifade etmiştir (Ersin,

2010). Bolattekin yaptığı araştırmada ebeveynlerin demokratik tutumlarının çocuğun olumlu sosyal davranışlar gösterme olasılığını arttırdığını belirtmiştir (Bolattekin, 2014).

Alanyazın çalışma bulguları ile çalışmamızın bulguları ile tutarlılık göstermeyen çalışmaya da rastlanmıştır. Şengün Afşin'in 2017 yılında suça sürüklenmiş çocuklar üzerinde yaptığı bir araştırmada anne ve baba tutumlarını demokratik olarak değerlendiren ergenlerin suça karışma eylemlerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Araştırmanın bulgularına göre anne ve baba tutumunu demokratik ve hoşgörülü olarak değerlendiren çocukların suça sürüklenme oranı anne ve baba tutumunu ihmalkar olarak değerlendiren çocuklardan anlamlı derecede daha fazla olduğu bildirilmiştir (Şengün Afşin, 2017). Şengün Afşin bu farklı bulguyu çocukların, anne ve babalarının kendilerini serbest ve denetimsiz bırakmış olmalarını demokratik bir yaklaşım olarak değerlendirme ihtimalleriyle açıklamıştır.

Çalışmamız bulgularına göre ailelerin ergenlere yönelik olumsuz tutumlarının ergenlerin suç davranışını onaylama tutumlarını arttırdığı saptanmıştır. Çalışmamız bulguları alanyazındaki araştırma bulgularıyla genel anlamda tutarlılık göstermektedir. Bulgularımıza göre baskıcı, ilgisiz aile tutumları ergenlerin kendilerini yalnız, yetersiz ve güçsüz hissetmesine sebep olarak ergenlerin suç davranışını onaylayıcı bir tutum içine girmelerine neden oluyor olabilir. Demokratik tutum sergileyen ailelerde ise daha hoşgörülü, destekleyici, saygı ve sevgi dolu bir ortam sağlandığından bu durum ergenlerin suç davranışını onaylamalarını düşürüyor olabilir.

Araştırma kapsamında lisede öğrenim gören ergenlerin ailelerinin kendilerini tanımlamalarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki fark incelendiğinde aileleri tarafından asi ve problemlili bir çocuk olarak tanımlanan ergenlerin aileleri tarafından örnek bir evlat ve uysal bir çocuk olarak tanımlanan ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha onaylayıcı olduğu saptanmıştır (Tablo 9).

Örki'nin 2013 yılında yaptığı okullarda şiddet ve suç sebeplerini araştıran çalışmada benzer şekilde okulda herhangi bir suç davranışına karıştığını belirten ergenlerin aileleri tarafından problemlili ve asi bir çocuk olarak tanımlandıkları saptanmıştır (Örki, 2013).

Ailenin toplum içindeki rollerin tanımlanması sürecinde önemli bir rolü olduğu düşünüldüğünde ailesi tarafından sorunlu ve asi olarak görülen ergenlerin bu yaklaşımdan olumsuz etkilendiği düşünülebilir. Aynı zamanda aile tanımlamalarının ergene gösterilen tutumlarla doğrudan ya da dolaylı ilişkisi olduğu varsayılırsa anne babanın tutumu neticesinde olumsuz davranışlara eğilim gösteren ergenlerin aileleri tarafından aynı şekilde olumsuz tanımlanması da söz konusu oluyor olabilir.

Araştırmaya katılan ergenlerin aileleri ile ve anne babalarının birbirleriyle tartışma sıklıklarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Aileleriyle ve anne babalarının birbirleriyle sık sık ve her zaman tartıştığını belirten ergenlerin aileleriyle hiçbir zaman tartışmayan, aileleriyle nadiren tartışan ve aileleriyle bazen tartışan ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha olumsuz olduğu başka bir deyişle suç davranışlarını daha fazla onayladıkları saptanmıştır (Tablo 9).

Aile içi ilişkilerdeki çatışmalar ergenin suça sürüklenmesinde etkili olabilmektedir (Acar ve ark., 2015). Benzer şekilde Gördeleş Beşer ve arkadaşlarının suça itilmiş çocuk profilleri üzerine yaptıkları bir çalışmada örneklem grubunun %65,3'ünün aile ilişkilerinin olumsuz olduğu belirtilmiştir (Gördeleş Beşer ve ark., 2016).

Qabaha'nın aktardığına göre ebeveynler arasında yaşanan anlaşmazlıklar çocuğa doğrudan yansır ve çocuğu suç davranışına iten ana faktörlerden sayılır (Qabaha, 2015).

Moitra ve Mukherjee'nin 2012 yılında, bir grup suça sürüklenmiş ve bir grup suça sürüklenmemiş çocuklar üzerinde yaptıkları, suça sürüklenmenin çeşitli değişkenlerle karşılaştırıldığı çalışmada suça sürüklenmiş çocukların aileleriyle iletişimlerinin daha olumsuz olduğu belirtilmiştir (Moitra ve Mukherjee, 2012).

Çalışmamız bulguları alanyazın çalışma bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Ergenlerin model alma ve öğrenme yetileriyle, yaşamlarının erken dönemlerinde ebeveynlerinin çatışmalarına şahit olmaları bu olumsuz sosyal davranışın öğrenilmesine sebep oluyor olabilir. Bunun yanı sıra ebeveynleri ile sürekli çatışma halinde olan ergenlerin, kendilerini yalnız hissetmeleri neticesinde aile dışındaki çevreye daha çok bağlanıyor ve olumsuz akran çevresi, iş yaşamı gibi etkenlerle olumsuz davranışlarda bulunma riskleri artıyor olabilir.

Araştırmaya katılan ergenlerin aile içinde ergene verilen cezalara göre ergenin suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Görüşleri alınan ergenlerin bağırma, dövülme, aşağılama, dayak atma, tuvalet/banyoya kilitleme gibi şiddet içerikli cezalandırılma durumlarının suç davranışı tutumları üzerinde olumsuz etkisinin olduğu saptanmıştır. Başka bir deyişle bu tarz cezalandırma yöntemine maruz kalan ergenlerin suça karşı tutumlarının daha onaylayıcı olduğu belirlenmiştir (Tablo 9).

Çalışmamızın bulguları alanyazındaki diğer çalışmaların bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Gönültaş'ın 2009 yılında yaptığı çocuk suçluluğuna yönelik araştırmada örneklem grubunu oluşturan çocukların %0,9'unun anneleri tarafından sık sık dayak yedikleri, %9,8'inin ara sıra dayak yedikleri belirtilirken, %2,6'sının babaları tarafından sık sık dayak yedikleri, %19,6'sının ara sıra dayak yedikleri belirtilmiştir (Gönültaş, 2009).

Stasevic ve arkadaşlarının (2005) stresin çocukların agresif davranışları üzerine etkisini belirlemek için yaptıkları bir çalışmada, çocukların en büyük stres kaynağının anne babalarının kendilerini cezalandırması olduğu belirtilmiştir (Stasevic ve ark., 2005).

Benzer olarak Bilgin'in 2009 yılında çalışan ve suça sürüklenmiş çocuklar üzerine yaptığı bir çalışmada, çocukların sadece iş yaşamının gereği çevresinden değil ailesinden de fiziksel şiddet görmekte olduğunu belirtmiştir. Bilgin bu oranın örneklem grubunun %72,4'ünü oluşturduğunu saptamıştır (Bilgin, 2009).

Tütüncüler ve arkadaşları tarafından çocuk suçluluğunun sebeplerini ortaya koymayı amaçlayan bir çalışmada suça sürüklenmiş çocuklardan oluşan örneklemin %28'inin aile içinde şiddete maruz kaldığını ve şiddete maruz kalan çocukların büyük çoğunluğunun erkek çocuklardan olduğunu belirtmişlerdir (Tütüncüler, 2008).

Şiddet aracılığıyla cezalandırılan ergen, öğrendiği bu yıkıcı davranış biçimini kendi hayatına entegre edip şiddet içerikli suçlara yatkın hale geliyor olabilir. Yaşamın ilerleyen dönemlerini de olumsuz olarak etkileyen bu olumsuz sosyal davranışın bir suça dönüşebileceği çalışmamızın bulguları ve alanyazındaki çalışma bulgularıyla desteklenmektedir.

5.4 Ergenlerin Okul Başarısı ve Disiplin Cezası Alma Durumlarına Göre Suça Karşı Tutumlarının Tartışılması

Araştırmanın bulgularına göre okul başarısını başarısız olarak değerlendiren ergenlerin okul başarısını orta düzeyde olarak değerlendiren ergenlere ve okul başarısını başarılı olarak değerlendiren ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha olumsuz olduğu ve suç davranışını daha çok onayladıkları saptanmıştır (Tablo 10).

Okuldaki genel başarısızlık (Düşük notlar, olumsuz okul deneyimleri vb.) akademik başarıyı olumsuz olarak etkilemektedir. Düşük akademik başarı ise ergenlerin üzerinde yarattığı gerilimle onları suç davranışına yöneltmektedir (Örki, 2013). Suç ve çocuk üzerine yapılan pek çok çalışma, suç davranışında bulunan çocukların okulda başarısız olduklarını, okuldan kaçma eğiliminde bulduklarını, devamsızlık yaptıklarını, büyük oranda uyuşturucu kullandıklarını öne sürmektedir. Bu çalışmalar ile okulda başarı oranı yüksek öğrencilerin, başarısız öğrencilere oranla daha az suç işledikleri sonucuna varılabilir (Gökpınar, 2007; Kızmaz, 2004).

Bahar ve Seyhan (2006) tarafından yapılan araştırmaya göre, suçluluk oranlarının daha fazla olduğu okullar, öğrencilerin devamsızlık oranlarının, düşük akademik başarı oranlarının daha fazla olduğu okullardır (Bahar ve Seyhan, 2006).

Küçüker 2001 yılında bir grup hüküm giymiş ve hüküm giymemiş ergenler üzerinde yaptığı çalışmada, okul başarılarını iyi olarak değerlendiren hükümlü çocukların oranlarını %20,5 olarak, okul başarılarını iyi olarak değerlendiren hükümlü olmayan çocukların oranlarını ise %75,4 olarak belirtmiştir (Küçüker, 2001).

Balkaya ve Ceyhan'ın aktardığına göre 1998 yılında Feimi'nin Ankara'da Kalaba Lisesi'nde öğrencilerin okul başarıları ile sapsmiş davranış arasındaki ilişkiyi incelediği bir çalışmada okul başarısızlığı ve suç davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, okul başarıları düşük olan ergenlerin suç davranışı riski taşıdığı belirtilmiştir (Akt: Balkaya ve Ceyhan, 2007).

İpek 2010 yılında yaptığı bir çalışmada öğrencilere derslerindeki başarı durumları sorulmuş ve öğrencilerin 10'u derslerinde başarısız, 9'u geçer, 34'ü orta, 16'sı iyi, 2'si ise çok iyi olduğunu belirtmişlerdir. İpek bu bulguyu aynı yıl içinde çocuk merkezine gelen suçlu çocukların akademik başarı değerlendirmeleriyle karşılaştırmıştır. Çocuk Merkezi'ne getirilen çocukların % 52,1'inin derslerinin çok kötü veya kötü, % 33,8'inin normal, % 14,1'inin ise iyi veya çok iyi seviyesinde olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda akademik başarı düzeyi ile suç davranış arasında anlamlı bir ilişki vardır sonucuna ulaşmıştır (İpek, 2010).

1983 ve 2000 yılları arasında toplamda çocuk ve suç ile ilgili 23 çalışmayı içeren bir meta-analiz çalışmasında suç davranışının tekrarlanmasına etki eden faktörler arasında düşük akademik başarı da bulunmuştur (Cottle ve ark., 2001).

Paetsch ve Bertrand'ın 1997 yılında Kanada'da yaptıkları bir çalışmada, okulda yüksek not alan öğrencilerin neredeyse hiç suç davranışında bulunmadıkları saptanmıştır. Ancak düşük not alan öğrencilerin (50'den az) %40'ının bir suç davranışında bulunduğu belirtilmiştir (Paetsch ve Bertrand, 1997).

Alanyazında yapılan pek çok araştırma bulgusunun çalışmamızın bulgularıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bunun sonucunda yüksek akademik başarıyla suç davranışının ters orantılı olduğunu söylemek mümkündür. Okul başarıları az olan öğrencilerin suça yönelmelerinin nedeni ise ergenlerin eğitime bakış açıları, okulu yararlı bulup bulmadıkları ve okula bağlılıklarının azalmasıyla çalışma hayatına yönelmeleri ya da okuldan uzaklaşıp ergeni olumsuz davranışlara yönlendirecek akran gruplarına yakınlaşmaları olabilir.

Araştırma kapsamında görüşleri alınan lisede öğrenim gören ergenlerin disiplin soruşturması geçirme durumlarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Disiplin soruşturması geçirmiş olan ergenlerin disiplin soruşturması geçirmemiş ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha onaylayıcı olduğu saptanmıştır (Tablo 10).

Yavuz 2003 yılında bir grup hüküm giymiş erkek ergen üzerinde yaptığı çalışmada, çocukların %82,6'sı disiplin cezası almadığını, %17,4'ü ise aldığını belirtmiştir (Yavuz, 2003).

Benzer şekilde Akalın tutuklu çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada ergenlerden %83,3'ü eğitim gördükleri okullarda disipline gitmediğini ifade ederken, %16,7'si ise gittiğini ifade etmiştir (Akalın, 1999).

İpek'in 2010 yılında yaptığı çalışmada, ergenlerin % 28,2'si okul hayatında uyarı, yaptırım veya disiplin cezası aldığı yönünde cevap vermiştir. % 71,8'lik bir kısım ise hiç uyarı, yaptırım veya disiplin cezası almadığını belirtmiştir (İpek, 2010).

Erkan Çocuk Mahkemelerine sevk edilen çocuklar üzerinde yaptığı araştırmada, çocukların %34,5'inin okulda disiplin cezası aldığını belirtmiştir (Erkan, 1995).

Çalışmamız bahsedilen çalışmaların bulgularıyla tutarlılık göstermemektedir. Bunun nedeni farklı gruplar üzerinde çalışmış olmanın yanı sıra, çalışılan gruptaki ergenlerin büyük çoğunluğunun ilkökul mezunu olduklarını belirtmeleri olabilir. İlkokul mezunu olduğunu belirten çoğunluğun suça yönelme davranışlarının sonraki yıllarda olduğu, bu nedenle eğitim sırasında ceza almadıkları düşünülebilir. Ayrıca çalışmanın suça karışmış ergenlerde değil sağlıklı ergen nüfusunda yapılmış olması buda etkili olmuş olabilir.

5.5. Ergenlerin Arkadaş Yapısı Özelliklerini Algılamalarına Göre Suça Karşı Tutumlarının Tartışılması

Araştırmanın bulgularına göre arkadaşları tarafından kendini düşünen, bencil ve güvenilmez olarak tanımlanan ergenlerin, arkadaşları tarafından çok iyi bir arkadaş ya da sırdaş bir arkadaş olarak tanımlanan ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha olumsuz, suç davranışını daha onaylayıcı davrandıkları saptanmıştır (Tablo 11).

İpek'in 2010 yılında suçlu çocuklar üzerinde yaptığı araştırmada ergenler sınıflarındaki arkadaşları tarafından sevilen (% 82,8) ve sosyal (% 80) bireyler olduğunu düşünmektedirler (İpek 2010). Alanyazında bu konuya yönelik nadir çalışma bulunmakla birlikte ulaşılan çalışmayla bulgularımız örtüşmemektedir. Bunun nedeni çalışılan grupların farklı olması olabilir.

Araştırmaya katılan ergenlerin hükümlü arkadaşlarının olup olmaması durumuna göre suça karşı tutumları arasında istatistiki fark incelendiğinde, çoğu arkadaşının hükümlü olduğunu belirten ergenlerin ve birkaç arkadaşının hükümlü olduğunu belirten ergenlerin

hükümlü arkadaşı olmadığını belirten ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha olumsuz olduğu başka bir deyişle suç davranışını daha onaylayıcı buldukları saptanmıştır (Tablo 11).

Çete denilebilecek özelliklere sahip ve olumsuz özelliklerin yoğun olduğu arkadaş çevresi ve grupları ergenin olumsuz davranışlarını pekiştirerek, suç davranışına yönelmesine zemin hazırlamaktadır (Çalık ve Kurt, 2006). Farrington, 1986 yılında, Cambridge araştırmasında suçlu kişilerle arkadaşlık eden gençlerin ilerleyen yaşlarda suç davranışına yönelme risklerinin fazla olduğunu vurgulamıştır (Akt: Seyhan ve Bahar, 2006).

Alanyazında çalışmamızın bulgularını destekler nitelikte çok sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Örneğin Örki'nin okullarda şiddet ve suç konulu araştırmasında, okulun idarecisi; suç ve şiddet davranışına yönelik bazı mahallelerde çocukların, özellikle ateşli silahlarla adam yaralamadan tutuklanmalarına şahit olduklarını ifade etmiştir. Bu ifade sonucu, bazı bölgelerde suç oranlarının daha yüksek olduğunu ve arkadaş çevresinin bu bölgelerden olan çocukların da suç davranışı konusunda risk altında olduğunu göstermektedir (Örki, 2013).

Türkeri'nin (1995) cezaevinde bulunan çocuklar üzerinde suç davranışının nedenlerine yönelik yaptığı bir çalışmada, çocuğun yakın çevresinde hüküm giymiş bireyler sorgulanmış ve çocukların %59,2'sinin komşuları, %40,8'inin ise arkadaşlarının hüküm giydiği belirtilmiştir (Türkeri, 1995).

Erkan'ın çocuk mahkemelerine sevk edilen çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada da benzer bulgulara rastlanmaktadır. Erkan suç işlemiş çocukların %62,5'inin hüküm giymiş bir arkadaşının, geriye kalan %30,5'inin ise suç işlemiş bir arkadaşının bulunmadığını belirtmiştir (Erkan, 1995). Gürsel ise hükümlü ve hükümlü olmayan gençler üzerinde yaptığı araştırmada, hüküm giymiş gençlerin %40,4'ünün, hükümlü olmayan gençlerin ise %17'sinin hükümlü arkadaşına sahip olduğunu saptayarak, hükümlü grubu oluşturan çocukların, hükümlü olmayan ergenlere kıyasla daha çok hükümlü arkadaşlara sahip olduklarını gözlemlemiştir (Gürsel, 1997).

Yavuz (2003) hükümlü erkek ergenler üzerinde yaptığı araştırmada arkadaş grubunda hükümlü kişilerin bulunup bulunmadığını sorduğu soruya %64,8 oranında evet cevabı alırken, %35,2 oranında ise hayır yanıtını almıştır (Yavuz, 2003).

Tutarlılık gösteren çalışmalarda da belirtildiği gibi akran çevresinde suç davranışına yönelen ya da hüküm giymiş arkadaşların bulunması ergenleri suç davranışına itebilmektedir. Bir gruba ait olma ve kabul görme ihtiyacı ergeni, akran grubunun olumsuzluklarını kabul etmeye ve uygulamaya, yani suça yöneltiyor olabilir.

Tüm bu çalışmaların aksine bulgularımızla tutarlılık göstermeyen çalışmalara da rastlanmıştır. Çırak (1996) ıslahevinde suçun nedenlerinin açıklanmasına yönelik

gerçekleştirdiği araştırmada hüküm giymiş çocukların %45,2'sinin suç işleyen arkadaşlarının olduğunu, %54,8'inin ise suç işleyen arkadaşlarının olmadığını bildirmiştir (Çırak, 1996). Bunun sebebi farklı gruplar üzerinde çalışılmış olması olabilir.

Araştırmanın bulgularına göre ergenlerin arkadaşlarıyla yanlış bir davranışta bulunma durumlarına göre suça karşı tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Arkadaşlarıyla her zaman ve genellikle yanlış bir davranışta bulunan ergenlerin arkadaşlarıyla ara sıra yanlış bir davranışta bulunan ergenlere ve arkadaşlarıyla hiçbir zaman yanlış bir davranışta bulunmayan ergenlere göre suça karşı tutumlarının daha onaylayıcı olduğu saptanmıştır (Tablo 11).

Arkadaş grupları saldırganlık davranışının kontrol altına alındığı ortamlardır. Literatürde olumsuz akran ilişkilerinin saldırgan davranışla ilişkili olduğunu gösteren bulgudan söz edilmektedir. Akranlarla kurulan pozitif ilişkilerin saldırganlığı azalttığı görülmektedir (Aktaş ve Güvenç, 2006).

Çalışma bulgularımız alanyazındaki çalışmaların bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Erdoğan (2010) tarafından yapılan araştırmaya göre akran grubunun saldırgan olduğu çocukların daha fazla saldırgan davranışlarda bulunduğu görülmüştür (Erdoğan, 2010).

Zimring (1981) ve Reiss (1988) yaptıkları çalışmalarda çocukların işledikleri suçların genelde iki ya da üç kişiyle işledikleri ve yalnız olmadıklarını belirtmişlerdir (Akt: Welsh ve Farrington, 2008).

Benzer şekilde Erkan'ın yaptığı çalışmada, örneklem grubunu oluşturan suçlu çocukların %35,5'inin yaptıkları suçu tek başlarına, %63,5'i ise arkadaşlarıyla birlikte gerçekleştirdiklerini, özellikle hırsızlık suçu işleyen çocukların %66,6 gibi büyük bir çoğunluğunun suçu yalnız işlemedikleri ortaya çıkmıştır (Erkan, 1995).

13-19 yaş arası suç eğiliminin araştırıldığı bir çalışmada ergenlerin %55,6'sı suçu işlerken yanlarında arkadaşlarının da bulunduğunu, %39,1'i ise arkadaşlarıyla birlikte olmadığını ifade etmişlerdir (Gürsel, 1997).

Arkadaş çevresinin suça etkisinin %69 oranında olduğu saptanan bir çalışmada çocukların %11,8'i fiili tek başına, %81,7'si arkadaşlarıyla gerçekleştirdiğini belirtmiştir (Yavuz, 2000).

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Lise öğrencisi ergenlerin suça yönelik tutumları ve ilişkili faktörleri belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada ulaşılan genel sonuçlar şunlardır:

- Ergenlerin sosyodemografik verilerinin suça yönelik tutumları ile karşılaştırılmaları sonucunda erkek ergenlerin kız ergenlere göre suç davranışlarını daha çok onayladıkları saptanmıştır. Aileye ilişkin verilere göre, kendilerine karşı aile tutumları baskıcı ve ilgisiz olan, aileleri tarafından problemlili asi bir çocuk olarak tanımlanan, aile içi tartışmaları sık olan ve yanlış bir davranış sonucu şiddet içerikli cezalara maruz kalan ve aile içinde babaları hüküm giymiş olan ergenlerin suç davranışlarını daha çok onayladıkları saptanmıştır.
- Okuldaki akademik başarı düzeylerini başarısız olarak tanımlayan ve daha önce tekrarlayan disiplin soruşturması deneyimlemiş ergenlerin suç davranışlarını daha çok onayladıkları saptanmıştır.
- Arkadaşlarının şiddet içerikli suçlarına şahit olan ergenlerin, arkadaşlarıyla birlikte her zaman yanlış davranışta bulunan ve arkadaşlarının çoğunluğunun hükümlü olduğunu belirten ergenlerin suç davranışlarını daha çok onayladıkları saptanmıştır.
- Ergenlerin suça yönelik tutumlarıyla, suç ve şiddet davranışına yönelik verdikleri onayların, algıladıkları aile desteği ve saldırganlık düzeyleri arasında düşük düzeyde pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Bu sonuçlar ışığında;

- Suç davranışlarını onaylayan ergenlerin bu tutumlarını etkileyen diğer değişkenlerin bulunabilmesi, bu araştırma bulgularının zenginleştirilmesi ve geliştirilmesi için farklı değişkenleri içeren ya da farklı grupların incelendiği yeni araştırmalar planlanabilir.
- Ergenlerle yapılacak suça yönelik tutumlarla ilgili çalışmalarda aileyi, okulu ve diğer sistemlerin çalışmaya dahil edilmesi literatüre katkı sağlayabilir.
- Aile tutumlarının ergenlerde suç davranışlarının onaylanması ve suç davranışı gösterme açısından risk etkeni olabileceği, bu nedenle okullarda aile tutumlarının tanınması ve belirlenmesi, karşı önlem alınması açısından önemlidir.
- Şiddet içerikli cezalara maruz kalan ergenlerin suça yönelik tutumlarının olumlu olması nedeniyle şiddet içeren cezalar almış ergenlerin belirlenmesi bu ergenlerin olası suç içeren davranışlarına karşı önlem almak açısından önemli olacaktır.

- Ergenlerde suça yönelik tutumların aile desteği ile ilişkili olduğu göz önüne alınarak okullarda ailelerin ergenlik dönemi özellikleri ve sonuçları, olumlu tutumla ilişkili olabilecek faktörler konusunda bilgilendirilmeleri ve aile eğitim programları düzenlenebilir.
- Bu çalışma Aydın İl milli Eğitim müdürlüğüne bağlı liselerde gerçekleştirilmiş olup, farklı illerde ve farklı örneklem gruplarıyla çalışılması önerilebilir.
- Dünyada ve ülkemizde giderek artan ergen suçluluğunu önleyebilmek için rehabilitasyon ve ruh sağlığı hizmetlerinin daha etkili bir biçimde planlanması sağlanabilir. Aynı zamanda okullarda da suça karşı tutuma ilişkin kavramlarla ilgili rehberlik programlarının oluşturulmasına ilişkin ihtiyaçlar ve gereklilikler belirlenebilir. Planlanacak bu önleyici rehberlik programlarının ergen, aile, okul, akran işbirliğini geliştiren çalışmalar olması önemli olacaktır.
- Psikiyatri hemşirelerinin okulda çocukların şiddet, aile içi şiddet, çocuk istismarı ve çocuklara arkadaşlıklarının düzenlenmesi konusunda eğitim verme, öğrencilerin gözlenmesi ve şiddet olaylarının fark edilmesini sağlamaları önemlidir.

KAYNAKLAR

Acar G, Demir A, Görmez D, Keser İ. Aile Ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal* 2015, 1, 11-13.

Ağırçötüren B. Malatya Kentinde Çocuk Suçluluğu. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 2006, 69.

Akalın N. Suça İtilmiş Çocukların Adli Tıp Açısından İncelenmesi Ve Cezaevinde Bulunan Suça İtilmiş Çocukların Deskriptif Olarak İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul 1999, 127.

Akçan Parlaz E, Tekgül N, Karademirci E, Öngel K. Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci. *Turkish Family Physician* 2012, 3(4), 10-16.

Akduman GG, Akduman B, Cantürk G. Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi. *Türk Pediyatri Arşivi* 2007, 42, 156-61.

Akers RL. *Criminology Theories* (3. Baskı), California: Roxbury Published, 2000, 145.

Akers RL. *Criminological Theories: Introduction, Evaluation and Application.* Los Angeles, CA: Roxbury Publishing Company, 2003, 142-153.

Aksu H, Karakoç Demirkaya S, Gürbüz Özgür B, Gün B. Aydın İlinde Bir Yıldaki Çocuk Ve Ergen Adli Olguların Değerlendirilmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2013, 14(4), 369-377.

Aksu N. Lise Öğrencilerinin Akademik Öz Yeterlilik, Sosyal İlişki Unsurları ile Suça Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep 2015, 90.

Aktaş V, Güvenç GB. Kız Ve Erkek Ergenlerde Saldırgan Ve Olumlu Sosyal Davranışlar İle Yaş, İlişkisel Bağlam Ve Kişiler Arası Duyarlılık Arasındaki İlişkiler. *Edebiyat Fakültesi Dergisi* 2006, 23(2), 233-264.

Amodei N, Scott AA. Psychologists' Contribution to the Prevention of Youth Violence. *The Social Science Journal* 2002, 39, 511-526.

Anderson JF, Dyson L. Criminological Theories. Lanham- New York Oxford: University Press of America, 2002, 180.

Arslan C, Hamarta E, Arslan E, Saygın Y. Ergenlerde Saldırganlık ve Kişilerarası Problem Çözmenin İncelenmesi. *İlköğretim Online* 2010, 9(1), 379-388.

Ayar D, Öztürk C. Türkiye’de Lisansüstü Çalışmalarda Çocuk Suçluluğu. *The Journal of Pediatric Research* 2015, 2(1), 17-20.

Ayaz M, Ayaz AB, Soylu N. Çocuk ve Ergen Adli Olgularda Ruhsal Değerlendirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 2012, 15, 33-40.

Badanka Çelikten B. Suça Sürüklenmiş Çocukların Olumlu Sosyal İle Saldırgan Davranışlarının Ailesel Faktörler Bağlamında İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2017, 14-15, 61.

Bahar İ, Seyhan K. Çocuk Suçluluğu, İçinde: Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu -Çocuk ve Suç- (Editör: Ş. Şule Erçetin), Hegem Yayınevi, Ankara, 2006, 33-34.

Balkaya A, Ceyhan E. Lise Öğrencilerinin Suç Davranışı Düzeylerinin Bazı Kişisel Ve Ailesel Nitelikler Bakımından İncelenmesi. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi* 2007, 3(11), 13-27.

Bayındır N, Özel A, Köksal E. Çocuk Suçluluğu Demografisi: Kütahya Şehri Örneği. *Polis Bilimleri Dergisi* 2007, 95-108.

Baysan Arabacı L, Taş G. Dragging Factors in Juvenile Delinquency, Mental Health Problems and Nursing Care. *Journal of Psychiatric Nursing* 2017, 8(2), 110-117.

Bernet W. Çocuğa Kötü Muamele. Kaplan&Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry, BJ Sadock, VA Sadock (Ed), 8. Baskı, Çev. Ed: H Aydın, A Bozkurt, Ankara, Güneş Kitabevi, 2007, 3412-3425.

Bilgin R. Diyarbakır'da Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 2009, 8(27), 232-244.

Bolattekin A. Anne-Babanın Bağlanma Stilleri, Anna-Baba Tutumları Ve Çocuklarındaki Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014, 13-17.

Börekçi E. Suça Sürüklenen Çocuklarda Suç Geçmişi İle Aile Ve Akran Etkisinin Mükerrer Suçluluğa Etkisi: Ankara İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2012, 51-52.

Bradley G, Matsukis P. Identity Status and Youth Recklessness. *Youth Studies Australia* 2000, 19(4), 48-53.

Burkay S. Teorik Çerçeve de Suç. *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar* 2008, 2(4), 1-5.

Cantürk G, Cantürk N. Suçlu Profili. *Adli Tıp Dergisi* 2004, 18(2), 27-37.

Carlo G, Hausmann A, Christiansen S, Randall BA. Sociocognitive and Behavioral Correlates of A Measure of Prosocial Tendencies for Adolescents. *Journal of Early Adolescence* 2003, 23, 107-134.

Carlo G, Randall BA. The Development of A Measure of Prosocial Behaviors For Late Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence* 2002, 31, 31-44.

Chulani VL, Gordon LP. Adolescent Growth and Development. *Primary Care - Clinics in Office Practice* 2014, 41(3), 465-487.

Cottle CC, Lee RJ, Heilbrun K. The Prediction Of Criminal Recidivism İn Juveniles. *Criminal Justice And Behavior* 2001, 28(3), 367-374.

Cullen FT, Agnew R. Criminological Theory: Essential Readings-Past to Present (Second Edition), Los Angeles, CA: Roxbury Publishing Company, 2003, 111-112.

Çalık T, Kurt T. Okulda Şiddetin Önlenmesi Ve Güvenli Okul. Okullarda Şiddet Ve Çocuk Suçluluğu: Eğitim Ve Şiddet. (Ed: Ş. Erçetin), Hegem Yayınları, Ankara, 2006, 108.

Çırak S. Elazığ Çocuk İslahevinde Suç İşleme Nedenlerinin Araştırılması, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 1996, 68.

Çoğan O. Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Edirne Ceza Mahkemelerinde Açılan Davaların Bu Yönden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2006, 31.

Defending the Human Right to a Fair Trial İnternet Sayfası. (2017). www.fairtrials.org (29.12.2017).

Dembo R, Schmeidler J. A Classification of High-Risk Youths. *Crime and Delinquency* 2003, 49(2): 201-230.

Dembo R, Wothke W, Shemwell M, Pacheco K, Seeberger W, Rollie M, Schmeidler J, Livingston S. A Structural Model Of The İnfl Uence Of Family Problems And Child Abuse Factors On Serious Delinquency Among Youths Processed At A Juvenile Assessment Center. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse* 2000, 10(1), 17-31.

Demuth S, Brown SL. Family Structure, Family Processes, And Adolescent Delinquency: The Significance Of Parental Absence Versus Parental Gender. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 2004, 41(1), 58-81.

Derman O. Ergenlerde Psikososyal Gelişim. Adölesan ve Ergen Sağlığı II Sempozyum Dizisi, 2008, 63, 19–21.

Dinç A. Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale 2013, 18-19, 87-89.

Dolu O. Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji (Beşinci Baskı), Global Politika ve Strateji Yayınları, Ankara, 2015, 4-8, 167, 202-203, 226-227, 259-263, 280-283, 313.

Dönmezer S. Kriminoloji (Sekizinci Basım), Beta Basım Yayım, İstanbul, 1994, 2.

Elban M. Ortaöğretim 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarih Dersine Yönelik Tutumları ile Vatansızlık Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2011, 10, 12.

Eley TC, Lichtenstein P, Moffitt TE. A Longitudinal Behavioral Genetic Analysis of The Etiology of Aggressive and Nonaggressive Antisocial Behavior. *Development and Psychopathology* 2003, 15, 383-402.

Eneç Can F. Edirne Şehir Merkezindeki Lise Öğrencilerinde Riskli Sağlık Davranışlarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Edirne 2007, 11.

Erden G. İslahesinde Ve Tutukevinde Kalan Ergenlerin Stresle Başa Çıkma Örüntüleri. Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu. Ankara Üniversitesi, Ankara, 2006, 54.

Erdoğan MY. Suça Yönlendirilen Ve Yönlendirilmeyen Çocukların Aile İlişkileri İle Saldırganlık Davranışlarının Karşılaştırılması. *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2005, 12(3), 106-114.

Ereş, F. Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar. İçinde: Çocuk Suçluluğu ve Aile içinde, A. Solak (Ed.), Hegem Yayınları, Ankara, 2008, 157-178.

Erkan R. İstanbul Çocuk Mahkemelerine Sevk Edilen Çocukların Sosyo-Kültürel Çevresi Üzerine Bir İnceleme, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995, 45.

Ersin B. Lise Öğrencilerinin Suç Eğilimleri İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki (Beyoğlu İlçesi Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, 5.

Evren C, Çınar Ö, Güleç H, Çelik S, Evren B. The Validity and Reliability of the Turkish Version of the Buss-Perry ' s Aggression Questionnaire in Male, 2011, 24(4), 283-295.

Farrington DP, Coid JW, Murray J. Family Factors İn The İntergenerational Transmission Of Offending. *Criminal Behaviour and Mental Health* 2009, 19, 109-124.

Farrington DP, Jolliffe D, Loeber R, Stouthamer-Loeber M. The Concentration Of Offenders İn Families, And Family Criminality İn The Prediction Of Boys' Delinquency. *Journal Of Adolescent Health* 2001, 24, 579-596.

Fathi MJ. Examination of Crime and Similar Concepts in the Medical Law. *Journal of Medical Ethics and History of Medicine* 2016, 9 (4), 1-8.

Garnier HE, Stein JA. An 18-Year Model Of Family And Peer Effects On Adolescent Drug Use And Delinquency. *Journal of Youth and Adolescence* 2002, 31(1), 45-56.

Gottfredson G, Gottfredson D, Payne A, Gottfredson N. School Climate Predictors of School Disorder: Results From a National Study of Delinquency Prevention İn Schools. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 2005, 42, 412-444.

Göcek, G. Suç Faili Olan Çocuklar Açısında Çocuk Suçluluğu ve Çocuklara Uygulanan Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul 2009, 211.

Gökpınar M. Sosyal ve Kriminal Boyutlarıyla Çocuk Suçluluğu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2007, 72, 206-233.

Gönültaş MB. Adana İlinde Mala Ve Şahsa Karşı Suç İşleyen Çocukların Sosyodemografik Özelliklerinin Ortaya Konulması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana 2009, 36-37, 40-41, 43-44.

Gördeles Beşer N, Çam O. Suça Yatkın Ergenlerde Olumlu Kişilerarası İlişkiler Geliştirme Programının Etkinliğinin İncelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2009, 10, 226–232.

Gördeleş Beşer N, Baysan Arabacı L, Uzunoğlu G. Türkiye’de Bir Bölge Psikiyatri Hastanesinde Tedavi Olan Suça İtilmiş Çocuk Profilleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2016, 17, 317-324.

Gültekin G, Baran G. The Self Perception Of Delinquent Children İn Turkey. *Pakistan Journal of Social Sciences* 2007, 4, 224-229.

Güngör M. Evrensel Bir Sorun Olarak Çocuk Suçluluğu ve Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2008, 1(1), 25-43.

Gürsel C. 13-19 Yaş Gurubunda Suça Eğilimin Araştırılması, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara 1997, 76.

Güven H. Suç İşlemi Ergenlerle Suça Karışmamış Ergenlerin Düşmanca Niyet Yükleme Yanlılıkları ve Bazı Ailesel Özelliklerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2011, 29-30.

Haapasalo J, Pokelo E. Child Rearing And Child Abuse Antecedents Of Criminality. *Agression and Violent Behavior* 1999, 4(1), 107-127.

Holland-Hall C, Burstein GR. Adolescent Development (Second Edt) In: Adolescent Medicine. Elsevier Inc., 2002, 926-927.

Huizinga D, Loeber R, Thornberry TP. Urban Delinquency and Substance Abuse, U.S. Department of Justice. Office of Justice Programs Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.1994, 2-25.

International Association of Forensic Nurses, American Nurses Association. Forensic Nursing: Scope and Standards of Practice. Silver Spring, Maryland: 2015. Retrieved December 19, 2017, from <http://c.ymedn.com/sites/www.forensicnurses.org>

İçli Günşen T. Kriminoloji (Sekizinci Basım), Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2007, 77.

İmamoğlu A. Psikolojik ve Ahlaki Açıdan Çocuk Suçluluğu (Birinci Basım). Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, İstanbul, 2015, 107-108.

İnceoğlu M. Tutum Algı İletişim (Beşinci Basım). Beykent Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2010, 7, 20-27.

İpek A. Suça Sürüklenen Çocukların Okul Dönemlerinin İncelenmesi Ve Bu Dönemde Barındırdıkları Risk Faktörlerinin Belirlenmesi: Ankara, İstanbul Ve İzmir Jandarma Çocuk Merkezleri Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2010, 96-106.

Kart M. Çocuk ve Suç: Marmara Bölgesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2012, 23, 39, 53-54.

Katzman DK, Neinstein LS. Adolescent Medicine. In: Adolescent Medicine. Current Opinion in Pediatrics (25 Edt). Elsevier, 1998, 61-65.

Keller TE, Catalano RF, Haggerty KP, Fleming CB. Parent Figure Transitions And Delinquency And Drug Use Among Early Adolescent Children Of Substance Abusers. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse* 2002, 28(3), 399-427.

Kepekçi YK, Özcan AY. Okullarda Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi. I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, Ankara, 2002, 153.

Kızmaz Z. Öğrenim Düzeyi ve Suç: Suç-Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2004, 14(2), 291-319.

Kocadal H. Kent ve Suç: Mersin’de Genç Suçluluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2004, 80.

Kocadaş B. Düşük Sosyo-Ekonomik Yapı Suç İlişkisi: Malatya’da Çocuk Suçluluğu. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 2007, 1, 157-186.

Kulaksızoğlu A. Ergenlik Psikolojisi (Birinci baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998, 196.

Kumru A, Carlo G, Edwards CP. Olumlu Sosyal Davranışların İlişkisel, Kültürel, Bilişsel ve Duyuşsal Bazı Değişkenlerle İlişkisi (Relational, Cultural, Cognitive, and Affective Predictors of Prosocial Behaviors). *Türk Psikoloji Dergisi* 2004, 19(54), 109-125.

Küçüker H. Suç Davranışında Bulunan Çocukların Sosyodemografik Özellikleri Ve Olası Suça İtilme Nedenleri, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ 2001, 56.

Levine CR, Eileen MJ, Hernandez D. Out-Of-School Care And Problem Behavior Trajectories Among Low-Income Adolescents: Individual, Family, And Neighborhood Characteristics As Sdded Risks. *Child Development* 2004, 75(3), 948-965.

Loeber R, Farrington DP, Stouthamer-Loeber M, Moffitt TE, Caspi A. The Development Of Male Offending: Key Findings From The First Decade Of The Pittsburgh Youth Study. *Studies on Crime and Crime Prevention* 1998, 7(2), 141-171.

Lüleci O. Çocukların Suça Sürüklenmesinde Ailesel Faktörlerin Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2014, 77.

Moitra T, Mukherjee I. Parent-Adolescent Communication And Delinquency: A Comparative Study İn Kolkata. *India Eur J Psychology* 2012, 8, 74-94.

Moore L, Roberts C, Tudor-Smith C. School Smoking Policies And Smoking Prevalence Among Adolescents: Multilevel Analysis Of Cross-Sectional Data From Wales. *Tobacco Control* 2001, 10(2), 117-123.

National Center For Juvenile Justice (NCJJ) İnternet Sayfası. (2017). http://www.ncjj.org/Projects/model_data_project.aspx (29.12.2017).

National Police Agency Juvenile Division (NPAJD) İnternet Sayfası. (2017). www.npa.go.jp (29.12.2017).

Nijhof KS, de Kemp RA, Engels RC. Frequency And Seriousness Of Parental Offending And Their Impact On Juvenile Offending. *Journal Of Adolescent Health*, 2009, 32, 893-908.

Nilsson A. Living Conditions, Social Exclusion and Recidivism Among Prison Inmates. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 2003, 4, 57-83.

Office of Jevenile Justice and Delinquency Prevention (OJJDP) İnternet Sayfası. (2017). www.ojjdp.gov (29.12.2017).

Öncü FS, Ger C, Bilici M, Ural R, Uygur C. Sosyoekonomik Etmenlerin Ve Sosyodemografik Özelliklerin Psikotik Olguların Suç İşleminde Etkisi. *Niyazi Türk Psikiyatri Dergisi* 2007, 18(1), 4-12.

Örki H. Okullarda Şiddet Ve Suç: Eskişehir Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2013, 80-83, 113, 145-158, 170.

Öter A. Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri (Antalya Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2005, 72.

Özçelik B. Karamustafaoğlu O. Ergenlik Dönemi ve Ergenlerde Suisid Açısından Risk Faktörlerinin Değerlendirilmesi. *Düşünen Adam* 2002. 68-76.

Özden Ö. Yas, Adolesan Suçları Ve Sosyal Bağ Teorisi, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi/Journal of Sociological Research* 2004, 7(1), 55-56.

Özen S, Ece, A, Oto R, Tıraşçı Y, Gören S. Juvenile delinquency in a developing country: A province example in Turkey. *International Journal of Law and Psychiatry* 2005, 28(4), 430-441.

Öztürk Ö. İstanbul H Tipi Cezaevinde Kalan Ergenlerde Suçluluk-Utanç Duygusunun Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak 2005, 48.

Özyanık A. Sokakta Çalışan Çocuklar Sorunu, Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Projesi. Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1994, 170.

Paetsch JJ, Bertrand LD. The Relationship Between Peer, Social, And School Factors, And Delinquency Among Youth. *Journal Of School Health* 1997, 67(1), 27-32.

Patton DD, Harris JR. Ergenlik Gelişimi ve Tarama (çev) Mazırcıoğlu M. M. “Current Aile Hekimliği Tanı ve Tedavi” içinde. (edt) Kut, A., Tokalak, İ., Eminsoy, M. G. Ankara, Güneş Tıp Kitabevleri, 2007, 129-138.

Paus T, Keshavan M, Giedd JN. Why Do Many Psychiatric Disorders Emerge During Adolescence?. *Journal Nature Reviews Neuroscience* 2008, 9, 947-957.

Polat H. Suça Yönelen Ergenlerde Travmatik Yaşantılar Ve Suça Karşı Tutumlar, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Van 2007, 60-64.

Qabaha N. Filistin’de Çocuk Suçluluğu, Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2015, 28-29.

Sadock B., Sadock VA, Ruiz P. Kaplan and Sadock’s Synopsis of Psychiatry Behavioral Sciences/Clinical Psychiatry. Kaplan and Sadock’s Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences/clinical Psychiatry (11th Ed.), Wolters Kluwer/Lippincott Williams and Wilkins, New York, 2015, 1100-1101.

Seyhan D, Zincir H. Tutuklu / Hükümlü Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Aile Özelliklerinin İncelenmesi ve Aralarındaki Korelasyonun Belirlenmesi. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi* 2009, 19 (19), 7-24.

Sikorski JB, Kuo AD. Forensic Psychiatry. In: Wiener JM, Dulcan MK. Textbook of Child and Adolescent Psychiatry. London, The American Psychiatric Publishing, 2004, 903–27.

Sokullu-Akıncı F. Kriminoloj (11. Basım), Beta Basım Yayım, İstanbul, 2014, 27, 176-178,134-135,154-164.

Solak A. Çocuk Suçluluğu ve Aile (İkinci Baskı). Hegem Yayınları, Ankara, 2009, 27-35.

Stasevic I, Ropac D, Lucev O. Association Of Stress And Delinquency İn Children And Adolescents. *CollAntropol* 2005, 29(1), 27-32.

Steiner H, Karnik N. Çocuk ve Ergen Antisosyal Davranımı. İçinde: Kaplan&Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry, BJ Sadock, VA Sadock (Ed), 8. Baskı, Çev. Ed: H Aydın, A Bozkurt, Ankara, Güneş Kitabevi, 2007, 3441-3449.

Susman EJ, Rogol A. Puberty and Psychological Development, in Handbook of Adolescent Psychology (Second Edition), Lerner R. M. ve Steinberg L. (edt), John Wiley, Sons, Inc., Hoboken, NJ, USA, 2013, 15-44.

Swatt ML, Gibson CL, Piquero NL. Exploring The Utility Of General Strain Theory İn Explaining Problematic Alcohol Consumption By Police Officers. *Journal of Criminal Justice* 2007, 35(6), 596-611.

Şen S, Karbeyaz, K, Toygar M, Akkaya H. Sociodemographic Evaluation of Children Pushed Into Crime In Eskisehir. *Adli Tıp Dergisi/Turkish Journal of Forensic Medicine* 2012, 26(3), 146-155.

Şengün Afşin R. Suça Sürüklenen Çocuklar İle Suça Sürüklenmeyen Çocukların Algıladıkları Anne Ve Baba Tutumları, Bağlanma Stilleri Ve Benlik Algılarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2017, 21-26.

Tavşancıl E. Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Nobel Yayın, 2006, 71, 75.

Texas Juvenile Justice Department (TJJD) İnternet Sayfası. (2017). <http://www.tjjd.texas.gov/> (29.12.2017).

Tezcan E. Ergenlerde Suça Sürüklenmenin Sosyal Psikolojik Arka Planı, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2015, 76.

Tittle CR, Ward DA, Grasmick HG. Gender, Age and Crime Deviance: A Challenge to Self Control Theory. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 2003, 40, 426-453.

Tunceroğlu Z. Suça Sürüklenen Çocuklarda Mükerrerliğin İncelenmesi, Doktora Tezi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul 2015, 123.

Turner K, West P, Gordon J, Young R, Sweeting H. Could The Peer Group Explain School Differences In Pupil Smoking Rates? An Exploratory Study. *Social Science And Medicine* 2006, 62, 2513-2525.

Türkeri S. Çocuk İslahevleri Ve Çocuk Cezaevindeki Çocukların Suç İşleme Nedenleri Açısından İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1995, 53.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Sayfası. (2017).
<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html> (20.12.2017).

Türkiye İstatistik Kurumu İnternet Sayfası. (2017). www.tuik.gov.tr (29.12.2017).

Tütüncüler A, Karagöz YM, Demirçin S, Atılgan M. Matruşka: Göç, İstismar, Eğitim Eksikliği, Negatif Ailesel Faktörler Ve Çocuk Suçluluğu. *Adli Tıp Bülteni* 2008, 13(3), 97-105.

Uludağlı NP, Sayıl M. (2013). Suça Karışmış Ergenlerde Problem ve Olumlu Sosyal Davranışlar: Ergen, Anne ve Arkadaş Özellikleriyle İlişkileri. *Türk Psikoloji Dergisi* 2013, 28(71), 57-69.

Uluğtekin S. Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma, Bizim Büro Yayınları, Ankara, 1991, 32-54.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) İnternet Sayfası. (2017). <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/youth/> (18.12.2017).

Unlu A. The Impact of Social Capital on Youth Substance Use. Doctoral Dissertation, Orlando, FL, University of Central Florida 2009. 1-24.

Uygur N, Türkcan S, Geyran P. Adli Psikiyatride Çocuk ve Ergen Suçları. *Düşünen Adam Dergisi* 1994, 7, 20-24.

Uzun Z. Suç ve Değer İlişkisi: Suça Sürüklenmiş Çocuklar Üzerinde Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015, 83-84, 86.

Ünlü A, Evcin U, Yılmaz HB, Dalkılıç A. İstanbul Devlet Liselerinde Suç Ve Şiddet Yaygınlığı: Okul Türlerinin Karşılaştırılması. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2013, 14(2), 152-160.

Ünsal T. Kentleşme ve Suç İlişkisi: Çocuk Suçlular Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015, 53.

Üstün A, Yılmaz M, Kırbaş Ş. Gençleri Şiddete Yönelten Nedenler. Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu. (Ed: A. Solak). Hegem Yayınları, Ankara, 2007, 111.

Van de Rakt M, Nieuwbeert P, Apel R. Association Of Criminal Convictions Between Family Members: Effects Of Siblings, Fathers And Mothers. *Criminal Behaviour and Mental Health* 2009, 19, 94-108.

Welsh BP, Farrington DC. Effects Of Improved Street Lighting On Crime. *Campbell Systematic Reviews* 2008, 13, 2-51.

World Health Organization (WHO) İnternet Sayfası. (2017). http://www.who.int/topics/adolescent_health/en/ (18.12.2017).

World Youth Report. 2003. www.un.org/development/desa/youth/world-youth-report/world-youth-report-2003.html (29.12.2017).

Yavuz AE. Tutuklu Ya da Hükümlü Erkek Ergenlerde Kriminolojik Öykü İle Madde Kullanımı Ve Aile Yapısı Arasındaki İlişki, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul 2003, 36.

Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi (32. Baskı). Remzi Kitapevi, İstanbul 2010, 23-25.

Yavuzer H. Çocuk ve Suç (17. Basım), Usanmaz C. (Edt), Remzi Kitapevi, İstanbul, 2016, 15-16, 83-84, 91, 148-149, 235-238.

Yılmaz GG. Suça Sürüklenen ve Suça Sürüklenmeyen Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, 7.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

1.Cinsiyetiniz:

1.(...) Kız   2.(...) Erkek

2. Yaşınız: .....

3. Kaçınıcı Sınıftasınız ?

1. (...) 9. Sınıf   2. (...) 10. Sınıf   3. (...) 11. Sınıf   4.(...) 12.Sınıf

4. En Uzun Yaşadığınız Yer?

1.(...) Köy   2.(...) Kasaba   3.(...) İlçe   4.(...) İl

5. Sizden başka kaç kardeşiniz var? .....

6.Nerede Kalıyorsunuz?

1.(...) Ev   2.(...) Yurt

3.(...) Aile ile birlikte   4.(...) Diğer.....(Açıklayınız)

7.Babanızın Eğitim Düzeyi

1.(...) Okur Yazar Değil   3.(...) Orta Öğretim

2.(...) İlköğretim   4.(...) Üniversite ve Üstü

8. Annenizin Eğitim Düzeyi

1.(...) Okur Yazar Değil   3.(...) Orta Öğretim

2.(...) İlköğretim   4.(...)Üniversite ve Üstü

9.Ailenizi Hangi Sosyo-ekonomik Düzeyde Görüyorsunuz?

1.(...) Gelir Giderden Az   2.(...) Gelir Gidere Denk   3.(...) Gelir Giderden Fazla

10.Aile Tipiniz Nasıldır?

1.(...) Çekirdek Aile   2.(...) Geniş Aile   3.(...) Boşanmış/Parçalanmış aile

11.Ebeveynleriniz Birlikte mi Yaşıyor?

1.(...) Anne ve Baba Birlikte   2.(...) Anne ve Baba Ayrı   3.(...) Anne Sağ Baba Ölmüş

4.(...) Anne Ölmüş Baba Sağ   5.(...) İkisi de Sağ Değil

12. Ailenizin size karşı olan tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

1.(...) Baskıcı   2.(...) Tavizkar   3.(...) Aşırı Korumacı

4.(...) Demokratik   5.(...) İlgisiz   6. Diğer.....(Açıklayınız)

13. Anne-babanız genel olarak sizi nasıl biri olarak tanımlar?

1. (...) Ası bir çocuk   2. (...) Örnek bir evlat
3. (...) Uysal bir çocuk   4. (...) Problemlı bir çocuk
5. (...) Diğer.....(Açıklayınız)

14. Anne-babanızla ne sıklıkla tartışrsınız?

1. (...) Hiçbir zaman   2. (...) Sık sık   3. (...) Nadiren   4. (...) Her zaman
5. (...) Bazen

15. Anne ve babanız birbirleriyle ne sıklıkla tartışır?

1. (...) Hiçbir zaman   2. (...) Sık sık   3. (...) Nadiren   4. (...) Her zaman
5. (...) Bazen

16. Aile içerisinde istenmeyen bir davranış sergilediğinizde genellikle nasıl cezalandırılırsınız? **(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)**

1. (...) Bağırma (azarlama)   2. (...) Dövlme
3. (...) Kızma   4. (...) Aşğılanma
5. (...) Kulak çekme   6. (...) Dayak atma
7. (...) Tuvalet ya da banyoya kilitleme   8. (...) Ceza verilmez
9. (...) Televizyon, internet gibi ayrıcalıklara el koyma   10. (...) Odadan çıkmama
11. (...) Diğer.....(Açıklayınız)

17. Ailede tutuklanmış/hüküm giymiş veya suç işlemiş birey var mı ?

1. (...) Ailede tutuklanmış/hüküm giymiş veya suç işlemiş birey bulunmuyor
2. (...) Anne
3. (...) Baba
4. (...) Kardeşlerden biri veya birkaçı
5. (...) Diğer.....(Açıklayınız)

18. Okul başarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1.(...) Başarılı   2.(...) Başarısız
3.(...) Orta Düzeyde   4.Diğer.....(Açıklayınız)

19. Kaç kez disiplin soruşturması geçirdiniz?

1. (...) Hiç geçirmedim 2.(...) Geçirdim _____ **(Kaç kez geçirdiğinizi belirtiniz)**

20. Eğer disiplin soruşturması geçirdiyse nasıl sonuçlandı? **(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)**

1. (...) Ceza almadım   2. (...) Uyarı cezası aldım
3. (...) Uzaklaştırma aldım   4. (...) Diğer .....(Açıklayınız)

21. Genel olarak arkadaşlarınız arasında nasıl biri olarak tanınırsınız?

1. (...) Çok iyi bir arkadaş
2. (...) Güvenilmez bir insan
3. (...) Kendini düşünen, bencil
4. (...) Sırdaş bir arkadaş
5. (...) Diğer ..... (Açıklayınız)

22. Çevrenizde, arkadaş ortamında arkadaşlarınızın birbirine karşı aşağıdaki davranışlardan hangisini gerçekleştirdiğine şahit oldunuz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

1. (...) Dayak atma
2. (...) Vurma
3. (...) Haraç kesme
4. (...) Tekme atma
5. (...) Kavga etme
6. (...) Herhangi bir kusurla alay etme
7. (...) Diğer.....(Açıklayınız)

23. Arkadaşlarınızdan tutuklu/hükümlü veya suça karışmış olan var mı?

1. (...) Bu durumda hiçbir arkadaşım yok
2. (...) Tüm arkadaşlarım ya tutuklanmış ya hükümlü veya bir şekilde suça karışmış
3. (...) Çoğu arkadaşım ya tutuklanmış ya hükümlü veya bir şekilde suça karışmış
4. (...) Birkaç arkadaşım ya tutuklanmış ya hükümlü veya bir şekilde suça karışmış

24. Yakın arkadaşlarınızdan birinin suç (ya da disiplin suçu) teşkil edecek bir davranışını gördüğünüzde ne yaparsınız?

1. (...) Hiçbir şey yapmam
2. (...) Arkadaşımı uyarırım
3. (...) Okul yetkilerine bildiririm
4. (...) Diğer arkadaşlarıma anlatırım
5. (...) Aileme anlatırım

25. Arkadaşlarına güvenip de yanlış bir davranış yaptığın oldu mu?

1. (...) Hiçbir zaman olmadı
2. (...) Ara sıra olur
3. (...) Genellikle olur
4. (...) Her zaman olur
5. (...) Diğer.....(Açıklayınız)

Ek 2. Suça Karşı Tutumlar Ölçeği

Aşağıda belirtilen durumlar size göre ne kadar yanlış? (Kendinize en uygun olan seçeneği yuvarlak içine alarak işaretleyiniz).

	Çok Yanlış	Yanlış	Biraz Yanlış	Hiç Yanlış Değil
1. Mazeretsiz okuldan kaçmak?	0	1	2	3
2. Yalan söylemek, söz dinlememek ya da anne, baba, öğretmen gibi büyüklere sözle karşılık vermek?	0	1	2	3
3. Kendisine ait olmayan eşyaya zarar vermek?	0	1	2	3
4. Değeri 5 TL'den az olan şeyleri çalmak?	0	1	2	3
5. Değeri 50 TL olan şeyleri çalmak?	0	1	2	3
6. Değeri 100 TL olan şeyleri çalmak?	0	1	2	3
7. Bir binaya veya bir yere hırsızlık amacıyla girmek?	0	1	2	3
8. Sahibinin izni olmadan zevk için arabayı alıp yarış yapmak?	0	1	2	3
9. Bir kimseye canını acıtmak amacıyla vurmak?	0	1	2	3
10. Birisine silahla saldırmak ya da ciddi bir şekilde yaralamak için vurmak?	0	1	2	3
11. Bir kimseden para ya da bir şey almak amacıyla silah, güç ya da kaba kuvvet kullanmak?	0	1	2	3

Ek 3. Suç ve Şiddet Davranışı Onayı Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı belirtiniz. (Kendinize en uygun olan seçeneği yuvarlak içine alarak işaretleyiniz).

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Hayatta güçlü olanlar ayakta kalır.	1	2	3	4	5
2. İnsan gerektiğinde kaba güç kullanmalıdır.	1	2	3	4	5
3. Hayatta başarılı olmanın yolu acımasız bir rekabetten geçmektedir.	1	2	3	4	5
4. İnsanlara güvenilmez.	1	2	3	4	5
5. Devlet suçu önlemek için gerektiğinde şiddet uygulamalıdır.	1	2	3	4	5
6. Bu dünyanın adil bir yer olduğunu düşünmüyorum.	1	2	3	4	5
7. Çocuğunu dövemeyen dizini döver.	1	2	3	4	5
8. Şiddet şiddeti doğurur.	1	2	3	4	5
9. Dayak cennetten çıkmadır.	1	2	3	4	5
10. Her erkek çocuk dövüşmesini öğrenmelidir.	1	2	3	4	5
11. Başarısız insanlar şiddete daha eğilimlidir.	1	2	3	4	5

Ek 4. Buss Perry Saldırganlık Ölçeği

Karakterinize en uygun olan yanıtı (X) şeklinde işaretleyiniz.	Hiç Benim Özellğim Değil	Çok Az	Biraz	Çok	Tamamen Benim Özellğim
1. Arada bir başka bir insana vurma arzumu kontrol edemem.	0	1	2	3	4
2.Yeterince kıskırtılırsam başka bir insana vurabilirim.	0	1	2	3	4
3.Eğer biri bana vurursa, ben de ona vururum.	0	1	2	3	4
4.Birçok insana göre biraz daha fazla kavgalara katılırım.	0	1	2	3	4
5.Haklarımı korumam için şiddete başvurmam gerekirse, başvururum.	0	1	2	3	4
6.Beni o kadar zorlayan insanlar olmuştur ki, kavgaya tutuştuk.	0	1	2	3	4
7.Bir insana vurmam için iyi bir sebep düşünemiyorum.	0	1	2	3	4
8.Tanıdığım insanları tehdit ettim.	0	1	2	3	4
9.O kadar kızdım ki, bir şeyleri kırdım.	0	1	2	3	4
10.Arkadaşlarımla aynı fikirde olmadığımda onlara açıkça söylerim.	0	1	2	3	4
11.Sıklıkla kendimi insanlarla tartışırken bulurum.	0	1	2	3	4
12.İnsanlar sinirimi bozduğunda onlara haklarında ne düşündüğümü söyleyebilirim.	0	1	2	3	4
13.İnsanlar benimle fikir ayrılığına düştüğünde münakaşaya girmekten kendimi alıkoyamam.	0	1	2	3	4
14.Arkadaşlarım münakaşayı seven biri olduğumu söylerler.	0	1	2	3	4
15.Çabuk parlar fakat çabuk sakinleşirim.	0	1	2	3	4
16.Engellendiğimde kızgınlığımı gösteririm.	0	1	2	3	4
17.Bazen kendimi patlamaya hazır bir barut fıçısı gibi hissederim.	0	1	2	3	4
18.Ben sakin bir insanım.	0	1	2	3	4
19.Bazı arkadaşlarım asabi olduğumu düşünüyor.	0	1	2	3	4
20.Bazen hiçbir sebep yokken tepem atar.	0	1	2	3	4
21.Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim.	0	1	2	3	4
22.Bazen kıskançlık beni yiyip bitirir.	0	1	2	3	4
23.Bazen hayatın bana adaletli davranmadığını hissederim.	0	1	2	3	4
24.Fırsatlar her zaman diğer insanlardan yana gibi.	0	1	2	3	4
25.Bazen niye bu kadar sert olduğumu merak ediyorum.	0	1	2	3	4
26."Arkadaşların", arkamdan hakkımda konuştuklarımı biliyorum.	0	1	2	3	4
27.Fazla dostça davranan yabancılardan şüphelenirim.	0	1	2	3	4
28.Bazen insanların arkamdan bana güldüklerini hissederim.	0	1	2	3	4
29.İnsanlar özellikle nazik davrandıklarında, ne isteyeceklerini merak ederim.	0	1	2	3	4

Ek 5. Algılanan Aile Desteği Ölçeği

Aşağıda insanların aileleri ile ilişkileri sırasında yaşadıkları ve hissettikleri duygulara ilişkin ifadeler vardır. Amacımız, her ifadenin size ne kadar uyduğunu öğrenmektir. Her cümle ile ilgili üç seçenek vardır: Evet, Kısmen ve Hayır. Lütfen her soruyu dikkatle okuyup cevap kağıdında size en çok uyan seçeneğin altındaki parantezin içini (X) şeklinde işaretleyin.

	EVET	HAYIR	KISMEN
1. Ailem ve akrabalarım gerektiğinde bana manen destek olurlar.			
2. Nasıl davranacağım ya da ne yapacağım konusunda ailemin fertlerinden yararlı fikirler alırım.			
3. İnsanların çoğu ailelerine, benim kendi aileme olduğundan daha yakındır.			
4. En yakın aile fertlerime derdimi açtığında, bunun onları rahatsız ettiğini düşünürüm.			
5. Ailemdeki kişiler düşüncelerimi duymaktan hoşlanırlar.			
6. Ailem özel işlerimin çoğunu paylaşır.			
7. Ailemden bazı kişiler sorunları olduğunda ya da öğüde ihtiyaç duyduklarında bana gelirler.			
8. Ailemin sevgi ve yakınlığına güvenirim.			
9. Kendimi kötü hissettiğimde, arayabileceğim ve daha sonra bundan pişmanlık duymayacağım bir akrabam var.			
10. Ailem ve ben düşündüklerimizi birbirimize açıkça söyleriz.			
11. Ailem kişisel isteklerimi anlayışla karşılar.			
12. Ailemdeki kişiler sevgi ve yakınlığa ihtiyaç duyduklarında beni ararlar.			
13. Sorunlarımı çözmede ailemin yardımını görürüm.			
14. Ailemden birkaç kişiyle pek çok sorunumu paylaşırım.			
15. Ailemdeki kişiler, nasıl davranacakları ya da bazı şeyleri nasıl yapacakları konusunda benim fikirlerimden yararlanırlar.			
16. Aileme sırlarımı açtığında kendimi huzursuz hissederim.			
17. Ailemdeki kişiler, canları sıkıldığında beni ararlar.			
18. Aile fertlerimin, sorunlarını çözmede kendilerine olduğu yardımcı olduğumu, düşündüklerini hissediyorum.			
19. Başka insanların aksine, benim, ailemden hiçbir kişiyle aramda fazla yakın ilişi yoktur.			
20. Daha farklı bir ailem olmasını isterdim.			

Ek 6. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Öğrenci)

LÜTFEN DİKKATLİCE OKUYUNUZ !!!

Bu çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunmaktasınız. Bu çalışmada yer almayı kabul etmeden önce çalışmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme sonrası özgürce vermeniz gerekmektedir. Size özel hazırlanmış bu bilgilendirmeyi lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınıza açık yanıtlar

ÇALIŞMANIN AMACI NEDİR?

Bu çalışma “Suça yönelik tutumlarınızı ve suça ilişkili olabilecek nedenleri” araştırmak amacıyla planlanmıştır.

KATILMA KOŞULLARI NEDİR?

Bu çalışmaya dahil edilebilmeniz için “araştırmaya katılmaya istekli, 14-18 yaş aralığında ve araştırma yönergesini takip edecek zihinsel kapasiteye sahip olmanız” gerekmektedir.

NASIL BİR UYGULAMA YAPILACAKTIR?

Size herhangi bir girişimde bulunulmayacak yalnızca araştırmacı tarafından hazırlanan anket ve ölçekler doldurulacaktır.

SORUMLULUKLARIM NEDİR?

Sorumluluğunuz araştırma ile ilgili olarak sorulara doğru cevap vermektir. Bu koşullara uymadığınız durumlarda araştırmacı sizi uygulama dışı bırakabilme yetkisine sahiptir.

KATILIMCI SAYISI NEDİR?

Araştırmada yer alacak gönüllülerin sayısı 1512’dir.

ÇALIŞMANIN SÜRESİ NE KADAR ?

Bu araştırma için öngörülen veri toplama süresi 9 aydır.

GÖNÜLLÜNÜN BU ARAŞTIRMADAKİ TOPLAM KATILIM SÜRESİ NE KADAR?

Bu araştırmada anketlerin doldurulması için harcayacağınız süre 20-30 dakikadır.

ÇALIŞMAYA KATILMA İLE BEKLENEN OLASI YARAR NEDİR?

Bu çalışmanın size direk yararı olmayabilir. Ancak anketi ve ölçekleri doldurmanız sırasında suça neden olabilecek sorunları fark ederek sağlık çalışanlarından yardım talebinde bulunabilirsiniz.

ÇALIŞMAYA KATILMA İLE BEKLENEN OLASI RİSKLER NEDİR?

Çalışmaya katılma ile beklenen herhangi bir risk bulunmamaktadır.

KAN ÖRNEKLERİNİN SAKLANMASI

Araştırmaya yönelik sizden kan örneği alınmayacaktır.

ARAŞTIRMA SÜRECİNDE BİRLİKTE KULLANILMASININ SAKINCALI OLDUĞU BİLİNER İLAÇLAR/BESİNLER NELERDİR?

Çalışma süresince birlikte kullanımının sakıncalı olduğu herhangi bir ilaç ve besin bulunmamaktadır.

HANGİ KOŞULLARDA ARAŞTIRMA DIŞI BIRAKILABİLİRİM?

Araştırma ile ilgili olarak sorulara doğru “cevap vermediğinizde, anketleri eksik doldurduğunuzda ya da anketleri doldurmaya devam etmek istemediğinizde” araştırma dışı bırakılabilirsiniz.

HERHANGİ BİR ZARARLANMA DURUMUNDA YÜKÜMLÜLÜK/SORUMLULUK KİMDEDİR VE NE YAPILACAKTIR?

Araştırmaya bağlı bir zarar söz konusu değildir.

ARAŞTIRMA SÜRESİNCE ÇIKABİLECEK SORUNLAR İÇİN KİMİ ARAMALIYIM?

Uygulama süresi boyunca sizin için çıkabilecek herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Ancak herhangi bir sorunuz ya da probleminiz olduğu zaman Sorumlu Araştırmacı Ezgi ÖZEN’i 05437651316 no.lu telefondan arayabilirsiniz.

ÇALIŞMAYA KATILMAM NEDENİYLE HERHANGİ BİR ÖDEME YAPILACAK MIDIR?

Bu araştırmada yer almanız nedeniyle size hiçbir ödeme yapılmayacaktır.

ARAŞTIRMAYA KATILMAYI KABUL ETMEMEM VEYA ARAŞTIRMADAN AYRILMAM DURUMUNDA NE YAPMAM GEREKİR?

Bu araştırmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilir ya da herhangi bir aşamada araştırmadan ayrılabilirsiniz. Araştırmanın sonuçları bilimsel amaçla kullanılacaktır. Çalışmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından çıkarılmanız durumunda, sizinle ilgili anket verileri bilimsel amaçla kullanılmayacaktır.

KATILMAMA İLİŞKİN BİLGİLER KONUSUNDA GİZLİLİK SAĞLANABİLECEK MİDİR?

Size ait tüm tıbbi ve kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır ve araştırma yayınlansa bile kimlik bilgileri verilmeyecektir, ancak araştırmanın izleyicileri, yoklama yapanlar, etik kurullar ve resmi makamlar gerektiğinde anket bilgilerine ulaşabilir. Siz de istediğinizde kendinize ait anket bilgilerine ulaşabilirsiniz.

Çalışmaya Katılma Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri gösteren 2 sayfalık metni okudum ve sözlü olarak dinledim. Aklıma gelen tüm soruları araştırmacıya sordum, yazılı ve sözlü olarak bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğime karar vermem için bana yeterli zaman tanındı. Bu koşullar altında, bana ait bilgilerin gözden geçirilmesi, transfer edilmesi ve işlenmesi konusunda araştırma yürütücüsüne yetki veriyor ve söz konusu araştırmaya ilişkin bana yapılan katılım davetini hiçbir zorlama ve baskı olmaksızın büyük bir gönüllülük içerisinde kabul ediyorum. Bu formu imzalamakla yerel yasaların bana sağladığı hakları kaybetmeyeceğimi biliyorum.

Bu formun imzalı ve tarihli bir kopyası bana verildi.

GÖNÜLLÜNÜN		İMZASI
ADI & SOYADI		
ADRESİ		
TEL. & FAKS		
TARİH		

VELAYET VEYA VESAYET ALTINDA BULUNANLAR İÇİN VELİ VEYA VASİNİN		İMZASI
ADI & SOYADI		
ADRESİ		
TEL. & FAKS		
TARİH		

ARAŞTIRMA EKİBİNDE YER ALAN VE YETKİN BİR ARAŞTIRMACININ		İMZASI
ADI & SOYADI		
TARİH		

GEREKTİĞİ DURUMLARDA TANIK		İMZASI
ADI & SOYADI		
GÖREVİ		
TARİH		

Ek 7. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Veli)

LÜTFEN DİKKATLİCE OKUYUNUZ !!!

Bu çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunmaktasınız. Bu çalışmada yer almayı kabul etmeden önce çalışmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme sonrası özgürce vermeniz gerekmektedir. Size özel hazırlanmış bu bilgilendirmeyi lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınıza açık yanıtlar

ÇALIŞMANIN AMACI NEDİR?

Bu çalışma çocuğunuzun “Suça yönelik tutumlarını ve suçla ilişkili olabilecek nedenleri” araştırmak amacıyla planlanmıştır.

KATILMA KOŞULLARI NEDİR?

Bu çalışmaya çocuğunuzun dahil edilebilmesi için “Sizin araştırmaya katılması için çocuğunuza izin vermeniz, çocuğunuzun araştırmaya katılmaya istekli, 14-18 yaş aralığında ve araştırma yönergesini takip edecek zihinsel kapasiteye sahip olması” gerekir.

NASIL BİR UYGULAMA YAPILACAKTIR?

Çocuğunuza herhangi bir girişimde bulunulmayacak olup araştırmacı tarafından hazırlanan anket ve ölçekleri dolduracaktır.

SORUMLULUKLARIM NEDİR?

Araştırma ile ilgili sizin herhangi bir sorumluluğunuz bulunmamaktadır. Araştırma ile ilgili olarak sorulara doğru cevap vermek çocuğunuzun sorumluluğudur. Bu koşullara uymadığı durumlarda araştırmacı çocuğunuzun uygulama dışı bırakılma yetkisine sahiptir. Sizden ricam çocuğunuzun anket sorularını hiç atlamadan, dürüstçe, kimsenin etkisi altında kalmadan doldurmasını sağlamanızdır.

KATILIMCI SAYISI NEDİR?

Araştırmada yer alacak gönüllülerin sayısı 1512’dir.

ÇALIŞMANIN SÜRESİ NE KADAR?

Bu araştırmanın verilerinin toplanması için öngörülen süre 9 aydır.

GÖNÜLLÜNÜN BU ARAŞTIRMADAKİ TOPLAM KATILIM SÜRESİ NE KADAR?

Çocuğunuz bu araştırmada uygulanan anket ve ölçekleri doldurmak için 20-30 dakikalık bir süre harcayacaktır.

ÇALIŞMAYA KATILMA İLE BEKLENEN OLASI YARAR NEDİR?

Bu çalışmanın çocuğunuza direk yararı olmayabilir. Ancak çocuğunuzun anketi ve ölçekleri doldurması sırasında suça neden olabilecek sorunları fark etmesi sağlanmış olabilir ve bu sayede bilinçlenerek sağlık çalışanlarından yardım talebinde bulunabilir. Ayrıca bu araştırmanın sonuçları ile suça dair yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir. Bunların gerçekleşmesi durumunda suça yönelik risk grubu olan gençler belirlenebilecek ve gerekli psikiyatrik yardım ve destek sağlanabilecektir.

ÇALIŞMAYA KATILMA İLE BEKLENEN OLASI RİSKLER NEDİR?

Çalışmaya katılma ile beklenen herhangi bir risk bulunmamaktadır.

KAN ÖRNEKLERİNİN SAKLANMASI

Araştırmaya yönelik çocuğunuzdan kan örneği alınmayacaktır.

ARAŞTIRMA SÜRECİNDE BİRLİKTE KULLANILMASININ SAKINCALI OLDUĞU BİLİNER İLAÇLAR/BESİNLER NELERDİR?

Çalışma süresince birlikte kullanımının sakıncalı olduğu herhangi bir ilaç ve besin bulunmamaktadır.

HANGİ KOŞULLARDA ARAŞTIRMA DIŞI BIRAKILABİLİRİM?

Sizin bu araştırmadan dışlanmanız söz konusu değildir. Ancak çocuğunuz araştırma ile ilgili olarak sorulara doğru cevap vermediğinde, anketleri eksik doldurduğunda ya da anketleri doldurmaya devam etmek istemediğinde araştırma dışı bırakılabilir.

HERHANGİ BİR ZARARLANMA DURUMUNDA YÜKÜMLÜLÜK/SORUMLULUK KİMDEDİR VE NE YAPILACAKTIR?

Araştırmaya bağlı bir zarar söz konusu değildir.

ARAŞTIRMA SÜRESİNCE ÇIKABİLECEK SORUNLAR İÇİN KİMİ ARAMALIYIM?

Uygulama süresi boyunca siz ve çocuğunuz için çıkabilecek herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Ancak herhangi bir sorunuz ya da probleminiz olduğu zaman Sorumlu Araştırmacı Ezgi ÖZEN'i 05437651316 no.lu telefondan arayabilirsiniz.

ÇALIŞMAYA KATILMAM NEDENİYLE HERHANGİ BİR ÖDEME YAPILACAK MIDIR?

Bu araştırmada yer almanız nedeniyle size yada çocuğunuza hiçbir ödeme yapılmayacaktır.

ARAŞTIRMAYA KATILMAYI KABUL ETMEMEM VEYA ARAŞTIRMADAN AYRILMAM DURUMUNDA NE YAPMAM GEREKİR?

Bu araştırmada yer almak tamamen çocuğunuzun isteğine bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilir ya da herhangi bir aşamada araştırmadan ayrılabilir; Araştırmanın sonuçları bilimsel amaçla kullanılacaktır. Çocuğunuzun çalışmadan çekilmesi ya da araştırmacı tarafından çıkarılması durumunda, çocuğunuz ile ilgili anket verileri bilimsel amaçla kullanılmayacaktır.

KATILMAMA İLİŞKİN BİLGİLER KONUSUNDA GİZLİLİK SAĞLANABİLECEK MIDİR?

Çocuğunuza ait tüm tıbbi ve kimlik bilgilerini gizli tutulacaktır ve araştırma yayımlansa bile kimlik bilgileri verilmeyecektir ancak araştırmacının izleyicileri, yoklama yapanlar, etik kurullar ve resmi makamlar gerektiğinde anket bilgilerine ulaşabilir. Çocuğunuz da istediğinde kendisine ait anket bilgilerine ulaşabilir.

Çalışmaya Katılma Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri gösteren 2 sayfalık metni okudum ve sözlü olarak dinledim. Aklıma gelen tüm soruları araştırmacıya sordum, yazılı ve sözlü olarak bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğime karar vermem için bana yeterli zaman tanındı. Bu koşullar altında, bana ait bilgilerin gözden geçirilmesi, transfer edilmesi ve işlenmesi konusunda araştırma yürütücüsüne yetki veriyor ve söz konusu araştırmaya ilişkin bana yapılan katılım davetini hiçbir zorlama ve baskı olmaksızın büyük bir gönüllülük içerisinde kabul ediyorum. Bu formu imzalamakla yerel yasaların bana sağladığı hakları kaybetmeyeceğimi biliyorum.

Bu formun imzalı ve tarihli bir kopyası bana verildi.

GÖNÜLLÜNÜN		İMZASI
ADI & SOYADI		
ADRESİ		
TEL. & FAKS		
TARİH		

VELAYET VEYA VESAYET ALTINDA BULUNANLAR İÇİN VELİ VEYA VASİNİN		İMZASI
ADI & SOYADI		
ADRESİ		
TEL. & FAKS		
TARİH		

ARAŞTIRMA EKİBİNDE YER ALAN VE YETKİN BİR ARAŞTIRMACININ		İMZASI
ADI & SOYADI		
TARİH		

GEREKTİĞİ DURUMLARDA TANIK		İMZASI
ADI & SOYADI		
GÖREVİ		
TARİH		

Ek 8. Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzni

09-DEK-2016 14:28 From:AYDIN IL MEM

02562251268

To:2146687

Page:1/9

T.C.
AYDIN VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 90864724-605-E.13925287

09.12.2016

Konu: Araştırma İzni

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
AYDIN

İlgi : 08/11/2016 tarihli ve 19712 sayılı yazınız.

İlgi yazınızda bildirilen; Üniversiteniz, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Arş. Gör. Ezgi ÖZEN'in "Lise Öğrencisi Ergenlerin Suça Yönelik Tutumları ve İlişkili Faktörler" konulu tez çalışması kapsamında ilimizde bulunan Adnan Menderes Anadolu Lisesi, Güzelhisar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aydın Fen Lisesi, Aydın Yüksel Yalova Güzel Sanatlar Lisesi, Aydın Anadolu İmam Hatip Lisesi, Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aydın Sosyal Bilimler Lisesi, Osmangazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde ölçek uygulama isteğini uygun gören Valilik Onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgi ve gereğini arz ederim.

Pervin TÖRE
Milli Eğitim Müdürü

Ek :

- 1- Valilik Onayı (1 Adet)
- 2- Onaylı Ölçek (7 Sayfa)

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır
09.12.2016
Şevki AKTAŞ
V.H.R.I.

Meşrutiyet Mah.Kültür Cad. No:20 09100 Efeler/AYDIN
Telefon :(0256)2151028 Faks :(0256)2251268
E-posta : aydinmem@mcb.gov.tr Web : http://aydin.meb.gov.tr

Bilgi İçin :Fadime GÜMÜŞ
Memur
Telefon :(0256)2151028-1101

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.mcb.gov.tr> adresinden 0616-5e04-3f31-9ff2-0e55 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
AYDIN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 90864724-605-E.13873719
Konu: Araştırma İzni

08/12/2016

VALİLİK MAKAMINA

Adnan Menderes Üniversitesi'nin 08/11/2016 tarihli ve 19712 sayılı yazılarında belirtilen; Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Arş. Gör. Ezgi ÖZEN'in "Lise Öğrencisi Ergenlerin Suça Yönelik Tutumları ve İlişkili Faktörler" konulu tez çalışması kapsamında ilimizde bulunan Adnan Menderes Anadolu Lisesi, Güzelhisar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aydın Fen Lisesi, Aydın Yüksel Yalova Güzel Sanatlar Lisesi, Aydın Anadolu İmam Hatip Lisesi, Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aydın Sosyal Bilimler Lisesi, Osmangazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde ölçek uygulama isteği 28/09/2016 tarihli ve 10420408 sayılı Valilik Onayı ile kurulan Değerlendirme komisyonunca incelenmiştir.

Söz konusu çalışma Değerlendirme Komisyonunca uygun görülmüş olup 2016/2017 eğitim-öğretim yılında, Ezgi ÖZEN tarafından; ilimizde bulunan Adnan Menderes Anadolu Lisesi, Güzelhisar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Mimar Sinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aydın Fen Lisesi, Aydın Yüksel Yalova Güzel Sanatlar Lisesi, Aydın Anadolu İmam Hatip Lisesi, Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Aydın Sosyal Bilimler Lisesi, Osmangazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde ölçek uygulanmasını olurlarınıza arz ederim.

Pervin TÖRE
Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- Adnan Menderes Üniversitesinin
Yazısı ve Ekleri (8 Sayfa)

OLUR
08/12/2016

Kadir Sertel OTCU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Güvenli Elektronik İmza
Aşılı İle Aynıdır
08/12/2016
Şevki AKTAŞ
V.H.K.I.

Meşrutiyet Mah.Kültür Cad. No:20 09100 Efeler/AYDIN
Telefon :(0256)2151028 Faks :(0256)2251268
E-posta : aydinmem@meb.gov.tr Web : http://aydin.meb.gov.tr

Bilgi İçin : Fadime GÜMÜŞ
Memur
Telefon :(0256)2151028-1101

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden e298-6c75-359f-b734-7e5f kodu ile teyit edilebilir.

Ek 9. Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Etik Kurul Onay

Evrak Tarih ve Sayısı: 17/10/2016-E.43208

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Tıp Fakültesi Dekanlığı
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : 53043469-050.04.04
Konu : Kararlar

Sayın Doç.Dr. Hülya ARSLANTAŞ
Öğretim Üyesi

Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 13.10.2016 tarihinde yapılan olağan toplantısında çalışmanızla ilgili alınan 9 nolu karar aşağıda sunulmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

e-imzalıdır

Prof.Dr. Nefati KIYLIOĞLU
Kurul Başkanı

KARAR 9

Protokol No : 2016/976
Sorumlu Yürütücü : Doç.Dr. Hülya ARSLANTAŞ
ADÜ /Hemşirelik Fakültesi
Ruh Sağ. ve Hast. Hemş. AD

Hemşirelik Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç.Dr. Hülya ARSLANTAŞ'ın "**Lise öğrencisi ergenlerin suça yönelik tutumları ve ilişkili faktörler**" başlıklı klinik araştırmasının 08.09.2016 tarihli kurul kararında eksiklikler saptanmıştı. 03.10.2016 tarihli gelen dilekçesi ve ekleri dosya halinde görüşüldü.

Sonuçta klinik araştırma başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve uygun bulunmuş olup, çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde (kurum izninin alınıp izin belgesi ile ÖYP onay belgesinin dosyaya konulmak üzere gelmeleri şartıyla) gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Yine sorumlu araştırmacıya; Form 2'nin 14.1'in son bölümünde taahhüt edilen çalışma bittikten sonra nihai raporun, [Sonuç Raporu (web'te), BGOF (Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu-gönüllüler tarafından bizzat kendilerinin kendi adı-soyadını yazması ve imzalamasının sağlanması ile adreslerinin eksiksiz olarak formlara yazılmasına dikkat edilmelidir.) ve ORF (Olgu Rapor Formu/Anket)]lerin gönderilmesi gerektiğinin hatırlatılmasına ve sorumlu yürütücülerinin bu hususa özen göstermesi gerektiğinin bir kez daha vurgulanmasına oy birliğiyle karar verilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Soyadı, Adı : Sarı, Ezgi

Uyruk : Türkiye Cumhuriyeti

Doğum yeri ve tarihi : Bakırköy / 26.08.1991

E-mail : ezgi-1890@hotmail.com

Yabancı Dil : İngilizce

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet tarihi
Y. Lisans	Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın	-
Lisans	İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu, İstanbul	13.06.2014